

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Civilinės teisės ir civilinio proceso katedra**

Aurelijos Rutkauskaitės
V kurso, komercinės teisės
studijų atšakos studentės

Magistro darbas

Geografinių ir kilmės vietos nuorodų teisinė apsauga

Vadovas: lekt. Gediminas Pranevičius
Recenzentas: doc. dr. Vytautas Mizaras

Vilnius 2007

TURINYS

Ižanga.....	2
GEOGRAFINIŲ NUORODŲ SAMPRATA	6
Geografinių ir kilmės vietos nuorodų samprata bei reikšmė	6
Terminologija.....	9
Geografinių nuorodų bei prekių ženklų santykis	12
NESAŽININGĄ KONKURENCIJĄ REGLAMENTUOJANTYS TEISĖS AKTAI BEI <i>SUI GENERIS</i> GEOGRAFINIŲ NUORODŲ TEISINĖ APSAUGA.....	16
Tarptautinis geografinių nuorodų teisinės apsaugos reglamentavimas	16
Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos administruojamos tarptautinės sutartys	16
1983 m. Paryžiaus konvencija	16
1981 m. Madrido sutartis	19
1958 m. Lisabonos sutartis	20
Pasaulio prekybos organizacijos administruojama 1994 m. TRIPS sutartis.....	23
Europos Sąjungos saugomų kilmės vietos bei geografinių nuorodų teisinės apsaugos reglamentavimas	28
Tarybos reglamentas (EB) Nr. 510/2006 ir Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1898/2006	29
Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1493/1999	44
Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 1576/89.....	49
Kilmės vietos bei geografinių nuorodų teisinės apsaugos įgyvendinimas Lietuvos Respublikoje	50
PREKIŲ ŽENKLŲ TEISINĖS APSAUGOS SISTEMOS TAIKYMAS GEOGRAFINIŲ NUORODŲ APSAUGAI	56
Jungtinių Amerikos Valstijų patirtis geografinių nuorodų teisinės apsaugos srityje.	57
ATEITIES TENDENCIJOS GEOGRAFINIŲ NUORODŲ TEISINĖS APSAUGOS SRITYJE.....	60
Išvados	67
Santrauka.....	69
Summary	70
Literatūros sąrašas.....	71
Priedas Nr. 1.....	75

Ižanga

Temos aktualumas. Pirmoji tarptautinė sutartis, be kitų nuostatų įtvirtinanti ir minimalius geografinių ir kilmės vietos nuorodų teisinės apsaugos standartus – Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės apsaugos¹ buvo priimta dar 1883 metais, tačiau šis netradicinis intelektinės nuosavybės objektas ilgą laiką nesulaukė didesnio pasaulinio susidomėjimo, o geografinių nuorodų apsaugos teikiama nauda buvo nepelnytai nuvertinama. Geografinių nuorodų apsauga daugiausia buvo organizuojama nacionalinių įstatymų, dvišalių tarptautinių sutarčių taip pat pavienių, didesnės teisinės reikšmės neturėjusių tarptautinių sutarčių pagalba. Tuo tarpu geografinių nuorodų teisinės apsaugos atgimimas yra siejamas su 1994 m. Pasaulinės prekybos organizacijos Sutarties dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba² įsigaliojimu. Europos valstybės pagaliau suvokė didelę geografinių nuorodų panaudojimo komercinėje veikloje galimybę bei ėmėsi iniciatyvos kiek įmanoma stiprinti tradicinių geografinių vietovardžių teisinę apsaugą. Tokiai Europos iniciatyvai aktyviai priešinasi Jungtinės Amerikos Valstijos. Dėl šių priežasčių geografinių ir kilmės vietos nuorodų teisinės apsaugos koncepcijų įvairovė, tarptautinis reglamentavimas, taip pat galimos jo reformos vis dažniau tampa tarptautinių diskusijų objektu.

Lietuvos Respublikai tapus Pasaulio prekybos organizacijos, o vėliau ir Europos Sąjungos, nare iškilo būtinybė užtikrinti savo tarptautinius įsipareigojimus *inter alia* ir geografinių bei kilmės vietos nuorodų teisinės apsaugos srityje. Tačiau Lietuvai šis teisės institutas yra gana naujas, todėl kol kas nėra daug praktikos šiuo klausimu, o ir esanti negausi praktika yra nevienareikšmiška. Taip pat beveik nėra lietuviškos doktrinos, nagrinėjančios aktualius ir rūpimus klausimus. Išvardintos aplinkybės įrodo geografinių nuorodų, kaip intelektinės nuosavybės objekto, teisinės apsaugos reglamentavimo bei ateities tendencijų šioje srityje analizės aktualumą.

Darbo tikslas ir objektas. Galima teigti, jog geografinių ir kilmės vietos nuorodų teisinė apsauga yra bene vienintelė intelektinės nuosavybės apsaugos sritis, kur egzistuoja tokia skirtingų teisinės apsaugos koncepcijų, įtvirtintų tarptautiniuose, regioniniuose bei atskirų valstybių teisės aktuose, įvairovė. Būtent ši aplinkybė yra viena pagrindinių kliūčių

¹ 1883 m. kovo 20 d. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės apsaugos (Valstybės žinios, 1995, Nr. 75-1796).

² Pasaulio prekybos organizacijos Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS) (Valstybės žinios, 2001, Nr. 46-1620).

siekiant pasaulinės geografinių nuorodų teisinės apsaugos stiprinimo bei harmonizavimo. Taigi teisinis šios srities reglamentavimas yra ypatingai svarbus. Atsižvelgiant į tai, šiam darbui keliami tokie tikslai: išanalizuoti esamą geografinių ir kilmės vietos nuorodų teisinės apsaugos reglamentavimą tarptautiniu bei regioniniu lygiu, atskleidžiant skirtingų apsaugos sistemų privalumus ir trūkumus, taip pat išnagrinėti, ar esamas reglamentavimas ir atskiros geografinių nuorodų teisinės apsaugos koncepcijos yra pajėgūs užtikrinti tinkamą geografinių nuorodų teisinę apsaugą; ištirti, kaip Lietuvos Respublikos tarptautiniai įsipareigojimai yra įgyvendinti nacionalinėje teisėje; išanalizuoti, ar skirtingo suteikiamo apsaugos lygio pakanka, siekiant efektyviai užtikrinti teisėtus geografinių nuorodų naudotojų interesus; atskleisti galimas geografinių ir kilmės vietos nuorodų teisinės apsaugos ateities tendencijas. Siekiant šių tikslų, būtina atskleisti egzistuojančių geografinių nuorodų apsaugos sistemų būdingus bruožus ir skirtumus. Todėl pirmosios šio darbo dalies objektas – bendrųjų klausimų analizė: geografinių nuorodų samprata bei svarbiausių sąvokų išaiškinimas. Antroje ir svarbiausioje darbo dalyje pateikiama geografinių nuorodų teisinės apsaugos pasitelkiant kovą su nesąžininga konkurencija reglamentuojančius teisės aktus bei *sui generis* geografinių nuorodų teisinės apsaugos analizė, įtvirtinimo įvairiuose teisės aktuose (tarptautiniuose, Europos Sąjungos bei Lietuvos Respublikos) aspektu. Pažymėtina, jog darbe didžiausias dėmesys skiriamas Europos Sąjungos reglamentavimui, kadangi būtent Europos Sąjungos reglamentavimas nagrinėjamu klausimu yra itin detalus, o apsaugos politika – itin griežta. Plačiausiai analizuojama Europos Sąjungos garantuojama žemės ūkio bei maisto produktų geografinių nuorodų teisinė apsauga, tuo tarpu vyno ir spiritinių gėrimų nuorodų reglamentavimas aptarimas tik bendrais bruožais, kadangi artimiausiu metu ketinama vykdyti itin komplikuo to ir sudėtingo šių sektorių teisinio reglamentavimo reformą³. Trečios darbo dalies objektas – egzistuojančios prekių ženklų apsaugos sistemos taikymas teisinei geografinių nuorodų apsaugai, ypač didelį dėmesį skiriant Jungtinių Amerikos Valstijų patirčiai. Reikia pabrėžti, jog Jungtinės Amerikos Valstijos buvo pasirinktos kaip didžiausią patirtį šioje srityje turinti valstybė, sudaranti opoziciją Europos Sąjungos siūlomam geografinių nuorodų teisinės apsaugos modeliui. Paskutinė darbo dalis yra skirta galimoms ateities tendencijoms geografinių nuorodų teisinės apsaugos srityje aptarti. Pažymėtina, jog šiame darbe apsiribojama geografinėms nuorodoms suteiktos

³ Plačiau apie planuojamą Europos Sąjungos vyno sektoriaus reformą žiūrėti: http://ec.europa.eu/news/agriculture/060630_1_it.htm.

teisinės apsaugos analize, tuo tarpu atsakomybės už teisių į geografines nuorodas pažeidimo klausimai plačiau neanalizuojami.

Tyrimo metodai. Darbe dominuoja lyginamasis tyrimo metodas. Geografinių nuorodų teisinę apsaugą reglamentuojantys teisės aktai (Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės apsaugos, Madrido sutartis dėl sankcijų už melagingus arba klaidinančius prekių kilmės nurodymus⁴, Lisabonos sutartis dėl kilmės vietos nuorodų apsaugos ir jų tarptautinės registracijos⁵, Pasaulinės prekybos organizacijos Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS) taip pat Europos Sąjungos reglamentai ir Lietuvos Respublikos teisės aktai) analizuojami lyginant jų nuostatas bei geografinės nuorodoms suteikiamos apsaugos apimtį. Darbe dažnas ir istorinis metodas, sąlygojamas aplinkybės, jog geografinėms nuorodoms suteikiama apsauga neišvengiamai turi būti analizuojama jos raidos kontekste. Ne mažiau svarbus ir teleologinis metodas, naudojamas analizuojant tam tikrų normų tikslus ir uždavinius. Neišvengiamai naudojami sisteminis (analizuojant normos vietą bendroje normų sistemoje) bei gramatinis (lingvistinė nuostatų analizė) metodai.

Darbo originalumas ir naujumas. Lietuvos moksle geografinių nuorodų teisinė apsauga nėra išsamiau analizuota, o ir esami darbai apsiriboja publicistiniu stiliumi, siekiant supažindinti visuomenę su Lietuvoje dar ganėtinai nauja bei netradicine intelektinės nuosavybės forma. Kitais atvejais apie geografinių nuorodų teisinę apsaugą tik užsimenama kitų intelektinės nuosavybės teisės objektų kontekste. Todėl visų pirma, darbas originalus tuo, jog geografinių nuorodų teisinė apsauga yra analizuojama kaip savarankiškas teisės institutas. Taip pat svarbu, jog šiame darbe neapsiribojama teorine geografinių nuorodų apsaugos analize, tačiau analizuojama ir tai, kaip ji realiai veikia, taip pat atskleidžiamos galimos šios srities ateities tendencijos. Magistro darbų šia tema per pastaruosius dvejus metus rašyta nebuvo.

Naudoti šaltiniai. Šio darbo pirminis šaltinis yra rašytinė teisė: tarptautiniai dokumentai, Europos Sąjungos reglamentai, Lietuvos Respublikos teisės aktai. Pažymėtina, jog plačiau aptariama tik Europos Teisingumo Teismo praktika, kadangi Lietuvos teismų praktika šia tema yra ypatingai negausi. Svarbiausias darbo šaltinis – teisės doktrina. Užsienio valstybėse geografinių ir kilmės vietos nuorodų teisinės apsaugos tema pasisakė nemažai mokslininkų. Tačiau reiktų pažymėti, jog didžiojoje dalyje darbų, geografinių

⁴ 1891 Madrid Agreement for the Repression of False and Deceptive Indications of Source of Goods http://www.wipo.int/treaties/ip/madrid/trtdocs_wo032.html;

⁵ 1958 Lisabon Agreement for Protection of Appellation of Origin and their International Registration http://www.wipo.int/lisabon/en/legal_texts/lisabon_agreement.htm;

nuorodų teisinė apsauga minima kitų intelektinės nuosavybės objektų apsaugos kontekste, o ne atliekama išsami ir plati šios srities analizė. Ypač svarbūs šaltiniai – bent iš dalies intelektinės nuosavybės apsauga užsiimančių organizacijų (PINO, PPO ir kt.), taip pat Europos Komisijos publikacijos. Darbe taip pat remiamasi intelektinės nuosavybės srities mokslininkų – praktikų, G. Tritton, L. Bently, B. Sherman, J. Philips, darbais.

GEOGRAFINIŲ NUORODŲ SAMPRATA

Geografinių ir kilmės vietos nuorodų samprata bei reikšmė

„Champagne“, „Cognac“, „Roquefort“, „Chianti“, „Porto“, „Tequila“ – tai žodžiai, kurie kelia neabejotinas asociacijas su gerai žinomais bei atitinkama kokybe ir reputacija pasižyminčiais produktais. Be to, visus šios produktus sieja dar viena bendra savybė – jų pavadinimai kartu reiškia ir konkretų, realiai egzistuojantį produktų kilmės geografinį regioną, vietovę, miestą, o, išimtiniais atvejais, net valstybę. Vis dėlto dažnam išgirdus aukščiau minimus pavadinimus pirma asociacija kyla su produktu, o ne su geografine vietove, iš kurios jie yra kilę.⁶ Vadinasi, produktų kilmės vietovės nuorodos (geografinės nuorodos) palaipsniui įgyja reputaciją ir tampa vis labiau vertinamu intelektinės nuosavybės objektu. Pavyzdžiui, Burgundijos regiono vynai per daugybę amžių pelnė reputaciją už puikią kokybę. Dėl šios priežasties pirkėjai ieško vyno, pažymėto etikete su žodžiais „*Burgundy vine*“ ar „*vins de Bourgogne*“. Nėra stebėtina, jog siekiant išvengti piktnaudžiavimo, valstybės sukūrė *sui generis* tokių pavadinimų apsaugos sistemas.⁷

Pačia bendriausia prasme geografinė nuoroda – tai pavadinimas ar ženklas, žymintis iš konkrečios geografinės vietovės kilusius produktus, dėl kilmės iš tos geografinės vietovės pasižyminčius atitinkama kokybe, savybėmis bei reputacija. Atitinkamą kokybę, savybes ar reputaciją produktai įgyja, visų pirma, dėl specifinių vietinių geografinių faktorių, tokių kaip klimatas, dirvožemis ar drėgmė. Tačiau išskirtines savybes produktai gali įgyti ir dėl tik jų kilmės regionui būdingų gamybos, apdirbimo ar apdorojimo tradicijų, t.y. žmogiškojo faktoriaus. Tuomet, kai konkrečiame regione gaminamos prekės dėl jų išskirtinių savybių tampa žinomos dideliame skaičiui vartotojų, regionas įgyja reputaciją, kuri reiškia, jog regiono pavadinimas vartotojams kelia asociacijas ne tik su konkrečia geografine vietove, bet ir su tam tikros rūšies produktais.⁸ Vadinasi, produktą žyminti geografinė nuoroda – tai tam tikra pridėtinė vertė, atsirandanti vien dėl to, jog produktas yra gaminamas išskirtinėmis savybėmis

⁶ WIPO *Intellectual Property Handbook: Policy, Law and Use*. Geneva: WIPO. 2001, p. 119.

⁷ TRITTON, Guy. *Intellectual Property in Europe*. London: Sweet&Maxwell. 2002, p. 282.

⁸ XOURAFA, C. K. Protection of Designations of Origin and Geographical Indications under the Law of the European Union [interaktyvus]. 2000, [žiūrėta 2007-02-19] p. 8. Prieiga per internetą: <<http://www.margues.org/LGMS/Downloads/2000%20Winner.PDF>>.

pasižyminčiame geografiniame regione ar tik konkrečiam regionui būdingu tradiciniu metodu.

Atsižvelgiant į aukščiau nurodytas savybes, galima išskirti keletą pagrindinių geografinėms nuorodoms priskiriamų funkcijų. Pirma, geografinės nuorodos nurodo produkto kilmę iš konkrečios vietovės. Antra, jos garantuoja tam tikrą produkto kokybę. Trečia, geografinės nuorodos sukuria jomis žymimiems produktams pridėtinę vertę. Galiausiai, geografinės nuorodos yra ir atitinkamų produkto reklamos priemonė.

Istoriškai geografinės nuorodos produktams žymėti yra naudojamos nuo neatmenamų laikų, todėl pagrįstai galima teigti, jog žymenys, nurodantys prekių kilmės vietą, buvo pirmąją prekių ženklų rūšimi. Atsižvelgiant į tai, poreikis ginti tokius žymenis nuo neteisėto ir klaidinančio naudojimo, valstybių buvo suvoktas gana anksti. Pavyzdžiui, Jugoslavijoje teisės aktas skirtas prekybos vynu (taip pat ir kilmės vietos nuorodų naudojimui) reguliavimui buvo priimtas dar 1222 metais. Viduramžiais buvo plačiai paplitę taip vadinami gildijų ženklai, kurie taip pat nurodė prekių kilmę. Vis dėlto savarankiškų geografinių nuorodų apsaugai skirtų teisės aktų atsiradimas yra siejamas su paskutiniu šimtmečiu.⁹ Pirmasis teisės aktas, kuriame geografinių nuorodų teisinė apsauga buvo įtvirtinta kaip atskiros intelektinės nuosavybės objektų rūšies – kilmės vietos nuorodų – apsauga, buvo priimtas 1919 metais Prancūzijoje.¹⁰

Tradiciškai geografinės nuorodos greta prekių ir paslaugų ženklų, patentų, pramoninio dizaino ir panašiai, yra priskiriamos prie intelektinės nuosavybės objektų. Pavyzdžiui, Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės apsaugos¹¹ nustato, jog pramoninės nuosavybės apsaugos objektais laikomi išradimų patentai, naudingieji modeliai, pramoninis dizainas, prekių ženklai, paslaugų ženklai, firmų vardai ir kilmės nuorodos arba kilmės vietos pavadinimai, taip pat apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos (1 str. 1 d.). Tą patį galima pasakyti ir apie 1967 m. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos steigimo konvenciją.¹² Tokią išvadą pagrindžia ir tai, jog geografinių nuorodų teisinės apsaugos normos yra įtvirtintos intelektinės nuosavybės apsaugai skirtuose teisės aktuose (TRIPS sutartyje, Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatyme ir kt.), taip pat tai, jog geografinių nuorodų apsaugos sistemos administravimas

⁹ Geographical Indications: Past, Present and Future. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-03-10]. p. 2. Prieiga per internetą: <http://www.cipr.org/activities/june2000/lakert.htm>.

¹⁰ *WIPO Intellectual Property Handbook: Policy, Law and Use*. Geneva: WIPO. 2001, p. 223.

¹¹ 1883 m. kovo 20 d. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės apsaugos (Valstybės žinios, 1995, Nr. 75-1796).

¹² 1967 Convention Establishing World Intellectual Property Organization. http://www.wipo.int/treaties/en/convention/trtdocs_docs_wo029.htm.

dažniausiai pavedamas bent iš dalies intelektinės nuosavybės apsauga užsiimančioms organizacijoms (Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacija, Pasaulio prekybos organizacija ir kt.). Pažymėtina, jog ir Europos Teisingumo Teismas geografines nuorodas taip pat priskiria intelektinės nuosavybės objektams.¹³

Vis dėlto manytina, jog geografinių nuorodų prigimtis yra kitokia nei kitų intelektinės nuosavybės objektų. Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymo 2 str. geografinę nuorodą apibūdina kaip vietovardį ar kitą žodį arba žymenį, pagal kurį galima tiesiogiai arba netiesiogiai nustatyti, kad prekė yra kilusi iš tam tikros teritorijos, regiono ar vietovės, ir kuris sieja tos prekės kokybę, reputaciją ar kitas esmines savybes su jos geografinė kilmė¹⁴. Taigi geografinės nuorodos sukuriama pridėtinė vertė, skirtingai nuo, pavyzdžiui, patentų, nėra konkretaus asmens intelektinės veiklos rezultatas. Pridėtinę vertę geografinių nuorodų atveju sukuria prekės reputacija, kokybė ar savybės, kurias savo ruožtu lemia prekės kilmė iš konkrečios vietovės, t.y. tam tikri gamtinės aplinkos ypatumai. Kaip buvo minėta, prekės reputaciją, kokybę ar savybes sukurti gali ir žmoniškieji faktoriai, tokie kaip gamybos tradicijos, specialūs apdirbimo būdai ar vietinis *know how*. Tačiau ir šiuo atveju prekės išskirtinumą lemia ne konkretaus asmens pastangos, o greičiau konkrečiai geografinėi vietai būdingos ir per amžius įsitvirtinusios tradicijos. Dėl tokios specifinės prigimties, geografinės nuorodos, skirtingai nuo kitų intelektinės nuosavybės objektų, negali sukurti absoliučios teisės, priklausančios vienam savininkui. Tai reiškia, jog teisė naudoti geografinę nuorodą negali būti monopolizuota ir priklauso visiems atitinkamoje geografinėje teritorijoje veikiantiems gamintojams.¹⁵ Svarbu ir tai, jog geografinės nuorodos skirtingai nuo kitų intelektinės nuosavybės objektų nedalyvauja civilinėje apyvartoje, t.y. negali būti licencijuojamos, parduodamos ar kitais būdais perleidžiamos. Taigi jos nėra nuosavybė ar turtas tikrąją ta žodžio prasme.

Dėl aukščiau išvardintų priežasčių manytina, jog geografinių nuorodų teisinę apsaugą vertėtų priskirti ne tik prie intelektinės nuosavybės, o ir prie maisto ar žemės ūkio produktų kokybės teisinio reglamentavimo srities, kaip tai yra padaryta Europos Sąjungos mastu.

¹³ Europos Teisingumo Teismo 2000 m. gegužės 16 d. sprendimas byloje C-388/97, *Belgium v. Spain* (2001) ETMR 145 (ECJ); XOURAFA, C. K. Protection of Designations of Origin and Geographical Indications under the Law of the European Union [interaktyvus]. 2000, [žiūrėta 2007-02-19] p. 8. Prieiga per internetą: <<http://www.margues.org/LGMS/Downloads/2000%20Winner.PDF>>.

¹⁴ Lietuvos Respublikos Prekių ženklų įstatymas (Valstybės žinios, 2000, Nr. 92-2844).

¹⁵ XOURAFA, C. K. Protection of Designations of Origin and Geographical Indications under the Law of the European Union [interaktyvus]. 2000, [žiūrėta 2007-02-19] p. 8. Prieiga per internetą: <<http://www.margues.org/LGMS/Downloads/2000%20Winner.PDF>>.

Reikėtų paminėti ir tai, jog geografinių nuorodų teisei apsaugai yra būdinga didelė geografinių nuorodų apsaugos koncepcijų įvairovė. Skirtingai nuo patentų ar prekių ženklų, geografinių nuorodų apsaugai nacionaliniu ir regioniniu lygmeniu gali būti taikomos labai skirtingos teisinės apsaugos sistemos¹⁶. Bendrosios teisės sistemos valstybės geografinių nuorodų teisinę apsaugą organizuoja pasitelkdamos egzistuojančią prekių ženklų apsaugos sistemą ar kovą su nesąžininga konkurencija reglamentuojančius teisės aktus arba teisės aktus, ginančius vartotojų interesus. Tuo tarpu kontinentinės teisės valstybės pasikliauja ne tik konkurenciją reglamentuojančiais teisės aktais, bet ir *sui generis* registruotų geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsauga.¹⁷

Terminologija

Aukščiau minėta geografinių nuorodų teisinės apsaugos sistemų įvairovė be kita ko reiškia ir tai, jog geografinių nuorodų teisei apsaugai skirtuose teisės aktuose naudojamos labai skirtingos sąvokos, skirtos geografinei nuorodai apibūdinti. Vienoje seniausių geografinių nuorodų teisei apsaugai skirtų tarptautinių sutarčių, Paryžiaus konvencijoje dėl pramoninės nuosavybės apsaugos, naudojamos kilmės nuorodos (angl. – *Indications of source*) arba kilmės vietos pavadinimo (angl. – *Appellations of origin*) sąvokos. Kilmės nuorodų (angl. – *Indications of source*) sąvoka taip pat naudojama ir Madrido sutartyje dėl sankcijų už melagingus arba klaidinančius prekių kilmės nurodymus¹⁸. Nė viena šių sutarčių nepateikia konkretaus kilmės nuorodų apibrėžimo, tačiau, atsižvelgiant į Madrido sutarties 1 straipsnį, manytina, jog kilmės nuoroda tiek Paryžiaus konvencijos, tiek Madrido sutarties prasme reiškia nuorodą į valstybę ar vietovę, kuri yra produkto kilmės valstybė ar vietovė. Pagrindinis kilmės nuorodos sąvokos bruožas yra tai, jog ji tiesiog nurodo produkto kilme iš geografinės vietovės: ryšys tarp produkto savybių ar kokybės ir jo kilmės vietos nėra reikalaujamas. Vietoj to, nuoroda tiesiog informuoja vartotoją, jog ja pažymėtas produktas yra kilęs iš tam tikros vietos, regiono ar valstybės.¹⁹

¹⁶ *Symposium on the International Protection of Geographical Indications*. Organized by WIPO. Somerset West, Cape Province, South Africa, September 1-2, 1999. p. 11.

¹⁷ BENTLY, Lionel, SHERMAN, Brad. *Intellectual Property Law*. Great Britain: OXFORD University Press, 2001, p. 962-963.

¹⁸ 1891 Madrid Agreement for the Repression of False and Deceptive Indications of Source of Goods http://www.wipo.int/treaties/ip/madrid/trtdocs_wo032.html.

¹⁹ BENTLY, Lionel, SHERMAN, Brad. *Intellectual Property Law*. Great Britain: OXFORD University Press, 2001, p. 964.

Tuo tarpu Lisabonos sutartis dėl kilmės vietos nuorodų apsaugos ir jų tarptautinės registracijos²⁰ ne tik naudoja kilmės vietos pavadinimo (angl. – *Appellations of origin*) sąvoką, bet ir pateikia jos prasmę: kilmės vietos pavadinimas – tai geografinis valstybės, regiono ar vietovės pavadinimas, kuris yra naudojamas iš jo kilusiems produktams, pasižymintiems kokybe ir charakteristikomis, atsiradusioms išimtinai ar būtinai dėl kilmės vietos geografinės aplinkos, įskaitant gamtos ir žmogiškuosius faktorius, žymėti. Atsižvelgiant į tokį kilmės vietos pavadinimo apibrėžimą, kilmės vietos pavadinimas gali būti laikomas specialia kilmės nuoroda, naudojama Paryžiaus konvencijoje bei Madrido sutartyje, rūšimi, kadangi šiuo atveju reikalaujama, jog kilmės vietos pavadinimu žymimas produktas pasižymėtų kokybe ir charakteristikomis, atsiradusioms išimtinai ar būtinai dėl produkto kilmės vietos geografinės aplinkos.²¹

TRIPS sutartyje naudojamas geografinių nuorodų (angl. – *Geographical indications*) terminas. Čia geografinė nuoroda – tai nuoroda iš kurios galima nustatyti, ar prekė yra kilusi iš valstybės narės teritorijos, ar iš tos teritorijos rajono ar vietovės, kai tos prekės kokybė, reputacija ar kiti ypatumai iš esmės yra priskirtini jos geografinės kilmės vietai. Toks apibrėžimas, be jokios abejonės, yra paremtas Lisabonos sutartyje naudojamu kilmės vietos pavadinimo apibrėžimu. Vis dėlto TRIPS sutartyje naudojamas geografinės nuorodos apibrėžimas vienu aspektu yra platesnis nei Lisabonos sutartyje įtvirtintas kilmės vietos pavadinimo apibrėžimas – šiuo atveju apsauga suteikiama ir tokiems produktams, kurie pasižymi tik jo kilmės vietai priskiriama reputacija, nereikalaujant atitinkamos produkto kokybės.

Galiausiai, 2006 m. kovo 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 510/2006 dėl žemės ūkio produktų ir maisto produktų geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsaugos²² įtvirtina net dvi skirtingas teisinės kategorijas – saugomas kilmės vietos nuorodos (angl. – *Protected designations of origin* arba *PDO*) ir saugomas geografinės nuorodos (angl. – *Protected geographical indications* arba *PGI*). Europos Sąjungos mastu saugoma kilmės vietos nuoroda yra regiono, konkrečios vietovės arba, išimtiniais atvejais, šalies pavadinimas, naudojamas apibūdinti žemės ūkio produktui ar maisto produktui, kuris yra kildinamas iš to regiono, konkrečios vietovės ar šalies, kurio kokybė ar savybės yra iš esmės arba išimtinai sietinos su tam tikra geografine aplinka su jai būdingais gamtos

²⁰ 1958 Lisabon Agreement for Protection of Appellation of Origin and their International Registration http://www.wipo.int/lisabon/en/legal_texts/lisabon_agreement.htm.

²¹ *Symposium on the International Protection of Geographical Indications*. Organized by WIPO. Somerset West, Cape Province, South Africa, September 1-2, 1999, p. 12-13.

²² 2006 m. kovo 20 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 510/2006 dėl Žemės ūkio produktų ir maisto produktų geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsaugos (OL, 2006 L 93 p. 12).

ir žmogaus veiklos veiksniais, ir kurio gamyba, perdirbimas ir paruošimas atliekamas apibrėžtoje geografinėje vietovėje. Savo ruožtu saugoma geografinė nuoroda reiškia regiono, konkrečios vietovės ar, išimtiniais atvejais, šalies pavadinimą, naudojamą apibūdinti žemės ūkio produktui ar maisto produktui, kuris yra kildinamas iš to regiono, konkrečios vietovės ar šalies, ir kurio specifinė kokybė, reputacija ar kitos savybės priskiriamos tai geografini kilmės, ir kurio gamyba ir (arba) perdirbimas ir (arba) paruošimas atliekamas apibrėžtoje geografinėje vietovėje.

Jei palygintume visas aukščiau išvardintas sąvokas tarpusavyje, kilmės nuoroda yra plačiausias terminas: jis tiesiog nurodo, jog produktas yra kilęs iš konkretaus regiono ar valstybės (pavyzdžiui, prancūziški kvepalai). Todėl ši sąvoka apima tiek geografinės, tiek kilmės vietos nuorodas. Pažymėtina, jog tiek geografinės, tiek kilmės vietos nuorodos reikalauja kokybinio ryšio tarp produkto ir jo kilmės, o pastarąsias sąvokas skiria reikalaujamo ryšio prigimtis. Kilmės vietos nuorodų atveju, kokybė ir charakteristikos išimtinai ar būtinai siejamos su produkto kilmės vietos geografinė aplinka. Tuo tarpu geografinės nuorodos atveju pakanka produkto reputacijos. Tai reiškia, jog nuo griežto realiai egzistuojančio kokybinio ryšio, būdingo išradimams, patentams, dizainui ar kūrinimas, dėmesys nukreipiamas į reputaciją, kuri yra labiau būdingą prekių ženklams²³. Vadinasi geografinių nuorodų sąvoka yra platesnė nei kilmės vietos nuorodų terminas. Kitais žodžiais tariant, visos kilmės vietos nuorodos kartu yra ir geografinės nuorodos, tačiau kai kurios geografinės nuorodos nėra kilmės vietos nuorodomis. Kaip minėta, kilmės nuorodos apibrėžimas reikalauja tik to, jog ja žymimas produktas būtų kilęs iš konkrečios geografinės vietovės. Todėl atitinkamai egzistuoja kilmės nuorodų, kurių neapima TRIPS sutartyje pateikiamas geografinių nuorodų apibrėžimas. Tai tokios kilmės nuorodos, kurių naudojimas produktams žymėti nereiškia, jog toks produktas pasižymi tam tikra kokybe, reputacija ar charakteristikomis.²⁴

Vis dėlto labiausiai paplitęs ir dažniausiai praktikoje bei teisinėje literatūroje yra sutinkamas geografinių nuorodų terminas. Autorės nuomone, šis terminas gali būti naudojamas visiems produktams su jų kilmės vieta siejantiems pavadinimams apibūdinti, o istorinių aplinkybių nulemtas skirtingų sąvokų naudojimas tam pačiam teisės institutui apibūdinti nėra tikslingas bei kelia painiavą. Todėl aiškumo dėlei būtent geografinių

²³ BENTLY, Lionel, SHERMAN, Brad. *Intellectual Property Law*. Great Britain: OXFORD University Press, 2001, p. 964.

²⁴ *Symposium on the International Protection of Geographical Indications*. Organized by WIPO. Somerset West, Cape Province, South Africa, September 1-2, 1999, p. 12-13.

nuorodų terminas ir bus dažniausiai naudojamas šio darbo tikslais, kaip apimantis kilmės, kilmės vietos bei, žinoma, geografines nuorodas. Geografinių nuorodų terminas bus naudojamas pačia plačiausia prasme bei apims visas įmanomas geografinių pavadinimų apsaugos priemones, nepriklausomai nuo to, ar toks pavadinimas reiškia, jog egzistuoja kokybinis ryšys tarp produkto ir jo kilmės vietos, ar pavadinimas tiesiog nurodo produkto kilmę iš konkrečios geografinės vietovės. Tačiau nederėtų pamiršti, jog kilmės nuorodų, kilmės vietos nuorodų bei geografinių nuorodų terminai yra naudojami skirtinguose tarptautiniuose ar regioniniuose teisiniuose instrumentuose. Tuose instrumentuose įtvirtintos teisės ir pareigos egzistuoja tik ryšium su konkrečiame nagrinėjamame dokumente įtvirtina geografinės nuorodos kategorija (kilmės nuoroda, kilmės vietos nuoroda ar geografinė nuoroda).²⁵ Svarbu ir tai, jog konkrečiuose teisės aktuose įtvirtintos geografinių nuorodų kategorijos turi šiek tiek skirtingas reikšmes. Todėl ne visada bus įmanoma naudoti vien tik geografinių nuorodų terminą ir ten kur reikės, ypač atsižvelgiant į nagrinėjamo teisės akto kontekstą, bus naudojamos tame teisės akte įtvirtintos sąvokos, taip pat nurodomi jame bei kituose teisės aktuose įtvirtintų sąvokų skirtumai.

Geografinių nuorodų bei prekių ženklų santykis

Nors vartotojai neretai tapatina geografines nuorodas su prekių ženklais, tai yra du skirtingi intelektinės nuosavybės objektai. Geografinių nuorodų bei prekių ženklų tapatinti negalima vien jau dėl to, kad daugybėje valstybių egzistuoja dvi atskiros šiems intelektinės nuosavybės objektams skirtos teisinės apsaugos sistemos. Be to, pagrindinė geografinės nuorodos funkcija yra atskirti vienus produktus nuo kitų. Tačiau, skirtingai nei prekės ženklai, geografinės nuorodos produktus vienus nuo kitų skiria ne identifikuodamos jų gamintoją, bet nurodydamos konkrečią jų kilmės vietą.²⁶

Reiktų paminėti ir tai, jog prekių ženklų gali būti registruojamas bet koks žymuo, kurio paskirtis yra atskirti vieno asmens prekes ir paslaugas nuo kito asmens prekių ir paslaugų ir kuris gali būti pavaizduotas grafiškai.²⁷ Savo ruožtu geografinė nuoroda gali

²⁵ Document SCT/6/3 Rev. On Geographical Indications: Historical Background, Nature of Rights, Existing Systems for Protection and Obtaining Protection in other Countries. Standing Committee on Law of Trademarks, Industrial Designs and Geographical Indications. Eight Session. Geneva. [interaktyvus] 2002-05-31 [žiūrėta 2006-02-24]. p. 2-4. Prieiga per internetą: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/stc/en/sct_8/sct_8_4.pdf.

²⁶ PRANEVIČIUS, Gediminas. Geografinių nuorodų apsauga. *Jurisprudencija*, 2004, t. 58(50), p.118.

²⁷ Lietuvos Respublikos Prekių ženklų įstatymas. 2 str. 1 d.

būti registruojamas tik realiai egzistuojančios geografinis vietovės pavadinimas, kuris taip pat turi atitikti tam tikrus specifinius reikalavimus. Svarbu ir tai, jog, pavyzdžiui, teikiant registruoti geografinę nuorodą Europos Sąjungos mastu, turi būti pateiktos labai konkrečios produktų, kuriuos ketinama žymėti registruojama nuoroda, specifikacijos, t.y. savybės, kuriomis registruojamas produktas turi būtinai pasižymėti.

Kitas skirtumas yra tai, jog prekių ženklas yra registruojamas konkrečiam laikotarpiui (pvz.: Bendrijos prekių ženklas – 10 metų), tuo tarpu geografinės nuorodos visais atvejais registruojamos neribotam laikotarpiui. Todėl vieną kartą Europos Sąjungos mastu įregistravus geografinę nuorodą, kelio atgal nebėra – tam tikras žymuo nebegali būti registruojamas prekių ar paslaugų ženklu. Be to, registruotas pavadinimas nebegali tapti ir bendrinium bei būti be jokių apribojimų naudojamas visų gamintojų²⁸. Tokia Europos Sąjungos pozicija yra vertintina kritiškai. Atsižvelgiant į tai, jog geografinės nuorodos Europos Sąjungos mastu registruojamos neribotam laikui, gali susiklostyti tokia situacija, jog konkretaus regiono gamintojai, turintys teisę naudoti registruotą geografinę nuorodą, visam laikui nustos gaminti ta geografine nuoroda žymimus produktus. Taigi, nors registruota geografinė nuoroda konkretaus regiono gamintojų faktiškai nebus naudojama, kitų regionų gamintojai jos naudoti taip pat negalės, nes toks naudojimas būtų neteisėtas. Be to, geografinė nuoroda visų be išimties gamintojų negalės būti naudojama ir tuo atveju jei per ilgą laiką pavadinimas *de facto* taps įprastiniu tam tikros rūšies produktų pavadinimu.

Svarbu ir tai, jog prekių ženklai gali būti ir dažniausiai yra registruojami dar tik ketinant pradėti gaminti prekes ar teikti paslaugas, t.y. į ateitį. Geografinių nuorodų atveju tai yra neįmanoma, nes geografinės nuorodos būtinai turi būti kurį laiką naudojamos dar iki jų registracijos. Paraišką registruoti prekių ženklą paprastai paduoda vienas asmuo – prekių ženklo savininkas, nebent tai yra kolektyvinis prekių ženklas. Įregistravus prekių ženklą, jis tampa savininko asmenine nuosavybe. Geografinę nuorodą visada registruoja asmenų grupė (gamintojų ir/ar perdirbėjų asociacija nepriklausomai nuo jos tipo ar teisinės sudėties) ir tik išskirtiniais atvejais dėl geografinės nuorodos registravimo gali kreiptis ir atskiras fizinis ar juridinis asmuo. Taip pat teisės į geografinę nuorodą negali būti monopolizuotos, todėl geografinė nuoroda netampa ją įregistravusios asmenų grupės nuosavybe. Tai reiškia, jog registruota nuoroda produktus gali žymėti visi atitinkamoje

²⁸ 2006 m. gruodžio 14 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1898/2006 nustatantis išsamias Tarybos reglamento (EB) Nr. 510/2006 dėl žemės ūkio produktų ir maisto produktų geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsaugos įgyvendinimo taisyklės (OL, 2006 L 369 p. 1). 13 str., 2 d.

geografinėje vietovėje veikiantys gamintojai, jei tik jei iš tiesų gamina produktus toje geografinėje vietovėje bei jų gaminami produktai pasižymi tam tikromis tipinėmis savybėmis. Savo ruožtu prekių ženklas yra žymuo, jo savininko naudojamas siekiant atskirti jo gaminamas prekes ar teikimas paslaugas nuo kitų asmenų prekių ar paslaugų. Prekių ženklo savininkas turi teisę besąlygiškai uždrausti kitiems asmenims naudoti jam priklausantį ženklą. Tuo tarpu geografinė nuoroda parodo vartotojui, jog produktas yra pagamintas konkrečioje vietovėje bei turi išskirtines charakteristikas, nulemtas jo geografinės kilmės, tačiau nenurodo konkretaus gamintojo. Dėl šios priežasties geografinės nuorodos dažniausiai yra naudojamos kartu su gamintoją identifikuojančiu prekių ženklu.²⁹

Be to, skirtingai nuo prekių ženklų, geografinės nuorodos nėra nuosavybė tikrąja ta žodžio prasme, kadangi jomis negali būti prekiaujama, jos negali būti perleistos suteikus licenciją ar kitais būdais suteiktos gamintojams, kurie veikia kitose geografinėse teritorijose nei registruota geografinė nuoroda, t.y. geografinės nuorodos nedalyvauja civilinėje apyvartoje. Tokia nuostata aiškintina atsižvelgiant į geografinių nuorodų sampratą, t.y. leidus geografinę nuoroda žymėti produktus, kildinamus iš kitų geografinių vietovių, būtų prarandamas produkto ir konkrečios geografinės vietovės kokybinis ryšys, visuomenė nebebūtų informuojama apie produkto kilmę. Tuo tarpu prekių ženklams jokie apyvartos apribojimai nėra taikomi ir jie laisvai gali būti perleidžiami. Reikėtų pažymėti, jog Europos Sąjungoje registruotos geografinės nuorodos negali būti naudojamos patobulintam ar geresniam produkto variantui be atitinkamų pakeitimų produkto specifikacijoje, teikiamoje registruojant geografinę nuorodą. Tuo tarpu prekių ženklai be jokių apribojimų gali būti naudojami įvairioms prekėms ir paslaugoms, tarp jų ir patobulintoms ar pakeistoms, jei tik tai neklaidina vartotojų.

Vis dėlto reikia pripažinti, jog nors prekių ženklai bei geografinės nuorodos yra skirtingi intelektinės nuosavybės objektai, be jokios abejonės galima išvelgti ir nemažai šių dviejų teisinių kategorijų panašumų. Pirma, abiem yra būdingas teritorialumas, t.y. tiek prekių ženklai, tiek geografinės nuorodos yra saugomi tik toje teritorijoje, kurioje jie yra registruoti. Tai gali būti nacionalinis, regioninis ar pasaulinis lygmuo. Taip pat abiem žymenims yra būdingas tam tikras skiriamasis požymis: abu yra skirti atskirti vienas prekes nuo kitų bei nurodo prekių kilmę. Be to, gerai žinomi prekių ženklai, kaip ir

²⁹ Lietuvoje prekių ženkle esanti geografinė nuoroda yra pripažįstama nesaugomu ženklo elementu.

geografinės nuorodos, garantuoja prekių kokybę ir reputaciją. Be to, geografinės nuorodos, taip pat kaip ir prekių ženklai, yra siejamos su konkrečiomis prekėmis. Tik prekių ženklų atveju tai prekės, kurias pagamino konkretus gamintojas, o geografinių nuorodų atveju – prekės, kurių kilmės vieta yra konkretus geografinis regionas ir kurios pasižymi tam tikra kokybe ar charakteristikomis. Galiausiai, tiek prekių ženklai, tiek geografinės nuorodos yra naudojami komercinėje veikloje, kaip žymenys, sukuriantys tam tikrą pridėtinę vertę.³⁰

Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytą glaudų geografinių nuorodų ir prekių ženklų santykį, konfliktai tarp šių dviejų žymenų yra neišvengiami. Teorijoje skiriami trys galimi šių konfliktų sprendimo būdai: pirma, anksčiau registruotam prekių ženklui suteikiama pirmenybė prieš vėliau registruotą geografinę nuorodą ir atvirkščiai, antra, leidžiamas anksčiau registruotų prekių ženklų bei vėlesnių geografinių nuorodų koegzistavimas, ir trečia, geografinėms nuorodoms suteikiama pirmenybė net ir vėlesnių prekių ženklų atžvilgiu. Pirmasis prekių ženklo ir geografinės nuorodos konflikto sprendimo būdas yra naudojamas tose valstybėse, kur geografinių nuorodų apsauga organizuojama pasitelkiant egzistuojančią prekių ženklų sistemą, pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose. Tuo tarpu tiek TRIPS sutartis³¹, tiek Europos Sąjungos geografinių nuorodų apsaugai skirti reglamentai³² pripažįsta koegzistavimo principą.

Autorės nuomone, nepaisant geografinių nuorodų svarbos, tuo atveju kai konfliktuoja ilgą laiką sąžiningai naudojamas bei reputaciją turintis prekių ženklas ir vėliau registruota geografinė nuoroda, prekių ženklui turėtų būti suteikiama pirmenybė. Priešingu atveju būtų pažeidžiami esminiai intelektinės nuosavybės teisės principai, būtų sukuriamas teisinis netikrumas, taip pat vartotojų klaidinimo galimybė.

³⁰ *Symposium on the International Protection of Geographical Indications*. Organized by WIPO. Somerset West, Cape Province, South Africa, September 1-2, 1999, p. 46.

³¹ Pasaulio prekybos organizacijos Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS) (Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620), 17 str.

³² Pavyzdžiui, 2006 m. kovo 20 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 510/2006 dėl Žemės ūkio produktų ir maisto produktų geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsaugos (OL, 2006 L 93 p. 12), 14 str.

NESAŽININGĄ KONKURENCIJĄ REGLAMENTUOJANTYS TEISĖS AKTAI BEI *SUI GENERIS* GEOGRAFINIŲ NUORODŲ TEISINĖ APSAUGA

Tarptautinis geografinių nuorodų teisinės apsaugos reglamentavimas

Nors šiame darbe didžiausias dėmesys bus skiriamas Europos Sąjungos reglamentavimui registruotų geografinių ir kilmės vietos nuorodų teisinės apsaugos srityje, tačiau ne mažiau svarbu yra suvokti tarptautinę geografinių nuorodų apsaugos sistemą, kuri yra geografinių nuorodų apsaugos Europos Sąjungoje pagrindas.

Tiesiogiai ar netiesiogiai įtvirtintos geografinių pavadinimų teisinės apsaugos normos yra eilės tarptautinių sutarčių ir konvencijų dalimi dar nuo 19 amžiaus pabaigos.³³ Pažymėtina, jog geografinių nuorodų apsauga tradiciškai organizuojama ne tik daugiašalių, bet ir dvišalių tarptautinių sutarčių pagalba³⁴. Vis dėlto plačiau šiame darbe bus aptariamos tik pagrindinės daugiašalės tarptautinei geografinių ir kilmės vietos nuorodų teisinei apsaugai skirtos sutartys.

Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos administruojamos tarptautinės sutartys

Trys Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos administruojamos tarptautinės sutartys be kitų nuostatų yra skirtos ir geografinių nuorodų teisinei apsaugai reglamentuoti: Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės apsaugos, Madrido sutartis dėl sankcijų už melagingus arba klaidinančius prekių kilmės nurodymus bei Lisabonos sutartis dėl kilmės vietos nuorodų apsaugos ir jų tarptautinės registracijos.

1983 m. Paryžiaus konvencija

Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (PINO) administruojama 1883 m. kovo 20 d. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės apsaugos, peržiūrėta

³³ Appellations of Origin and Geographical Indications in OECD Member Countries: Economic and Legal Implications. [interaktyvus] 2000 [žiūrėta 2007-03-02] p. 25. Prieiga per internetą: [http://www.oilis.oecd.org/dis/2000doc.nsf/LinkTo/com-arg-amp-td-mp\(2000\)15-final](http://www.oilis.oecd.org/dis/2000doc.nsf/LinkTo/com-arg-amp-td-mp(2000)15-final).

³⁴ Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos ir Jungtinių Meksikos Valstijų supratimo memorandumas „Dėl geografinių nuorodų apsaugos“ (Valstybės žinios, 2001, Nr. 46-1620).

Stokholme 1967 m. liepos 14 d. ir papildyta 1979 m. rugsėjo 28 d. (toliau – Paryžiaus konvencija)³⁵ nustato, jog pramoninės nuosavybės apsaugos objektais laikomi išradimų patentai, naudingieji modeliai, pramoninis dizainas, prekių ženklai, paslaugų ženklai, firmų vardai ir kilmės nuorodos arba kilmės vietos pavadinimai, taip pat apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos (1 str. 1 d.). Tai yra pirmasis ir ilgiausiai galiojantis tarptautinis teisės aktas, kuris be kitų nuostatų įtvirtina ir geografinių nuorodų teisinę apsaugą.

Kaip minėta, Paryžiaus konvencija pramoninės nuosavybės apsaugos objektais, *inter alia*, pripažįsta ir kilmės nuorodas (angl. – *Indications of source*) arba kilmės vietos pavadinimus (angl. – *Appellations of origin*), tačiau niekur nepateikia šių sąvokų prasmės, todėl apie jas spręsti galima tik iš visų šios konvencijos straipsnių apžvalgos. Manytina, jog tiek kilmės nuoroda, tiek kilmės vietos pavadinimas Paryžiaus konvencijos prasme reiškia nuorodą į valstybę ar vietovę, kuri yra produkto kilmės valstybė ar vietovė. Svarbu, jog kilmės nuoroda reiškia produkto kilmę iš konkrečios geografinės vietovės, o ne kokią nors kitokią kilmę, pavyzdžiui, konkretų produktą pagaminusį gamintoją³⁶. Be to, Paryžiaus konvencijos prasme naudojamos kilmės vietos sąvokos apibrėžimas reiškia, jog ryšys tarp produkto ir atitinkamos kokybės ar savybių, sąlygotų jo kilmės vietos, nėra reikalaujamas, todėl konvencijos suteikiama apsauga yra gana plati. Paryžiaus konvencijos saugomos kilmės nuorodos pavyzdžiu galėtų būti nurodymas, jog produktas yra pagamintas Vokietijoje (angl. – *made in Germany*).³⁷

Pažymėtina ir tai, jog Paryžiaus konvencija draudžia tik melagingų, t.y. klaidingų kilmės vietos nuorodų naudojimą gaminiams žymėti. Tačiau galima situacija, kai net ir teisingos kilmės nuorodos naudojimas yra klaidinantis ar apgaulingas. Tokia situacija susiklosto, kai geografinės vietovės su identišku pavadinimu egzistuoja dviejose skirtingose valstybėse, tačiau produktams žymėti iki šiol buvo naudojamas tik iš vienos iš šių vietovių kilusiems produktams ir dėl to šie produktai yra įgiję reputaciją. Taigi, jei vietovės pavadinimu bus imta vadinti ir produktus, kilusius iš kitoje valstybėje esančios bei tą patį pavadinimą turinčios vietovės, geografinės nuorodos nebus galima vadinti melaginga, tačiau ji neabejotinai klaidins vartotojus bei bus nesąžiningai naudojama

³⁵ Lietuvos Respublika yra Paryžiaus konvencijos dėl pramoninės nuosavybės saugojimo narė nuo 1994 m. gegužės 22 d.

³⁶ *Symposium on the International Protection of Geographical Indications*. Organized by WIPO. Somerset West, Cape Province, South Africa, September 1-2, 1999, p. 11-12.

³⁷ PRANEVIČIUS, Gediminas. Geografinių nuorodų apsauga. *Jurisprudencija*, 2004, t. 58(50), p. 119.

kito regiono gamintoju sukurta reputacija.³⁸ Be to, konvencijos nuostatos negali būti taikomos tokioms situacijoms, kai nuorodos yra naudojamos išverstos į kitą kalbą ar naudojami tokie lydintys žodžiai kaip „rūšis“, „tipas“, „imitacija“ ir panašiai.³⁹

Reikėtų atkreipti dėmesį, jog Paryžiaus konvencijoje nėra reglamentuojamas klausimas dėl geografinių pavadinimų pripažinimo bendriniais kitoje valstybėje nei jų kilmės vieta, tad šio klausimo sprendimas yra kiekvienos iš valstybių narių reikalas. Konvencija taip pat nenustato jokio kilmės nuorodų ar kilmės vietos pavadinimų apsaugos mechanizmo, palikdama tai nuostatoms, reglamentuojančioms nesąžiningos konkurencijos draudimą. Taigi tuo atveju, kai „tiesiogiai ar netiesiogiai naudojamos melagingos gaminių kilmės nuorodos“ (10 str.), turi būti taikomi konvencijos 9, 10, 10bis bei 10ter straipsniai, įpareigojantys valstybes nares užtikrinti prekių su klaidinančiom kilmės nuorodom areštą bei efektyvią apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos.

Kilmės nuorodų apsauga pasitelkiant nesąžiningos konkurencijos draudimo principus nustato bendrą tarptautinį geografinių nuorodų apsaugos standartą, nepriklausomai nuo to, kokie produktai yra žymimi nuoroda. Tačiau tokia apsauga sukelia ir tam tikrų problemų. Vienas pagrindinių geografinių nuorodų apsaugos sistemos, paremtos nesąžiningos konkurencijos principais, bruožų yra tai, jog tokie geografinių nuorodų elementai, kaip konkreti geografinė vietovė, specifinės kilmės vietos nulemtos produkto savybės, reputacija ar specifikacijos, kurias turi atitikti produktas, kurį ketinama žymėti geografine nuoroda, yra nustatomos teisėjo nagrinėjant konkrečią konkurencijos taisyklių pažeidimo bylą. Svarbu yra tai, jog net ir produkto kilmės vietos teismui nėra lengva *ad hoc* nustatyti tokias charakteristikas, tuo tarpu, kai ginčą sprendžia ne produkto kilmės vietos teismas, užduotis tampa dar sudėtingesnė. Kitą vertus, Paryžiaus konvencijos nustatytos apsaugos sistemos nepatogumus gali nusverti tokie privalumai, kaip formalios, daug lėšų ir laiko reikalaujančios registravimo procedūros nebuvimas⁴⁰ bei tai, jog prie Paryžiaus konvencijos yra prisijungę nemažai valstybių.

³⁸ Possible Solutions for Conflicts between Trademarks and Geographical Indications and for Conflicts between Homonymous Geographical Indications. Standing Committee on Law of Trademarks, Industrial Designs and Geographical Indications. Fifth Session. Geneva. [interaktyvus] 2000-09-11 [žiūrėta 2006-02-24]. p. 9-10. Prieiga per internetą: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/sct/en/sct_5/sct_5_3.pdf

³⁹ BENTLY, Lionel, SHERMAN, Brad. *Intellectual Property Law*. Great Britain: OXFORD University Press, 2001, p. 966; Vis dėlto reikėtų paminėti, jog kai kurių autorių nuomone tokios nuorodos naudojimas galėtų būti vertinamas kaip nesąžiningos konkurencijos veiksmai.

⁴⁰ Document SCT/6/3 Rev. On Geographical Indications: Historical Background, Nature of Rights, Existing Systems for Protection and Obtaining Protection in other Countries. Standing Committee on Law of Trademarks, Industrial Designs and Geographical Indications. Eighth Session. Geneva. [interaktyvus] 2002-05-31 [žiūrėta 2006-02-24]. p. 12-13. Prieiga per internetą: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/stc/en/sct_8/sct_8_4.pdf

1981 m. Madrido sutartis

Kita Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (PINO) administruojama sutartis, skirta geografinių nuorodų apsaugai, yra 1891 m. Madrido sutartis dėl sankcijų už melagingus arba klaidinančius prekių kilmės nurodymus su paskutiniais pakeitimais, padarytais 1967 m. Stokholme (toliau – Madrido sutartis), nurodo atvejus, kada gali būti reikalaujama areštuoti melaginga ar klaidinančia kilmės vietos nuoroda pažymėtas prekes. „Remiantis šia sutartimi, draudžiama prekes parduodant ar jas siūlant parduoti naudoti nuorodas, galinčias suklaidinti visuomenę dėl prekių kilmės šaltinio.“⁴¹

Kaip ir aukščiau aptarta Paryžiaus konvencija, Madrido sutartis tiesiogiai neįtvirtina kilmės vietos (angl. – *Indications of source*) sąvokos, tačiau šios sutarties 1 str. atskleidžia jos turinį: visos prekės, pažymėtos melaginga ar klaidinančia kilmės nuoroda, kuri tiesiogiai ar netiesiogiai nurodo, kad viena iš susitariančių valstybių ar vienoje iš jų esanti vietovė yra kilmės šalis arba vietovė, turi būti areštuotos jas įvežant į šalį arba uždraustas toks prekių importas, arba taikomi kiti veiksmai ar sankcijos. Vadinasi, kilmės vietos nuoroda gali būti apibūdinama kaip nuoroda, nurodanti valstybę ar vietovę toje valstybėje esant produkto kilmės valstybe ar vietove. Šiuo atveju, kaip ir Paryžiaus konvencijoje, ryšys tarp produkto ir atitinkamos kokybės ar savybių, sąlygotų jo kilmės vietos, nėra reikalaujamas. Svarbu ir tai, jog Madrido sutartis įpareigoja valstybes nars užtikrinti, jog nebūtų naudojamos ne tik „melagingos“, bet ir „klaidinančios“ nuorodos, t.y. pažodžiui teisingos, tačiau galinčios suklaidinti vartotojus. Pavyzdžiui, tam tikras geografinis pavadinimas, egzistuojantis dviejose skirtingose valstybėse ilgą laiką buvo naudojamas tik iš vienos iš valstybių kildinamoms prekėms žymėti. Tokiu atveju geografinio pavadinimo naudojimas prekėms iš kitos valstybės žymėti negali būti vadinamas melagingu, tačiau galėtų būti pripažintas klaidinančiu.⁴² Be to, Madrido sutartis kiekvienos susitariančios valstybės narės teismams palieka teisę savo nuožiūra spręsti, koks pavadinimas, išskyrus regioninių vynuogių kilmės vietų pavadinimus, yra tapęs bendrinis ir todėl negali būti reglamentuojamas sutartimi.

⁴¹ *Intelektinė nuosavybė kaip kokybės gerinimo šaltinis*. Vilnius: Justitia, 2003. p. 94

⁴² Document SCT/6/3 Rev. On Geographical Indications: Historical Background, Nature of Rights, Existing Systems for Protection and Obtaining Protection in other Countries. Standing Committee on Law of Trademarks, Industrial Designs and Geographical Indications. Eight Session. Geneva. [interaktyvus] 2002-05-31 [žiūrėta 2006-02-24]. p. 21-22. Prieiga per internetą: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/stc/en/sct_8/sct_8_4.pdf

Bendras Paryžiaus konvencijos ir Madrido sutarties bruožas yra tai, jog šiomis sutartimis apsauga suteikiama tik tuo atveju, jei melagingos nuorodos naudojimas klaidina visuomenę. Tuo atveju, jei melagingos nuorodos naudojimas neklaidina visuomenės, pavyzdžiui, dėl to, jog visuomenė tam tikro pavadinimo nesieja su geografinė vietoje, sutarčių nuostatos negali būti taikomos. Tačiau kai kurių autorių nuomone, tokie veiksmai galėtų būti traktuojami kaip nesąžiningos konkurencijos veiksmas.⁴³

Vis dėlto reikėtų pažymėti, jog Madrido sutartis pastebimai neišplėtė Paryžiaus konvencija suteiktos kilmės vietos nuorodų teisinės apsaugos. Turint omenyje ribotą narystę⁴⁴, Madrido sutartis taip ir neįgijo didesnės praktinės reikšmės.⁴⁵

1958 m. Lisabonos sutartis

Vienas iš 1958 m. Lisabonos diplomatinės konferencijos, kuri buvo skirta, *inter alia*, tarptautinės geografinių nuorodų apsaugos, suteiktos Paryžiaus konvencijoje bei Madrido sutartyje, stiprinimui, rezultatų buvo tarptautinės bei Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (PINO) administruojamos sutarties, skirtos išimtinai geografinių nuorodų apsaugai, priėmimas. Taigi 1958 m. buvo priimta Lisabonos sutartis dėl kilmės vietos nuorodų apsaugos ir jų tarptautinės registracijos, su vėlesniais pakeitimais, padarytais 1979 m. (toliau – Lisabonos sutartis).

Šioje sutartyje taip pat naudojama kilmės vietos sąvoka (angl. *Appellations of origin*), tačiau joje, skirtingai nuo Paryžiaus konvencijos bei Madrido sutarties, yra pateikiamas tikslus jos apibūdinimas: kilmės vietos pavadinimas – tai geografinis valstybės, regiono ar vietovės pavadinimas, kuris yra naudojamas iš jo kilusiems produktams, pasižymintiems kokybe ir charakteristikomis, atsiradusiomis išimtinai ar būtinai dėl kilmės vietos geografinės aplinkos, įskaitant gamtos ir žmogiškuosius faktorius, žymėti (2 str. 1 d.). Sutartyje pateikta sąvoka reikalauja, jog kilmės vietos pavadinimas turėtų tris privalomus elementus: pirma, pavadinimas turi būti kartu ir geografinis valstybės, regiono ar vietovės pavadinimu; antra, pavadinimas yra skirtas žymėti iš tos valstybės, regiono ar vietovės kilusiems produktams; ir trečia, turi būti kokybinis ryšys tarp produkto ir geografinės vietovės – produkto kokybė ir charakteristikos turi atsirasti

⁴³ Symposium on the International Protection of Geographical Indications. Organized by WIPO. Somerset West, Cape Province, South Africa, September 1-2, 1999. p. 14.

⁴⁴ 2006 m. Madrido sutarties narėmis buvo 35 valstybės. Lietuva nėra prisijungusi prie šios sutarties.

⁴⁵ *Cit.op.* 42, p. 12-13.

išimtinai ar būtinai dėl kilmės vietos geografinės aplinkos, įskaitant gamtos ir žmogiškuosius faktorius.⁴⁶

Pirmoji problema yra tai, jog pagal šią sutartį kilmės vietos pavadinimu registruoti galima tik realiai egzistuojančios valstybės, regiono ar vietovės geografinį pavadinimą, todėl nebus saugomas žodis, nurodantis produkto kilmės vietą, tačiau nesantis geografiniu tam tikros vietos pavadinimu (pavyzdžiui – *Speck kumpis*).⁴⁷ Svarbu ir tai, jog pagal šią sutartį vargu ar bus saugomi konkrečiose vietovėse sukurti pramonės produktai. Kaip buvo minėta, reikalaujamas būtinas kokybinis ryšys tarp produkto bei jo kilmės vietovės geografinės aplinkos. Nors ir yra pateikiama nuoroda tiek į gamtinius, tiek į žmogiškuosius faktorius, pastaruosius dažnai bus labai sunku, o kartais net neįmanoma, įrodyti, nes jie dažniausiai egzistuoja tik pačioje pradinėje gamybos stadijoje. Taigi pagal šią sutartį nebūtų saugomi Šveicarijoje pagaminti laikrodžiai su nuoroda pagaminta Šveicarijoje (angl. - *swiss made*).

Kita vertus, Lisabonos sutarties suteikiama apsauga yra daug platesnė nei Paryžiaus konvencijos ar Madrido sutarties. Nustatyta, jog apsauga turi būti užtikrinta nuo bet kokių pasisavinimų ar imitacijų, net jei tikroji produkto kilmė yra nurodyta ar yra naudojamas pavadinimo vertimas arba pavadinimas naudojamas su tokiais žodžiais kaip „rūšis“, „tipas“, „imitacija“ ir kita. Taigi draudžiama naudoti ne tik melagingus ar klaidinančius kilmės vietos nurodymus, bet ir iš pirmo žvilgsnio teisingus, tačiau vartotojus klaidinančius bei kitų asmenų sukurta reputacija besinaudojančius pavadinimus. Taigi, skirtingai nuo Madrido sutarties, kuri buvo skirta išskirtinai tik vartotojų apsaugai, Lisabonos sutartis gamintojus nuo piktnaudžiavimo saugo net kai vartotojai nėra klaidinami dėl tikrosios produktų kilmės.⁴⁸

Esminis Lisabonos sutartimi nustatytos geografinių nuorodų teisinės apsaugos principas yra tai, jog šios sutarties valstybės narės įsipareigoja saugoti kilmės nuorodas, kurios yra saugomos jų kilmės valstybėje ir kurios yra įregistruotos Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (PINO) administruojamame tarptautiniame registre (1 str. 2 d.). Praktikoje tai reiškia, jog sutartis yra taikoma tik toms kilmės nuorodoms, kurios yra saugomos nacionaliniame lygmenyje jų kilmės valstybėje⁴⁹. Be to, Lisabonos sutartyje

⁴⁶ PRANEVIČIUS, Gediminas. Geografinių nuorodų apsauga. *Jurisprudencija*, 2004, t. 58(50), p. 119.

⁴⁷ PHILIPS, Jeremy. *Trade Mark Law A Practical Anatomy*. Great Britain: OXFORD University Press. 2003. p. 14.

⁴⁸ BENTLY, Lionel, SHERMAN, Brad. *Intellectual Property Law*. Great Britain: OXFORD University Press, 2001, p. 967.

⁴⁹ PHILIPS, Jeremy. *Trade Mark Law A Practical Anatomy*. Great Britain: OXFORD University Press. 2003. p. 606-608.

įtvirtinta saugomų kilmės nuorodų registracijos sistema taip pat reiškia, jog šiuo atveju kilmės nuorodos saugomos kaip *sui generis* teisės. Tokia apsaugos sistema yra paremta idėja, jog kai kurie produktai pasižymi išskirtinėmis savybėmis vien tik dėl jų kilmės iš konkretaus geografinio regiono ir tradicinių, per daugybę metų išsivysčiusių gamybos metodų, kurie yra atitinkamos valstybės kultūrinis paveldas. Dėl jų išskirtinumo tokie produktai turi būti atskirai saugomi. Specifinės tokių produktų teisinės apsaugos egzistavimas ir vystymas yra svarbus ir siekiant išvengti neteisėto naudojimosi išskirtinių produktų reputacija (angl. – *free riding*), kai geografinėmis nuorodomis žymimi produktai, neatitinkantys geografinės nuorodos naudojimo reikalavimų, taip kenkiant originalių produktų reputacijai.

Kaip buvo minėta, tam, kad kilmės vietos pavadinimas taptu saugomu, jis turi būti suinteresuotos susitariančios valstybės kompetentingų institucijų prašymu registruojamas PINO Tarptautiniame biure Ženevoje. Pažymėtina, jog prašymas paduodamas ne kompetentingos institucijos, o bet kurio fizinio ar juridinio, viešo ar privataus asmens, turinčio teisę naudoti kilmės vietos nuorodą. Tarptautinis biuras nenagrinėja paraiškos turinio, o tik perduoda informaciją apie registraciją kitoms susitariančioms valstybėms bei paskelbia ją oficialiame leidinyje *Les Appellations d'origine*. Nuo šio momento susitariančios valstybės turi saugoti tarptautiniu lygmeniu įregistruotą pavadinimą tol, kol jo apsauga galioja kilmės šalyje, nebent valstybė per vienerius metus pranešė negalinti užtikrinti registruoto kilmės pavadinimo pasaugos. Registruotai kilmės nuorodai suteikiama apsauga nėra ribojama laike, todėl registracijos nereikia periodiškai atnaujinti. Taip pat sutarties 6 str., nustato, jog kilmės nuoroda, kuriai buvo suteikta apsauga bent vienoje iš sutarties valstybių narių, negali būti pripažintas bendriniumi bei naudojamas gamintojų iš kitų valstybių.

Sutartis nenustato registruotų nuorodų apsaugos įgyvendinimo mechanizmo, todėl šio klausimo sprendimas yra paliktas kiekvienos iš susitariančių valstybių kompetencijai (8 str.).

Manytina, jog Lisabonos sutartimi sukurta registruotų kilmės vietos nuorodų apsaugos sistema kai kuriais aspektais yra pranašesnė nei apsauga pasitelkiant nesažiningos konkurencijos nuostatas, ypač jos įgyvendinimo srityje. Pirma, tokia apsauga yra platesnė, nes saugo ir nuo taip vadinamų imitacijų. Taip pat kilmės vietos nuorodų apsaugos įgyvendinimas yra paremtas tokiais objektyviais kriterijais kaip gamybos teritorija, gamybos standartai, produktų savybės ir pan. Kita vertus, tokią kilmės vietos nuorodų apsaugą pagal Lisabonos sutartį apsunkina tai, jog tam, kad atitinkama nuoroda

būtų saugoma tarptautiniu mastu, ji, visų pirma, turi įgyti apsaugą nacionaliniu lygiu. Tuo tarpu kai kurios valstybės gali ir neturėti nacionalinių geografinių nuorodų apsaugos sistemų. Todėl tokia pozicija *de facto* panaikina galimybę sutarties nuostatas taikyti valstybėms, kurios neturi nacionalinės geografinių nuorodų registravimo sistemos ir geografines nuorodas saugo pagal kovą su nesąžininga konkurencija reglamentuojančius teisės aktus. Svarbu ir tai, jog pagal sutartį kilmės vietos nuorodos registruojamos tik esant valstybės narės nacionalinės institucijos aktyviems veiksams – būtinas kompetentingos institucijos prašymas. Gamintojai savarankiškai inicijuoti tarptautinės registravimo procedūros negali.

2006 metais Lisabonos sutarties narėmis buvo vos 25 valstybės⁵⁰, todėl šios sutarties svarba tarptautiniame geografinių nuorodų teisinės apsaugos lygmenyje nėra labai didelė ir iki šiol yra įregistruota palyginus nedaug saugomų kilmės vietos pavadinimų⁵¹.

Pasaulio prekybos organizacijos administruojama 1994 m. TRIPS sutartis

Neabejotinai didžiausią reikšmę turinti tarptautinė sutartis geografinių nuorodų teisinės apsaugos srityje yra 1994 m. Pasaulio prekybos organizacijos (toliau – PPO) Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (toliau – TRIPS sutartis). TRIPS sutartis yra sudėtinė Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutarties dalis, todėl ją ratifikuoti privalo visos valstybės, siekiančios tapti PPO narėmis (2005 m. gruodžio 11 d. šios tarptautinės organizacijos narėmis buvo 149 valstybės)⁵². taigi visos valstybės PPO narės kartu yra ir TRIPS sutarties narės.

TRIPS sutarties II dalies skyrių, skirtą geografinėms nuorodoms, sudaro trys straipsniai, įtvirtinantys minimalius geografinių nuorodų teisinės apsaugos standartus. TRIPS sutarties prasme, geografinės nuorodos yra nuorodos, iš kurių galima nustatyti, ar prekė yra kilusi iš valstybės narės teritorijos, ar iš tos teritorijos rajono ar vietovės, kai tos prekės kokybė, reputacija ar kiti ypatumai iš esmės yra priskirtini jos geografinės kilmės vietai⁵³.

Toks geografinių nuorodų apibrėžimas suteikia kur kas platesnę apsaugą nei Lisabonos sutartis. Pirma, TRIPS sutartis saugo ir tas geografines nuorodas, kurios nėra realiai

⁵⁰ Lietuvos Respublika nėra Lisabonos sutarties dėl kilmės vietos nuorodų apsaugos ir jų tarptautinės registracijos narė.

⁵¹ Nuo Lisabonos sutarties įsigaliojimo 1966 m. rugsėjo 25 d. iki 1998 m. pabaigos buvo įregistruotos 834 galiojančios kilmės nuorodos iš 13 valstybių.

⁵² Lietuvos Respublika Pasaulio prekybos organizacijos nare yra nuo 2001 m. gegužės 31 d.

⁵³ 22 str. 1 d.

egzistuojantys valstybės, regiono ar vietovės geografiniai pavadinimai, tačiau sieja produktą su jo kilmės vieta. Tokiu būdu saugomi ne tik geografinių vietų pavadinimai, bet ir kiti ženklai, pavyzdžiui, figūriniai žymenys, aiškiai siejantys produktą su jo kilmės vieta. Antra, ši sutartis nereikalauja tampraus kokybinio ryšio tarp produkto ir jo kilmės vietos („<...> tos prekės kokybė, reputacija *ar* (*o ne ir*) kiti ypatumai iš esmės yra priskirtini jos geografinės kilmės vietai“), todėl saugomos ir tokios geografinės nuorodos, kurios yra skirtos žymėti produktams, dėl savo kilmės vietos įgijusiems atitinkamą reputaciją, nereikalaujančią kilmės vietos geografinės aplinkos sąlygotų savybių ar charakteristikų.

Svarbu pažymėti, jog pagal TRIPS sutartį gali būti saugomi ne tik žemės ūkio ar maisto, bet visi be išimties produktai.⁵⁴

Siekdama tinkamos geografinių nuorodų apsaugos TRIPS sutartis įpareigoja kiekvieną valstybę narę suinteresuotoms šalims numatyti teisėtas priemones, kad būtų galima išvengti: pirma, bet kokių priemonių prekei nurodyti ar ją pristatyti, kurios nurodo ar leidžia suprasti, kad aptariamoji prekė yra kilusi iš kitos geografinės srities, o ne iš tikrosios kilmės vietos, naudojimo taip, kad visuomenė klaidinama dėl geografinės prekės kilmės, antra, bet kokio nuorodos naudojimo, kuris yra nesąžiningos konkurencijos veiksmas, kaip ji suprantama pagal Paryžiaus konvencijos 10 bis straipsnį⁵⁵.

Kitais žodžiais tariant, TRIPS sutartis draudžia klaidingai nurodyti geografines nuorodas, ar kitaip klaidinti visuomenę dėl tikrosios prekių kilmės, todėl, pavyzdžiui, neteisėtu būtų laikomas pavadinimo *Feta* naudojimas ant Lietuvoje pagaminto varškės sūrio bei tokių simbolių kaip Eifelio bokštas naudojimas prekėms, gaminamoms už Prancūzijos ribų, žymėti. Be to, matyt, būtų draudžiamas ir toks elgesys, kuomet naudojama nevisiškai teisinga geografinė nuoroda: vietoj žodžio *Champagne* Lietuvoje gaminamas putojantis vynas žymimas žodžiu *Shampagne*. Nors pastarasis žodis ir nėra tiksliai geografinė nuoroda, jo naudojimas dėl klaidinamo panašumo turėtų būti traktuojamas kaip nesąžiningos konkurencijos veiksmas. Draudžiamas ir klaidinančių geografinių nuorodų naudojimas prekių ženkluose – kiekviena valstybė narė *ex officio*, jeigu tai leidžia jos teisės aktai, arba jeigu to prašo suinteresuotoji valstybė, yra įpareigota atsisakyti registruoti arba pripažinti negaliojančią registraciją prekių ženklo,

⁵⁴ BENTLY, Lionel, SHERMAN, Brad. *Intellectual Property Law*. Great Britain: OXFORD University Press, 2001, p. 967.

⁵⁵ 22 str. 2 d.

kuriame yra arba kuri sudaro geografinė nuoroda prekių, kilusių ne iš nurodytos teritorijos, jeigu tokių prekių nuorodos prekių ženkle yra klaidinančios visuomenę toje valstybėje narėje dėl tikrosios jų kilmės vietos (22 str. 3 d.).

Tačiau tam, kad klaidinančios nuorodos naudojimas pagal 22 straipsnį būtų užraustas, būtina įrodyti visuomenės suklaidinimo ar nesąžiningos konkurencijos faktą. Taigi įrodinėjimo našta gula ant teisėtų geografinės nuorodos naudotojų pečių. Kitokia situacija yra su vyno ir spiritinių gėrimų geografinių nuorodų apsauga. Esminis TRIPS sutarties bruožas yra tai, jog ji nustato dvigubų standartų sistemą, suteikdama papildomą apsaugą vynams bei spiritiniams gėrimams. Sutarties 23 straipsnis nurodo, jog valstybės narės įpareigosios numatyti suinteresuotoms šalims teisėtas priemones, kad išvengtų vynus identifikuojančios geografinės nuorodos naudojimo vynams, kilusiems ne iš tos vietovės, kuri nurodyta minimoje geografinėje nuorodoje, arba stiprius alkoholinius gėrimus identifikuojančios geografinės nuorodos naudojimo stipriems alkoholiniams gėrimams, kilusiems ne iš tos vietovės, kuri nurodyta minimoje geografinėje nuorodoje, net jeigu tikroji prekių kilmė yra nurodyta arba geografinė nuoroda yra vartojama vertime arba kartu vartojami tokie žodžiai kaip „rūšis“, „tipas“, „stilius“, „imitacija“ ar pan. Absoliuti vynu ir spiritinių gėrimų apsauga visų pirmą reiškia tai, jog tokios geografinės nuorodos yra saugomos ir gali būti ginamos nereikalaujant visuomenės klaidinimo ar nesąžiningos konkurencijos veiksmų fakto įrodymo. Gamintojams, veikiantiems kitoje teritorijoje nei atitinkama geografinė vietovė, tiesiog draudžiama savo prekes žymėti geografine nuoroda. Tokie gamintojai atitinkamos geografinės nuorodos negali naudoti ir kaip dalies ar viso prekių ženklo. Be to, skirtingai nei 22 straipsnio atveju, nereikia taikyti taip vadinamo visuomenės klaidinimo testo.

Nagrinėjama nuostata taip pat išsprendžia daug diskusijų keliančią „imitacijų problemą“, kai geografinė nuoroda papildoma žodžiais, greta klaidingos geografinės nuorodos nurodančiais ir tikrąją prekių kilmę. Ši problema ypač aktuali prekių ženklų teisėje. Prekių ženklo vertimas arba anksčiau registruotam ar pareikštam registruoti prekių ženklui identišką žymuo kai su juo kartu vartojami tokie žodžiai kaip „rūšis“, „imitacija“ ar panašiai (pavyzdžiui, „mercedes imitacija“) bus neteisėtas tik tuo atveju, jei jis yra įregistruotas tapačioms ar panašioms prekėms ir (ar) paslaugoms ir dėl to egzistuoja galimybė suklaidinti visuomenę; tuo tarpu vynus ar stipriuosius alkoholinius gėrimus žyminčios geografinės nuorodos vertimo naudojimas arba naudojimas kartu su aukščiau minimais žodžiais (pavyzdžiui „šampano imitacija“) bus neteisėtas visais atvejais, kadangi toks naudojimas visuomet klaidina visuomenę arba yra nesąžiningos

konkurencijos aktas. Be to, nors ši nuostata taikoma tik vynus bei stipriuosius alkoholinius gėrimus žymėti skirtoms geografinėms nuorodoms, geografinių nuorodų imitacijų naudojimas ant kitų produktų taip pat gali būti neteisėtas. Pavyzdžiui, net jei geografinė nuoroda *Champagne* būtų naudojama vonios putoms, o ne putojančiam vynui žymėti, jos naudojimas galėtų būti pripažintas neteisėtu, kaip pažeidžiantis sąžiningos konkurencijos normas.⁵⁶

Pažymėtina, jog platesnės apsaugos įtraukimas į sutartį yra siejamas su daugiau nei du šimtus metų trukusia Prancūzijos vyno bei spiritinių gėrimų gamintojų lobistine veikla, siekiant pasaulio mastu įtvirtinti apsaugos nuo vyno ir spiritinių gėrimų imitacijų bei klastočių priemones⁵⁷. Autorės nuomone, tokia papildoma vynu bei spiritinių gėrimų apsauga atsižvelgiant į šių produktų gamybos Prancūzijoje mastą nacionaliniu lygmeniu gali būti pateisinama. Tačiau tokios plačios apsaugos taikymas pasauliniu mastu atrodo savitiksliis, be to nėra aišku, kodėl kitiems produktams nei vynas ir spiritiniai gėrimai naudojami geografinės nuorodos yra nepagrįstai diskriminuojamos.

Reikia paminėti, jog sutartis pateikia ir nemažai išimčių, taikomų geografinių nuorodų teisinei apsaugai. Bendrai tariant, gali būti skiriamos trys išimčių kategorijos, o būtent – tolesnis geografinės nuorodos naudojimas vynams ar spiritiniams gėrimams, ankstesnių gera valia naudotų prekių ženklų apsauga bei bendriniai pavadinimai.⁵⁸ Pirma, valstybėms PPO narėms nedraudžiama toliau ar panašiai naudoti kitos valstybės narės atitinkamas vynu ar stiprių alkoholinių gėrimų geografinės nuorodas, kurias prekėms ar paslaugoms taiko kurie nors jos nacionaliniai subjektai ar nuolatiniai gyventojai, kurie tos valstybės narės teritorijoje tų pačių ar susijusių prekių ar paslaugų atžvilgiu nenutrūkstamai naudojo tą geografinę nuorodą arba ne mažiau kaip 10 metų iki 1994 m. balandžio 15 d. arba sąžiningai iki tos dienos. Antra, valstybė narė negali uždrausti geografinėi nuorodai identiško prekių ženklo naudojimo, jeigu prekių ženklas buvo taikomas ar įregistruotas sąžiningai arba jeigu teisės į prekių ženklą buvo įgytos sąžiningai jį naudojant arba iki TRIPS sutarties įsigaliojimo toje valstybėje narėje arba

⁵⁶ PHILIPS, Jeremy. *Trade Mark Law A Practical Anatomy*. Great Britain: OXFORD University Press. 2003. p. 608.

⁵⁷ EVANS, G. E, BLAKENEY, M., Protection of Geographical indications after Doha: Quo Vadis? In *Journal of International Economic Law (JIEL)* 9(3) [interaktyvus]. 2006, Nr. 9(3) [žiūrėta 2007-02-02] p. 580-581. Prieiga per internetą: www.geographicindications.com/JIEL%20July2006%20GI.pdf.

⁵⁸ Document SCT/6/3 Rev. On Geographical Indications: Historical Background, Nature of Rights, Existing Systems for Protection and Obtaining Protection in other Countries. Standing Committee on Law of Trademarks, Industrial Designs and Geographical Indications. Eight Session. Geneva. [interaktyvus] 2002-05-31 [žiūrėta 2006-02-24]. p. 15-16. Prieiga per internetą: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/stc/en/sct_8/sct_8_4.pdf

iki įvedant geografinės nuorodos apsaugą jos kilmės šalyje. Taip pat TRIPS sutarties nuostatos neturi būti taikomos kitos valstybės narės geografinės nuorodos atžvilgiu prekėms ar paslaugoms, kurių atitinkama nuoroda yra įprastinis bendrinis pavadinimas, kuriuo tokios prekės ar paslaugos vadinamos tos valstybės narės teritorijoje. Jokios nuostatos nereikalauja iš valstybės narės taikyti savo nuostatas kurios nors kitos valstybės narės geografinės nuorodos atžvilgiu vyno gaminiams, kurių atitinkama nuoroda yra identiška įprastiniam vynuogių rūšies, augančios tos valstybės narės teritorijoje, pavadinimui TRIPS sutarties įsigaliojimo dieną. Sutarties nuostatos jokia būdu neturi pažeisti jokio asmens teisių naudoti prekyboje to asmens pavardę arba to asmens verslo pirmtako pavardę, išskyrus tuos atvejus, kai ta pavardė naudojama taip, jog klaidina visuomenę. Galiausiai, neturi būti ginamos geografinės nuorodos, kurios neturi ar neteko apsaugos savo kilmės šalyje arba kurios toje šalyje daugiau nebenaudojamos.

Vis dėlto TRIPS sutartis nenurodo, kokiomis priemonėmis geografinės nuorodos turėtų būti saugomos kiekvienoje valstybėje narėje, taip pat nėra reikalavimo sukurti kokią nors geografinių nuorodų registracijos sistemą. Tiesa, 24 straipsnio 4 dalyje nustatyta, jog siekiant palengvinti vynu geografinių nuorodų apsaugą, TRIPS taryboje turi įvykti derybos dėl daugiašalės vynu (bet ne stipriųjų alkoholinių gėrimų ar kitų produktų) geografinių nuorodų pranešimo ir registravimo sistemos sukūrimo, kuri būtų tinkama apsauga valstybėms narėms, dalyvaujančioms tokioje sistemoje, tačiau šis klausimas iki šiol nėra išspėstas.

Europos Sąjungos saugomų kilmės vietos bei geografinių nuorodų teisinės apsaugos reglamentavimas

Kaip teigiama oficialiame Europos Komisijos internetiniame puslapyje⁵⁹, Europoje gausu nuostabių ir išskirtinių maisto produktų. Tačiau kuomet produktas įgyja reputaciją ir už nacionalinių sienų ribų, jis susiduria su vienodai vadinamų, tačiau neautentiškų produktų konkurencija. Tokia nesąžininga konkurencija ne tik kenkia produktų reputacijai, bet ir klaidina vartotojus. Todėl, pasiremiant jau egzistuojančiomis nacionalinėmis sistemomis, pavyzdžiui Prancūzijos *Appellation d'Origine Controlee* ir Italijos *Denominazione d'Origine Controllata*, 1992 Europos Sąjungoje buvo sukurta žemės ūkio ir maisto produktų, kurių savybės yra susijusios su jų geografine kilme, teisinės apsaugos sistema, susidedanti iš Saugomų kilmės vietos nuorodų (SKVN) ir Saugomų geografinių nuorodų (SGN). 2006 m. sistema buvo atnaujinta bei patobulinta, todėl šiuo metu Europos Sąjungos saugomų geografinių bei kilmės vietos nuorodų teisinės apsaugos sistema yra įtvirtinta reglamentuose, kurių pagrindiniai yra 2006 m. kovo 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 510/2006 dėl žemės ūkio produktų ir maisto produktų geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsaugos⁶⁰ ir 2006 m. gruodžio 14 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1898/2006 nustatantis išsamias Tarybos reglamento (EB) Nr. 510/2006 dėl žemės ūkio produktų ir maisto produktų geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsaugos įgyvendinimo taisykles⁶¹.

Pažymėtina, jog greta saugomų kilmės vietos nuorodų bei saugomų geografinių nuorodų Europos Sąjungoje egzistuoja ir trečia teisinė kategorija, skirta išskirtinių žemės ūkio ir maisto produktų apsaugai. Tai 2006 m. kovo 20 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 509/2006 dėl žemės ūkio ir maisto produktų kaip garantuotų tradicinių gaminių⁶² įtvirtinta Garantuotų tradicinių gaminių (GTG) teisinės apsaugos sistema. Vis dėlto skirtingai nei Tarybos reglamentu (EB) Nr. 510/2006 dėl žemės ūkio produktų ir maisto produktų geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsaugos įtvirtinta apsaugos sistema, Tarybos reglamentu (EB) Nr. 509/2006 dėl žemės ūkio ir maisto produktų kaip

⁵⁹ www.eu.europa.eu/agriculture/foodqal/qali1_en.htm.

⁶⁰ 2006 m. kovo 20 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 510/2006 dėl Žemės ūkio produktų ir maisto produktų geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsaugos (OL, 2006 L 93 p. 12).

⁶¹ 2006 m. gruodžio 14 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1898/2006 nustatantis išsamias Tarybos reglamento (EB) Nr. 510/2006 dėl žemės ūkio produktų ir maisto produktų geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsaugos įgyvendinimo taisykles (OL, 2006 L 369 p. 1).

⁶² 2006 m. kovo 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 509/2006 dėl žemės ūkio ir maisto produktų kaip garantuotų tradicinių gaminių (OL, 2006 L 93 p. 1).

garantuotų tradicinių gaminių įtvirtinta sistema yra skirta ne geografinių pavadinimų, bet tradicinių receptų apsaugai, ir pagal šį reglamentą registruojami pavadinimai nėra būtinai siejami su konkrečių, realiai egzistuojančių geografinių vietovių pavadinimais, todėl ši apsaugos sistema šiame darbe plačiau aptariama nebus.

Kaip buvo minėta, Tarybos reglamentas (EB) Nr. 509/2006 yra skirtas žemės ūkio produktų ir maisto produktų geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsaugai, tačiau jis nėra taikomas nei vyno sektoriaus produktams, išskyrus vyno actą, nei spiritiniams gėrimams. Geografinių nuorodų naudojimą vyno ir spiritinių gėrimų sektoriaus produktams reglamentuoja atskiri reglamentai, kurių svarbiausi yra 1999 m. gegužės 17 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1493/1999 dėl bendro vyno rinkos organizavimo⁶³ bei 1989 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 1576/89 nustatantis bendrąsias spiritinių gėrimų apibrėžimo, apibūdinimo ir pateikimo taisykles⁶⁴.

Tarybos reglamentas (EB) Nr. 510/2006 ir Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1898/2006

2006 m. kovo 20 d. priėmus Tarybos reglamentą (EB) Nr. 510/2006 dėl žemės ūkio produktų ir maisto produktų geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsaugos (toliau – „Maisto produktų reglamentas“) siekiant aiškumo ir skaidrumo buvo panaikintas iki tol galiojęs geografinių ir kilmės vietos nuorodų teisinei apsaugai skirtas 1992 m. liepos 14 d. Tarybos reglamentas (EEB) 2081/92 dėl žemės ūkio produktų ir maisto produktų geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsaugos⁶⁵. Be to, atsižvelgiant į tai, jog Maisto produktų reglamentas nustato tik pačias bendriausias geografinių ir kilmės vietos nuorodų taisykles, reikėjo panaikinti ir iki tol galiojusius senąjį Tarybos reglamentą (EEB) 2081/92 įgyvendinusius Komisijos reglamentus bei pakeisti juos nauju. Todėl 2006 m. gruodžio 14 d. buvo priimtas Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1898/2006 nustatantis išsamias Tarybos reglamento (EB) Nr. 510/2006 dėl žemės ūkio produktų ir maisto produktų geografinių nuorodų ir

⁶³ 1999 m. gegužės 17 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1493/1999 dėl bendro vyno rinkos organizavimo (OL, 1999 L 179 p. 1).

⁶⁴ 1989 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 1576/89 nustatantis bendrąsias spiritinių gėrimų apibrėžimo, apibūdinimo ir pateikimo taisykles (OL, 1989 L 160 p. 1).

⁶⁵ 1992 m. liepos 14 d. Tarybos reglamentas (EEB) 2081/92 dėl žemės ūkio produktų ir maisto produktų geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsaugos (OL, 1992 L 208 p. 1).

kilmės vietos nuorodų apsaugos įgyvendinimo taisyklės (toliau – „Įgyvendinimo reglamentas“).

Naujo reglamento, skirto geografinių ir kilmės vietos nuorodų apsaugai, priėmimą lėmė 2005 m. kovo 15 d.⁶⁶ PPO Ginčų sprendimo kolegijos ataskaita Dėl Jungtinių valstijų skundo prieš Europos Sąjungą dėl prekių ženklų ir geografinių nuorodų, naudojamų žemės ūkio ir maisto produktams, apsaugos⁶⁷. Buvo nuspręsta, jog Europos Sąjungos geografinių nuorodų apsaugos sistema diskriminuoja valstybių, kurios nėra Europos Sąjungos narėmis, produktus ir gamintojus, kas yra nesuderinama su Europos bendrijų įsipareigojimais pagal TRIPS sutartį ir GATT 1994 susitarimą⁶⁸, t.y. su reikalavimu užtikrinti ne mažiau palankų režimą kaip tas, kurį valstybė narė taiko savo pačios piliečiams intelektinės nuosavybės apsaugos atžvilgiu⁶⁹. Tarybos reglamentas (EEB) 2081/92 nustatė, jog trečiųjų valstybių geografinės nuorodos gali būti registruojamos tik tuo atveju, jei atitinkamoje valstybėje egzistuoja ekvivalentiška geografinių nuorodų apsaugos sistema, taip pat Europos Sąjungos geografinių nuorodų apsauga ir prieštaravimų pareiškimo procedūra, kas, PPO kolegijos nuomone, diskriminuoja nurodytų procedūrų neturinčių valstybių gamintojus. Atsižvelgiant į šią PPO Ginčų sprendimo kolegijos ataskaitą, Europos Sąjunga įsipareigojo iki 2006 m. kovo 3 d. pakeisti geografinių nuorodų teisinės apsaugos reguliavimą, kad jis atitiktų jos įsipareigojimus PPO.⁷⁰

Jungtinės Amerikos Valstijos bei Australija savo skunde taip pat nurodė, jog, jų nuomone, Europos Sąjungos kilmės vietos ir geografinių nuorodų teisinės apsaugos sistema yra nesuderinama su Europos Sąjungos įsipareigojimais pagal TRIPS sutartį tuo atžvilgiu, kad reglamentas nesuteikia teisės prekių ženklo savininkui užrausti naudoti vėlesnę registruotą geografinę nuorodą, net jei geografinės nuorodos naudojimas gali klaidinti visuomenę. Vis dėlto šiuo klausimu PPO kolegija palaikė Europos Sąjungos poziciją. Reglamentu įtvirtintas registruotų kilmės vietos bei geografinių nuorodų

⁶⁶ Ataskaita buvo patvirtinta 2005 m. balandžio 20 d.

⁶⁷ PPO ginčų sprendimo kolegijos 2005 m. kovo 15 d. ataskaitą Nr. WT/DS29/R *European Communities – Protection of Trademarks and Geographical Indications for Agricultural Products and Foodstuffs* http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds/290_e.htm.

⁶⁸ Bendrasis susitarimas „Dėl muitų tarifų ir prekybos“ (GATT 1994) (Valstybės žinios, 2001, Nr. 46-1620);

⁶⁹ 1994 m. Pasaulio prekybos organizacijos Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS). 3 str.

⁷⁰ Summary of the Report of the Panel (WT/DS174/R) of March 15, 2005 regarding the Complaint by the United States against the European Communities on the Protection of Trademarks and Geographical Indications for Agricultural Products and Foodstuffs. United States Patent and Trademark Office [interaktyvus]. [žiūrėta 2006-02-24]. p. 1-8. Prieiga per internetą: http://www.uspto.gov/web/offices/dcom/olia/globalip/pdf/case_summary.pdf.

koegzistavimas kartu su prekių ženklais buvo pateisintas TRIPS sutarties 17 straipsniu, nustatančiu, jog šalys narės gali nustatyti tokias ribotas išimtis teisėms, kurias suteikia prekės ženklas, kai, pavyzdžiui, aiškiai vartojami apibūdinimo terminai, su sąlyga, kad tokiose išimtyse atsižvelgiama į teisėtus prekės ženklo savininko ir trečiųjų šalių interesus.

Europos Sąjunga įvykdė savo įsipareigojimą ir, kaip buvo minėta, 2006 m. kovo 20 d. buvo priimtas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 510/2006 dėl žemės ūkio produktų ir maisto produktų geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsaugos. Esminis reguliavimo pakeitimas, iš esmės nulemtas 2005 metų PPO ginčų sprendimo kolegijos ataskaitos, buvo tas, jog iš reglamento buvo pašalinti ekvivalentiškumo bei abipusiškumo reikalavimai. Nuo šiol Europos Sąjungos registruotų geografinių ir kilmės vietos nuorodų teisinė apsauga gali būti suteikiama ir trečiųjų valstybių gamintojų pateiktiems registruoti produktų pavadinimams, registravimo paraiškas bei prieštaravimus paduodant tiesiogiai Europos Komisijai. Vienintelė sąlyga yra tai, jog trečiosios valstybės turi pateikti tinkamus įrodymus, jog geografinė nuoroda yra saugoma jos kilmės valstybėje.⁷¹ Tuo tarpu pagal senąjį reglamentą trečiųjų valstybių gamintojai privalėjo veikti per atitinkamų trečiųjų valstybių nacionalines institucijas, kurios galėjo vengti ar neturėti galimybių nagrinėti paraiškas.⁷²

Naujasis reglamentavimas taip pat žymiai supaprastino apsaugos įgijimo sistemą. Pavyzdžiui, anksčiau gamintojų grupė pateikdavo prašymą registruoti produkto pavadinimą atitinkamai valstybės narės institucijai, kuri patikrinusi prašymą pilna apimtimi jį perduodavo svarstyti Europos Komisijai. Europos Komisija savo ruožtu iš naujo atlikdavo pilną tyrimą. Pagal naujas taisykles, valstybių narių institucijos atlieka tyrimą, besivadovaudamos Europos Sąjungos lygmeniu patvirtintomis taisyklėmis bei gairėmis. Tuo tarpu Europos Komisija atlieka tik esminių elementų (nurodytų taip vadinamame bendrajame dokumente, kuris yra skelbiamas oficialiame Europos Sąjungos leidinyje) nagrinėjimą, užtikrindama, jog paraiška atitinka reglamentuose nustatytus reikalavimus bei tai, jog visos 27 Europos Sąjungos valstybės laikosi vienodo požiūrio. Tai turėtų žymiai pagreitinti naujų paraiškų registracijos procesą.

⁷¹ EVANS, G.E, BLAKENEY, M., Protection of Geographical indications after Doha: Quo Vadis? In *Journal of International Economic Law (JIEL)* 9(3) [interaktyvus]. 2006, Nr. 9(3) [žiūrėta 2007-02-02] p. 602. Prieiga per internetą: www.geographicindications.com/JIEL%20July2006%20GI.pdf.

⁷² European Policy For Quality Agricultural Products. European Communities [interaktyvus], 2006 [žiūrėta 2006-12-10]. p. 13. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/agriculture/foodqal/qali1_en.htm.

Atsižvelgiant į Europos Sąjungos nustatytas taisykles, kiekviena valstybė narė privalo užtikrinti žemės ūkio ir maisto produktams, įskaitant alų, registruotų geografinių nuorodų teisinę apsaugą⁷³ (vynų ir spiritinių gėrimų pavadinimų teisei apsaugai egzistuoja atskiras reglamentavimas, kuris bus aptartas toliau šiame darbe). Taigi Maisto produktų reglamentas iš esmės apima visus įmanomus žemės ūkio, taip pat kai kuriuos maisto produktus⁷⁴, gaminamus iš žemės ūkio produktų.⁷⁵

Reglamentas skiria dvi skirtingas saugomų nuorodų rūšis: kilmės vietos nuorodas bei geografines nuorodas. Nors tiek geografinių nuorodų, tiek kilmės vietos nuorodų sąvokos nustato, jog abi apsaugos formos yra taikomos produkto kilmės regiono, vietovės ar, išskirtiniu atveju, valstybės pavadinimo apsaugai, tam tikras teisinis skirtumas tarp šių dviejų kategorijų egzistuoja. Tai, ar pavadinimas bus registruojamas kaip geografinė ar kaip kilmės vietos nuoroda, priklauso nuo to, kaip artimai produktas yra susijęs su specifine geografinė teritorija, kurios vardu jis yra žymimas.

Kilmės vietos nuoroda – tai regiono, konkrečios vietovės arba, išimtiniais atvejais, šalies⁷⁶ pavadinimas, naudojamas apibūdinti žemės ūkio produktui ar maisto produktui, kuris yra kildinamas iš to regiono, konkrečios vietovės ar šalies, kurio kokybė ar savybės yra iš esmės arba išimtinai sietinos su tam tikra geografinė aplinka su jai būdingais gamtos ir žmogaus veiklos veiksniais, ir kurio gamyba, perdirbimas ir paruošimas atliekamas apibrėžtoje geografinėje vietovėje. Toks apibrėžimas yra labai panašus į Lisabonos sutartyje pateiktą kilmės vietos pavadinimo apibrėžimą.⁷⁷ Kaip ir Lisabonos sutarties atveju, yra būtinas objektyvus ir labai artimas produkto kokybinis ryšys su jo kilmės vietove. Vis dėlto reikėtų pažymėti, jog šiuo atveju žengiama dar toliau: reikalaujamas ne tik labai tamprus kokybinis ryšys, bet ir visos be išimties gamybos stadijos turi būti atliekamos produkto kilmės regione. Taigi, tam, kad produkto

⁷³ PHILIPS, Jeremy. *Trade Mark Law A Practical Anatomy*. Great Britain: OXFORD University Press. 2003. p. 608-609.

⁷⁴ Detalus produktų sąrašas anglų kalba gali būti rastas oficialiame Europos Komisijos internetiniame puslapyje: http://ec.europa.eu/agriculture/foodquality/quali1_en.htm

⁷⁵ Pagal 2003 m. balandžio 8 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 692/2003, papildančio 1992 m. liepos 14 d. Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 2081/92 dėl žemės ūkio produktų ir maisto produktų geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsaugos nuostatas, mineralinis vanduo saugomų nuorodų registre bus iki 2003 m. gruodžio 31 d., bet nauji šios kategorijos produktai nebus registruojami. Tokia nuostata atsirado atsižvelgiant į tai, kad dažnai skirtingiems mineraliniams vandenims yra naudojami tie patys, taip pat išgalvoti pavadinimai. Žr. BENTLY, Lionel, SHERMAN, Brad. *Intellectual Property Law*. Great Britain: OXFORD University Press, 2001, p. 979.

⁷⁶ Galimybė kaip saugomą nuorodą registruoti valstybės pavadinimą buvo nustatyta atsižvelgiant į labai mažų valstybių (pavyzdžiui, Lichtenšteino) interesus. Žr. Europos Teisingumo Teismo 2002 m. kovo 14 d. sprendimas byloje *Commision v. Germany*, C-325/00 (2002) ECR I-09977 (ECJ).

⁷⁷ Symposium on the International Protection of Geographical Indications. Organized by WIPO. Somerset West, Cape Province, South Africa, September 1-2, 1999. p. 52-53.

pavadinimas būtų saugomas kaip kilmės vietos nuoroda, produktas turi būtinai pasižymėti dviem savybėmis. Pirma, produkto kokybė ir savybės turi būti iš esmės arba išimtinai sietinos su jo kilmės vietos geografine aplinka, kuri suprantama tiek kaip gamtiniai bei žmoniškieji faktoriai, tokie kaip klimatas, dirvožemio kokybė, žmonių įgūdžiai ar vietinis *know-how*. Antra, visos be išimties pirminių žaliavų perdirbimo ir paruošimo stadijos iki galutinio produkto sukūrimo privalo būti atliekamos vienoje konkrečioje geografinėje vietovėje. Pavyzdžiui, saugomomis kilmės vietos nuorodomis yra įregistruoti tokie pavadinimai kaip *Huile d'olive de Nyons*, *Queijo Serra da Estrela* ir *Shetland lamb*.⁷⁸

Reikėtų pažymėti, jog tam tikros geografinės nuorodos vis dėlto yra laikomos kilmės vietos nuorodomis net kai tų produktų žaliavos, o būtent - gyvi gyvūnai, jų mėsa ar pienas, yra kilusios iš didesnės nei perdirbimo vietovė geografinės vietovės arba vietovės, kuri skiriasi nuo perdirbimo vietovės, jeigu yra tenkinamos trys sąlygos: apibrėžtos žaliavų gamybos vietovės ribos, egzistuoja tam tikros žaliavų gamybos sąlygos bei egzistuoja tų sąlygų kontrolės sistema. Tačiau tokių nuorodų registravimui Maisto produktų reglamentais suteikiama ribota laikotarpį - tokios nuorodos kilmės šalyje turėjo būti pripažintos kilmės vietos nuorodomis iki 2004 m. gegužės 1 d.

Tuo tarpu geografinės nuorodos atveju ryšys tarp produkto ir jo kilmės vietos yra šiek tiek kitokio pobūdžio. Geografinė nuoroda – tai regiono, konkrečios vietovės ar, išimtiniais atvejais, šalies pavadinimas, naudojamas apibūdinti žemės ūkio produktui ar maisto produktui, kuris yra kildinamas iš to regiono, konkrečios vietovės ar šalies, ir kurio specifinė kokybė, reputacija ar kitos savybės priskiriamos tai geografinei kilmei, ir kurio gamyba ir (arba) perdirbimas ir (arba) paruošimas atliekamas apibrėžtoje geografinėje vietovėje. Šiuo atveju ryšys tarp produkto ir jo kilmės vietos yra kur kas lankstesnis, todėl apibrėžimas yra panašus į geografinių nuorodų apibrėžimą, pateiktą TRIPS sutartyje.⁷⁹ Saugomomis geografinėmis nuorodomis yra registruoti tokie pavadinimai kaip, pavyzdžiui, *Clare Island Salmon*, *Arancia Rossa di Sicilia* bei *Dortmunder Bier*, kas reiškia, jog tik lašiša iš Clare salos Airijoje, apelsinai iš Sicilijos ir

⁷⁸ European Policy For Quality Agricultural Products. European Communities [interaktyvus], 2006 [žiūrėta 2006-12-10]. p. 6. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/agriculture/foodqal/qali1_en.htm.

⁷⁹ Symposium on the International Protection of Geographical Indications. Organized by WIPO. Somerset West, Cape Province, South Africa, September 1-2, 1999. p. 53.

alus iš Dortmund regiono Vokietijoje, visi atitinkantys nustatytus reikalavimus, gali būti žymimi nurodytais vardais bei saugomų geografinių nuorodų logotipais.⁸⁰

Saugoma geografinė nuoroda suteikiama produktui, kurio pavadinime yra jo gamybos geografinės vietovės pavadinimas. Šiuo atveju pakanka, kad bent viena produkto gamybos, perdirbimo ar paruošimo stadija būtų atliekama konkrečioje geografinėje vietovėje, todėl, pavyzdžiui, žaliaviniai produktai gali būti kildinami ir iš kitos vietovės. Taip pat nereikalaujama, jog produkto kokybė ir savybės turi būti iš esmės arba išimtinai sietinos su jo kilmės vietos geografine aplinka, kaip tai yra saugomų kilmės vietos nuorodų atveju. Leidžiamas daug lankstesnis ryšys: užtenka, kad produkto specifinė kokybė, reputacija ar kitos savybės būtų priskiriamos jo geografinei kilmei. Geografinė nuoroda gali būti registruojama net ir tuomet kai produktą ir jo kilmės vietą sieja tik reputacija, kuri įgyjama būtent dėl produkto kilmės iš konkrečios vietovės. Vadinasi, saugomos geografinės nuorodos ryšys tarp produkto ir jo kilmės vietos yra silpnesnis nei saugomos kilmės vietos atveju. Skirtumas tarp saugomų kilmės vietos ir geografini nuorodų yra tame, jog kokybinis ryšys tarp produkto kilmės vietos ir jo kokybės geografinės nuorodos atveju atsiranda dėl reputacijos, tuo tarpu kilmės vietos nuorodos atveju – dėl išskirtinių regiono savybių.⁸¹

Nors, kaip buvo minėta, tiek geografinių, tiek kilmės vietos nuorodų sąvokos siejamos su konkrečia geografine vietove, reglamentas taip pat numato išimtį bei leidžia kaip kilmės vietos ar geografinės nuorodas registruoti ir negeografinius pavadinimus, nurodančius žemės ūkio ar maisto produktą, jei jis tradiciškai siejamas su koku nors regionu, konkrečia vietove ar šalimi ir produktai pasižymi aukščiau išvardintomis savybėmis. Pavyzdžiui, saugoma kilmės vietos nuoroda *Reblochon* yra tradicinis prancūziško sūrio pavadinimas išimtinai siejamas su jo kilmės vieta, nors tai nėra geografinis pavadinimas. Tas pats gali būti pasakyta ir apie kumpio *Speck* ar *Feta* sūrio pavadinimus⁸². Kitą vertus Europos Teisingumo Teismo nuomone pavadinimas *kalnai* (angl. – *Mountain*, pranc. – *Montagne*) negali būti registruojamas nei kaip kilmės vietos, nei kaip geografinė nuoroda, kadangi toks pavadinimas yra bendrinis ir peržengia vienos valstybės ribas, taip pat neatspindi produkto savybių ir jo kilmės vietos ryšio. Toks pavadinimas vartotojams kelia abstrakčias asociacijas su kalnuotomis vietovėmis, o ne

⁸⁰ European Policy For Quality Agricultural Products. European Communities [interaktyvus], 2006 [žiūrėta 2006-12-10]. p. 6. Prieiga per internetą: http://europea.eu/agriculture/foodqal/qali1_en.htm.

⁸¹ TRITTON, Guy. *Intellectual Property in Europe*. London: Sweet&Maxwell. 2002, p. 284.

⁸² PHILIPS, Jeremy. *Trade Mark Law A Practical Anatomy*. Great Britain: OXFORD University Press. 2003. p. 609.

su konkrečia geografine vieta ar regionu, todėl nėra tenkinamos kilmės vietos ar geografinės nuorodos apibrėžimų sąlygos.⁸³

Atsižvelgiant į aukščiau nurodytus geografinių ir kilmės vietos nuorodų skirtumus, o ypač tai, jog geografinis ryšys saugomos kilmės vietos atveju yra kur kas stipresnis, galima padaryti išvadą, jog geografinės nuorodos registravimas yra mažiau komplikotas, kas taip pat reiškia, jog kiekviena saugoma kilmės vietos nuoroda kartu yra ir geografinė nuoroda (bet ne atvirkščiai). Pažymėtina, jog produktų kokybė šiuo atveju neturi jokios reikšmės. Saugoma kilmės vietos nuoroda pažymėtas produktas gali pasižymėti tiek geresne, tiek blogesne kokybe nei saugoma geografinė nuoroda žymimas produktas.⁸⁴

Be aukščiau aptartų sąvokų, reglamentas taip pat pateikia bendriniais tapusių pavadinimų, kurie negali būti registruojami kaip saugomos kilmės vietos ar geografinės nuorodos, sąvoką. Bendrinis tapęs pavadinimas – tai žemės ūkio produkto ar maisto produkto pavadinimas, kuris, nors ir sietinas su vietove ar regionu, kuriame šis žemės ūkio produktas ar maisto produktas buvo pirmiausia pagamintas ar juo buvo prekiaujama, tapo įprastu žemės ūkio produkto ar maisto produkto pavadinimu Bendrijoje⁸⁵. Toks geografinę kilmę turintis produkto pavadinimas turi būti kuri laiką įprastai naudojamas ne tik iš konkrečios geografinės vietovės, bet ir iš kitų vietovių ar regionų kilusiems produktams žymėti. Paprastai visuomenė bendriniais tapusius pavadinimus sieja greičiau su produkto rūšimi nei su geografine vietove. Atsižvelgiant į tai, tokie pavadinimai kaip *Cheddar*, *Brie ar Camembert* yra tapę bendriniais ir negali būti registruojami⁸⁶. Tačiau, nors bendriniais tapusių pavadinimų *per se* nuorodomis registruoti negalima, tokie pavadinimai gali būti registruojami derinyje su kitomis nuorodomis, pavyzdžiui, pavadinimas *West Country farmhouse Cheddar Cheese* buvo įregistruotas kaip saugoma kilmės vietos nuoroda.⁸⁷

Reglamentas nustato, jog siekiant nustatyti, ar pavadinimas tapo bendrinium, atsižvelgiama į visus veiksnius, ir, visų pirma, į esamą padėtį valstybėse narėse ir

⁸³ Europos Tesingumo Teismo 1997 m. gegužės 7 d. sprendimas byloje, *Jacques Pistre and others*, C-321/94, C-322/94, C-323/94, C-324 (1997) CMRL 565, 587 (ECJ).

⁸⁴ *Cit. op.* 80, p. 609-610.

⁸⁵ 3 str. 1 d.

⁸⁶ Reikėtų pažymėti, jog senasis Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2081/92 nustatė reikalavimą kiekvienai iš valstybių narių pateikti pavyzdinį sąrašą produktų, kurios juos laiko tapusiais bendriniais. Vėliau šis sąrašas turėjo būti paskelbtas Oficialiame leidinyje, tačiau šis reikalavimas įvykdytas nebuvo. Šiuo metu tai, ar pavadinimas yra tapęs bendrinium ir dėl to negali būti registruojamas, nustatinėjama kiekvienu konkrečiu atveju.

⁸⁷ BENTLY, Lionel, SHERMAN, Brad. *Intellectual Property Law*. Great Britain: OXFORD University Press, 2001, p. 967.

produkto vartojimo vietovėse bei atitinkamus nacionalinius ir Bendrijos teisės aktus. Šiuo klausimu yra svarbus 2005 m. spalio 25 d. priimtas Europos Teisingumo Teismo sprendimas⁸⁸, kuriuo sūrio pavadinimas *Feta* buvo galutinai pripažintas saugoma kilmės vietos nuoroda, skirta kai kuriuose Graikijos regionuose gaminamam sūriui žymėti. Sprendimas buvo priimtas nepaisant to, jog pavadinimas *Feta* tokios Europos valstybėse kaip Danija, Vokietija, Prancūzija bei Jungtinė Karalystė yra laikomas bendrinium ir iki galutinio teismo sprendimo priėmimo sūris, vadinamas *Feta*, kitose nei Graikija valstybėse buvo gaminamas daugiau nei 70 metų.

Pastebėtina, jog pavadinimų pripažinimo bendriniais klausimas yra genėtinai problematiškas. Pirma, nėra aišku, kokiam vartotojų skaičiui pavadinimas, kurį siekiama pripažinti bendrinium, turi kelti neabejotinas asociacijas su produkto rūšimi, o ne su geografine vietove. Taigi egzistuoja tam tikras reisinis netikrumas ir pavadinimas gali būti nepripažįstamas esant bendrinium net ir tuo atveju, jei jis tokiu laikomas net kelių didžiųjų Europos Sąjungos valstybių teritorijose. Antra, kaip buvo minėta, produkto pavadinimui tapus bendrinium, jo negalima registruoti nei geografine, nei kilmės vietos nuoroda, todėl valstybių narių institucijos ar Europos Komisija, gavusios paraišką registruoti tokį pavadinimą kaip geografinę ar kilmės vietos nuorodą, privalo paraišką atmesti. Ir atvirkščiai - jei tam tikras pavadinimas yra įregistruojamas kaip geografinė ar kilmės vietos nuoroda, jis įgyja teisinę apsaugą ir niekada nebegali tapti bendrinium bei būti naudojamas kitų regionų gamintojų gaminamiems produktams žymėti, taip pat kaip toks pavadinimas negali būti registruojamas prekių ar paslaugų ženklu. Taigi, net ir tuo atveju, jei per ilgą laiką registruotas pavadinimas *de facto* taps įprastiniu tam tikros rūšies produktų pavadinimu, jis negalės būti pripažintas bendrinium ir naudojamas visų gamintojų.

Reikia paminėti, jog reglamento 3 str. pateikia ir kitus atsisakymo registruoti pavadinimą kaip saugomą kilmės vietos ar geografinę nuorodą atvejus, susijusius su galimu vartotojų klaidinimu dėl tikrosios produkto kilmės. Pirma, negalima registruoti pavadinimo, kai jis prieštarauja augalo ar gyvūno veislės pavadinimui ir todėl gali klaidinti visuomenę. Kaip pavyzdį galima pateikti prancūzišką sūrio pavadinimą *Abondance*, kuris skamba lygiai taip pat kaip galvijų veislė. Vis dėlto šiuo atveju buvo nuspręsta, jog esant vienodam sūrio ir galvijų pavadinimui visuomenės suklaudinimo būti negali ir atitinkama kilmės vietos nuoroda buvo įregistruota net esant identiškam

⁸⁸ Europos Teisingumo Teismo 2005 m. spalio 25 d. sprendimas byloje *Greece v. Commission*, C-465/02, C-466/02.

gyvūnų veislės pavadinimui.⁸⁹ Antra, tuo atveju, kai produkto pavadinimas yra homoniminis, t.y. egzistuoja dar bent vienas identiška skambantis geografinės vietovės ar regiono pavadinimas, taip pat taikomi tam tikri apribojimai: vartotojus klaidinantis homoniminis pavadinimas, verčiantis tikėti, kad produktai kilę iš kitos vietovės, nėra registruojamas, net jei pavadinimas tiksliai atitinka realų vietovės, regiono ar vietos, iš kurios kilę tie produktai, pavadinimą.

Bene svarbiausias su geografinių ir kilmės vietos nuorodų registravimu susijęs apribojimas yra sąžiningai naudojamų bei gerą reputaciją turinčių prekių ženklų apsauga: kilmės vietos ar geografinė nuoroda neregistruojama, kai, atsižvelgiant į prekių ženklo reputaciją, pripažinimą bei jo naudojimo laikotarpį, registracija gali suklaidinti vartotojus dėl tikrosios produkto tapatybės. Šiuo atveju pavyzdžiu galėtų būti situacija, kai buvo pateikta paraiška registruoti geografinę nuorodąalui *Bayerisches Bier*. Netrukus po paraiškos pateikimo Olandijos ir Danijos kompetentingos institucijos informavo Europos Komisiją, jog egzistuoja alui naudojami prekių ženklai, kuriose yra naudojamas norimas registruoti pavadinimas (olandiškas prekių ženklas *Bavaria* bei daniškas prekių ženklas *Hoker Bajer*). Vis tik atsižvelgiant į visą turimą informaciją buvo nuspręsta, jog pavadinimo *Bayerisches Bier* registracija negali klaidinti visuomenės dėl tikrosios produkto kilmės, ir pavadinimas buvo registruotas kaip saugoma geografinė nuoroda. Vadinasi, nepaisant nurodyto absoliutaus atsisakymo registruoti pavadinimą saugoma kilmės vietos ar geografinė nuoroda pagrindo, galima situacija, kai registruota nuoroda ir prekių ženklas egzistuoja kartu, tačiau tik tuo atveju, jei tokia situacija neklaidina vartotojų.⁹⁰

Nesant aukščiau išvardintų atsisakymo registruoti pagrindų, pavadinimas gali įgyti teisinę apsaugą ir tapti saugoma kilmės vietos ar geografinė nuoroda, tačiau tik po tam tikros procedūros: kilmės vietos ar geografinės nuorodos tampa saugomomis Europos Sąjungos mastu tik po to, kai jos įtraukiamos į saugomų nuorodų registrus, t.y. yra įregistruojamos. Pažymėtina, jog tiek kilmės vietos nuorodoms, tiek geografinėms nuorodoms taikoma ne tik identiška teisinė apsauga, bet ir vienoda registravimo procedūra.

⁸⁹ Protection of Geographical Indications, Designations of Origin and Certificates of Specific Character for Agricultural Products and Foodstuffs. Working Document of the Commission Services. Guide to Commission Regulations. [interaktyvus]. 2004 [žiūrėta 2007-01-06] p.12. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/agriculture/foodqal/qali1_en.htm.

⁹⁰ *Ibid.*

Nuorodų registravimo procedūra yra atvira ir paremta savanoriškumo principu. Pirmąjį žingsnį turi žengti atitinkamo regiono gamintojų grupė, paduodama paraišką. Kaip buvo minėta, geografinė ar kilmės vietos nuoroda paprastai negali tapti vieno juridinio ir juo labiau fizinio asmens nuosavybe ir registruotą pavadinimą gali naudoti kiekvienas atitinkamame regione veikiantis gamintojas, besilaikantis produkto specifikacijoje nurodytų produkto gaminimo reikalavimų, todėl paraišką paprastai pateikia pareiškėjų grupė, t.y. bet koks gamintojų arba perdirbėjų, dirbančių su tuo pačiu žemės ūkio produktu ar maisto produktu, susivienijimas, neatsižvelgiant į jo teisinį statusą ar sudėtį. Vienas fizinis ar juridinis asmuo gali būti laikomas gamintojų grupe bei pateikti paraišką tik esant tam tikrom aplinkybėm, o būtent - kai tenkinamos dvi sąlygos: pirma, tas asmuo yra vienintelis gamintojas nustatytoje geografinėje vietovėje, norintis pateikti paraišką, ir, antra, nustatyta geografinė vietovė pasižymi savybėmis, aiškiai besiskiriančiomis nuo kaimyninių vietovių arba produkto savybės skiriasi nuo kaimyninėse vietovėse gaminamų produktų⁹¹. Bet kokių atveju, vieno asmens pateikta produkto specifikacija turi būti patikrinta, kad būtų įsitikinta bei užtikrinta, jog joje nėra formuluočių, užtikrinančių vieno gamintojo monopolį registruoto produkto atžvilgiu. Monopolio galimybę panaikina ir aukščiau minėta Maisto produktų reglamento nuostata, užtikrinanti, jog registruotą geografinę ar kilmės vietos nuorodą gali naudoti kiekvienas konkrečioje geografinėje vietovėje veikiantis gamintojas, jei tik laikomasi produkto specifikacijos. To galima pasiekti, jei produkto specifikacija yra skaidri, aiški ir viešai prieinama.⁹² Iš kitos pusės, svarbu ir tai, jog tiek pareiškėjų grupė, tiek ja laikomas vienas juridinis ar fizinis asmuo gali pateikti paraišką registruoti tik savo gaminamus ar gaunamus žemės ūkio ar maisto produktus.

Įregistravimo paraiška paduodama atitinkamos valstybės narės, su kuria yra susijusi atitinkama geografinė vietovė, atsakingai institucijai.⁹³ Nacionalinei institucijai pateikiamoje įregistravimo paraiškoje, visų pirma, turi būti aiškiai nurodoma, ar ketinama registruoti saugomą kilmės vietos ar geografinę nuorodą. Kartu su paraiška pateikiami produkto specifikacija ir bendras dokumentas, kuriame nurodoma pagrindinė specifikacijos informacija bei produkto ir geografinės aplinkos ar geografinės kilmės

⁹¹ 2006 m. gruodžio 14 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1898/2006 nustatantis išsamias Tarybos reglamento (EB) Nr. 510/2006 dėl žemės ūkio produktų ir maisto produktų geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsaugos įgyvendinimo taisykles (OL, 2006 L 369 p. 1), 2 str.

⁹² Protection of Geographical Indications, Designations of Origin and Certificates of Specific Character for Agricultural Products and Foodstuffs. Working Document of the Commission Services. Guide to Commission Regulations. [interaktyvus]. 2004 [žiūrėta 2007-01-06] p.10. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/agriculture/foodqal/qali1_en.htm.

⁹³ Lietuvoje tokia institucija yra Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija.

ryšio apibūdinimas, kuris yra viešai skelbiamas oficialiame Europos Sąjungos leidinyje suteikiant galimybę paduoti protestą dėl pateiktos paraiškos. Maisto produktų reglamentas nustato, jog tam, kad produktą galima būtų žymėti saugoma kilmės vietos ar geografinė nuoroda, produktas turi atitikti kartu su paraiška paduotoje specifikacijoje išdėstytas sąlygas. Taigi produkto specifikacija - tai gana detalus dokumentas, savo turiniu primenantis patentinę paraišką. Joje pateikiama bent minimali informacija, tokia kaip produkto pavadinimas su kilmės vietos ar geografinė nuoroda, produkto apibūdinimas, jo fizinės, cheminės ir kitos savybės, geografinės vietovės apibūdinimas, produkto gavimo ar apdirbimo metodai, su pakavimu susijusi informacija bei duomenys, įrodantys produkto kokybinį ryšį su atitinkama geografinė vietove, produkto specifinės kokybės, reputacijos ar kitas savybes ir kita. Labai svarbu produkto specifikacijoje detaliam apibūdinti produktą bei nurodyti jo savybes, pabrėžiant produkto išskirtinumą. Kitais žodžiais tariant, produkto išskirtinumas, nulemtas produkto kilmės vietos, leidžia atskirti registruotą produktą nuo kitų tos pačios rūšies ar kategorijos produktų. Be to, detalus produkto savybių aprašymas palengvina vėlesnę produkto gamybos kontrolę. Kita labai svarbi produkto specifikacijos dalis yra informacija apie produkto bei geografinės vietos ryšį. Ryšys turi atskleisti, kodėl registruojamas produktas yra sietinas su konkrečia geografinė vietove bei kiek galutinis produktas yra įtakojamas jo kilmės regiono savybių. Atsižvelgiant į tai, kaip Maisto produktų reglamentas apibrėžia kilmės vietos ir geografinės nuorodas, kilmės vietos nuorodos atžvilgiu, produkto specifikacijoje nurodoma išsami informacija apie geografinė vietovę, įskaitant gamtos ir žmonių nulemtus veiksnius, susijusius su ryšiu, duomenys apie produkto kokybę ar savybes, kurios iš esmės arba visiškai priklauso nuo geografinės aplinkos, bei šių nurodytų duomenų priežastinės sąveikos aprašymas. Savo ruožtu geografinės nuorodos atveju specifikacijoje pateikiama su ryšiu susijusi informacija apie geografinė vietovę, duomenys apie produkto išskirtinę kokybę, reputaciją ar kitas savybes, priskirtinas jo geografinė kilmei ir šių duomenų priežastinės sąveikos aprašymas.⁹⁴

Vis dėlto, reikėtų pažymėti, jog nėra jokių objektyvių kriterijų, kurie padėtų nustatyti esant minėtą ryšį tarp produkto ir jo kilmės vietos. Kitais žodžiais tariant, nėra aišku kaip „gamtos stebuklas“ gali nulemti produkto savybes, todėl nėra aišku, kokias kriterijais vieno produktų pavadinimai gali būti registruojami saugomomis

⁹⁴ 2006 m. gruodžio 14 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1898/2006 nustatantis išsamias Tarybos reglamento (EB) Nr. 510/2006 dėl žemės ūkio produktų ir maisto produktų geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsaugos įgyvendinimo taisykles, 7 str.

geografinėmis ar kilmės vietos nuorodomis, o kitų – ne. Tai, autorės nuomone, sukuria tam tikrą teisinį neaiškumą.

Galiausiai reikėtų paminėti, jog produkto specifikacija yra labai svarbi tiek pateikiant paraišką saugomai geografini ar kilmės vietos nuorodai registruoti, tiek vėliau užtikrinant tinkamą registruoto produkto gamybos sąlygų laikymąsi.⁹⁵ Šiuo klausimu yra įdomi Europos Teisingumo Teismo byla⁹⁶, kurioje buvo nustatyta, jog produkto specifikacijoje nustatytas reikalavimas Italijos Parmos regione gaminamą kumpį *Prosciutto di Parma* pjaustyti ir pakuoti tik jo gamybos regione. Nustatyta, jog toks ribojimas yra suderinamas su laisvo prekių judėjimo principu⁹⁷, jei tik reikalavimas yra aiškiai nurodytas viešai paskelbtoje produkto specifikacijoje ir yra būtinas produkto kokybei užtikrinti.

Kaip buvo minėta, kartu su produkto specifikacija pateiktą paraišką nagrinėja atitinkama nacionalinė institucija. Nagrinėjimo metu yra siekiama patikrinti, ar gauta paraiška yra pagrįsta bei ar atitinka nagrinėjamo reglamento reikalavimus, todėl nacionalinė institucija inicijuoja nacionalinę prieštaravimo procedūrą, užtikrinančią tinkamą paraiškos paskelbimą, suteikiant pakankamą laikotarpį, per kurį bet kokie suinteresuoti asmenys gali pareikšti prieštaravimą paraiškai. Priėmusi teigiamą sprendimą nacionalinė institucija perduoda tolesnį paraiškos nagrinėjimą Europos Komisijai. Priešingu atveju, ji priima sprendimą paraišką atmesti. Prieš teikdama paraišką toliau nagrinėti Europos Komisijai, valstybės narės kompetentinga institucija pasitarusi su paraišką paduodančiais gamintojais paskiria kompetentingą kontrolės instituciją produkto specifikacijoje apibrėžtų sąlygų įvykdymui kontroliuoti⁹⁸. Pažymėtina, jog nacionalinei institucijai priėmus palankų sprendimą, sprendimas bei atitinkamo produkto specifikacija turi būti paskelbiamas viešai, kad būtų užtikrinta apeliacijos galimybė.

Tolesnis paraiškos nagrinėjimas vyksta Europos Komisijoje, kuri ir priima galutinį sprendimą. Komisijos nagrinėjimo tikslas yra užtikrinti, jog paraiška ne tik atitiktų Maisto produktų reglamente išdėstytas sąlygas, bet ir kad valstybėse narėse būtų laikomai vienodo požiūrio. Jei pavadinimas atitinka visus Maisto produktų reglamente nustatytus reikalavimus ir nėra gautas minėtas prieštaravimas ar nusprendžiama, jog

⁹⁵ *Ibid.*

⁹⁶ Europos Teisingumo Teismo 2003 m. gegužės 20 d. sprendimas byloje C-108/01, *Consorzio del Prosciutto di Parma and Salumificio S Rita*, (2003) ECR I-05121 (ECJ).

⁹⁷ Europos Teisingumo Teismas geografines nuorodas laiko intelektinės nuosavybės objektu, todėl geografinių nuorodų atžvilgiu gali būti taikomas Europos bendrijų steigimo sutarties 36 str. (dabartinis 30 str.), nustatantis galimybę riboti laisvo prekių judėjimo principą.

⁹⁸ Šiuo metu Europos Komisijai paduotose Lietuvos Respublikos paraiškose kaip kontrolės institucija yra nurodyta Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba.

gautas prieštaravimas nėra pagrįstas, Europos Komisija registruoja pavadinimą saugoma kilmės vietos ar geografinė nuoroda bei apie įregistravimą praneša oficialiame Europos Sąjungos leidinyje. Pavadinimas atitinkamai įtraukiamas į saugomų geografinių nuorodų registrą arba į saugomų kilmės vietos nuorodų registrą. Pažymėtina, jog 2006 metais įsigaliojus naujam Maisto produktų reglamentui, pagal senąjį reglamentą įregistruoti pavadinimai buvo automatiškai perkelti atitinkamai į saugomų kilmės vietos nuorodų ar saugomų geografinių nuorodų registrus bei įgijo teisinę apsaugą pagal naująjį reglamentą.

Aukščiau nurodyta tvarka įregistruotą pavadinimą gali naudoti bet kuris ūkio subjektas, veikiantis atitinkamoje geografinėje vietovėje bei prekiaujantis specifikuojančiais produktais. Registruotas pavadinimas tampa intelektine nuosavybe. Išskirtinio naudojimo teisė gamintojams suteikia galimybę atskirti jų gaminamus produktus nuo kitų rinkoje konkuruojančių produktų. Todėl registracija reiškia ne tik kiekvieno regione veikiančio gamintojo išskirtinę teisę naudoti nuorodą registruotų produktų ženklime, bet ir tai, kad kiekvienas atitinkamo regiono gamintojas įgyja teisę reikalauti trečiuosius asmenis nutraukti neteisėtą pavadinimo naudojimą. Tačiau, nors Maisto produktų reglamentą įpareigoja kiekvieną iš valstybių narių prieš teikiant paraišką paskirti atitinkamą kontrolės instituciją, atsakingą už produkto specifikacijos reikalavimų laikymosi kontrolę, saugomoms kilmės vietos ir geografinėms nuorodomis suteiktos apsaugos įgyvendinimo mechanizmo nustatymas paliktas kiekvienai valstybei narei.⁹⁹

Registracija reiškia ir tai, jog tik atitinkamoje geografinėje vietovėje veikiantys bei specifikuojančiais produktais prekiaujantys gamintojai įgyja teisę registruotų produktų ženklime bei reklamoje naudoti Europos Bendrijų nuorodas su logotipais „saugoma kilmės vietos nuoroda“ arba „saugoma geografinė nuoroda“, taip pat atitinkamas nacionalines nuorodas¹⁰⁰. Tačiau minėti logotipai gali būti naudojami tik tų produktų, kuriems taikomas registravimas, ženklime. Kitais žodžiais tariant, nuorodos negali būti naudojamos produktams, kurių sudėtyje yra registruotos geografinės ar kilmės vietos nuorodos specifikacijoje aprašytų produktų, tačiau jie sudaro tik dalį galutinio produkto, taip pat produktams, kurie yra skirtingų registruotų geografinių ar kilmės vietos nuorodų mišinys. Svarbu ir tai, jog, jei produktais kilusiais iš vienos iš Europos

⁹⁹ Lietuvoje veikiantys gamintojai savo teises galėtų ginti pagal Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymą, kur nustatyta, jog prekių ir paslaugų ženklų savininkų teisių gynimo nuostatos *mutatis mutandis* taikomos ir teisių į geografines nuorodas gynimui.⁹⁹

¹⁰⁰ Žr. Priedas Nr. 1.

Sajungos valstybių narių, yra prekiaujama su pagal Maisto produktų reglamentą įregistruotais pavadinimais, logotipų naudojimas nuo 2009 m. gegužės 1 d. taps privalomu.¹⁰¹

Nuo to momento, kai pavadinimas yra įregistruojamas kaip saugoma kilmės vietos ar geografinė nuoroda arba jam suteikiama laikina apsauga, jis bet kurioje Europos Sąjungos narėje automatiškai įgyja teisinę apsaugą. Išskirtinis Maisto produktų reglamento suteikiamos apsaugos bruožas yra tai, jog suinteresuoti gamintojai įgyja teisę neleisti kitiems gamintojams naudoti pavadinimo. Visų pirma, pavadinimas saugomas nuo bet kokio tiesioginio ar netiesioginio pavadinimo naudojimo komerciniais tikslais produktams, kuriems netaikomas įregistravimas, jei šie produktai panašūs į tuo pavadinimu įregistruotus produktus arba jeigu naudojantis tuo pavadinimu naudojamosi saugomo produkto reputacija. Antra, produktui suteikiama apsauga nuo bet kokio neleistino naudojimo, imitavimo ar įvaizdžio apie gaminį atkūrimo, net ir tuo atveju, jei yra nurodoma tikroji produkto kilmė arba jei saugomas pavadinimas yra išverstas, arba prie jo rašomi žodžiai, pavyzdžiui, „rūšis“, „tipas“, „metodas“, „pagaminta kaip“, „imitacija“ ar pan. Trečia, draudžiamos bet kokios melagingos ar klaidinančios nuorodos į, pavyzdžiui, produkto provenenciją, kilmę, pobūdį ar esmines ypatybes, esančias ant produkto išorinės ar vidinės pakuotės, reklaminėje medžiagoje arba su atitinkamu produktu susijusiuose dokumentuose, taip pat draudžiamas produkto įpakavimas į tokią tarą, kuri gali sukelti klaidingą įspūdį apie produkto kilmę. Galiausiai, registruota kilmės vietos ar geografinė nuoroda pažymėtas produktas yra saugomas ir nuo bet kokios kitos praktikos, galinčios suklaidinti vartotojus dėl tikrosios produkto kilmės. Taigi registruotam pavadinimui suteikiama gana plati apsauga, apimanti bet koku būdu su registruotos geografinės ar kilmės vietos nuorodos naudojimu susijusią veiklą, jei tik tokia veikla siekiama neteisėtai pasinaudoti registruoto pavadinimo reputacija.

Vienoje Europos Teisingumo Teismo bylų¹⁰² buvo išaiškinta įvaizdžio apie gaminį atkūrimo (angl. – *evocation*) sąvoka. Teismas nurodė, jog gaminio įvaizdis gali būti neteisėtai atkuriamas net ir tada, kai nėra jokios klaidinimo ar painiavos tarp dviejų gaminių galimybės, be to, neteisėtumas gali būti konstatuotas net ir tuomet, kai Europos Sąjungos teisės akai nesaugo atskirų kilmės vietos nuorodos elementų. Teismo

¹⁰¹ 20 str.

¹⁰² Europos Teisingumo Teismo 1999 m. kovo 4 d. sprendimas byloje *Conorzio per la Tutela del Formaggio Gorgonzola v. Kaserei Champignon Hofmeister*, C-87/97 (1999) ECR I-1301.

nuomone, atsižvelgiant į tai, jog abu žodžiai baigiasi dviem vienodais sakiniiais, pavadinimo *Cambozola* naudojimas gali būti laikomas neteisėtu saugomos kilmės vietos nuorodos *Goronzola* įvaizdžio apie gaminį atkūrimu, net ir tuo atveju, jei yra nurodoma tikroji produkto kilmė.¹⁰³

Reglamentu suteikiama apsauga ne tik draudžia registruotą pavadinimą naudoti produktams, gaminamiems kitoje nei produkto specifikacijoje nurodyta geografinė teritorija, bet taip pat panaikina galimybę kilmės vietos ar geografinės nuoroda žymėti produktus, kurie yra gaminami nurodytoje teritorijoje, tačiau neatitinka produkto specifikacijos. Manytina, jog pastarasis draudimas išplečia registruotoms geografinėms ir kilmės vietos nuorodoms suteikiamą teisinę apsaugą net ir registruotam produktui netapatiems produktams, jei tokiais produktais siekiama prekiauti pasinaudojant registruoto produkto reputacija. Pavyzdžiui, Prancūzijos teismas dėl neteisėto registruotos nuorodos pasisavinimo yra uždraudęs pavadinimą *Chmapagne* naudoti kvėpalams. Šiuo požiūriu geografinėms nuorodoms suteikiama apsauga yra platesnė nei prekių ženklų atveju, kai prekių ženklo savininkas gali drausti naudoti prekių ženklą tik tapačioms ar panašioms prekėms žymėti, nebent prekių ženklas yra plačiai žinomas.¹⁰⁴

Saugomiems pavadinimams taikoma apsauga taip pat reiškia, jog registruotas pavadinimas negali tapti bendrinium, nepriklausomai nuo to, ar gamintojai gina savo teises, ar yra pasyvūs. Taip pat, jei kilmės vietos ar geografinės nuoroda įregistruojama, paraiška registruoti prekių ženklą, atitinkantį bent vieną iš aukščiau nurodytų situacijų ir susijusį su ta pačia produktų grupe, turi būti atmetama, jeigu paraiška registruoti prekių ženklą pateikiama po geografinės ar kilmės vietos nuorodos įregistravimo paraiškos pateikimo Europos Komisijai datos. Tuo tarpu prekių ženklai, įregistruoti nepaisant šio draudimo, turi būti pripažinti negaliojančiais. Taigi, registruotoms geografinėms bei kilmės vietos nuorodoms suteikiama pirmenybė prieš prekių ženklus. Vis dėlto tuo atveju, jei prekių ženklas buvo įregistruotas arba, kaip tai numatyta atitinkamuose teisės aktuose, buvo įgytas jį sąžiningai naudojant Europos Bendrijų teritorijoje iki kilmės vietos ar geografinės nuorodos apsaugos datos kilmės šalyje arba iki 1996 m. sausio 1 d., prekių ženklą galima ir toliau naudoti nepaisant registruotos kilmės vietos ar geografinės nuorodos, net ir esant vienai iš keturių aukščiau aptartų situacijų, žinoma, jei nėra pagrindo tokį prekių ženklą pripažinti negaliojančiu ar anuliuoti jo registraciją.

¹⁰³ TRITTON, Guy. *Intellectual Property in Europe*. London: Sweet&Maxwell. 2002, p. 285.

¹⁰⁴ EVANS, G.E, BLAKENEY, M., Protection of Geographical indications after Doha: Quo Vadis? In *Journal of International Economic Law (JIEL)* 9(3) [interaktyvus]. 2006, Nr. 9(3) [žiūrėta 2007-02-02] p. 586. Prieiga per internetą: www.geographicindications.com/JIEL%20July2006%20GI.pdf.

Galima ir trečia situacija. Nors pagal bendrą taisyklę registruoto prekių ženklo su geografinių pavadinimu egzistavimas negali užkirsti kelio atitinkamos geografinės nuorodos registravimui, esant Maisto produktų reglamento 3 str. 4 d. nurodytai situacijai, geografinę ar kilmės vietos registruoti atsisakoma. Taip yra kai, atsižvelgiant į prekių ženklo reputaciją, pripažinimą ir sąžiningą naudojimą ilgą laiką, geografinės nuorodos registravimas galėtų suklaidinti vartotoją dėl tikrosios produkto tapatybės. Visais kitais atvejais pavadinimas gali būti registruojamas nepaisant ankstesnio prekių ženklo registracijos.

Be to, Europos Komisijai yra suteikta teisė leisti kartu naudoti ir įregistruotą, ir neįregistruotą pavadinimą, nurodantį vietovę valstybėje narėje ar trečiojoje valstybėje, kai šis pavadinimas sutampa su įregistruotuoju pavadinimu, jeigu laikomasi tam tikrų sąlygų: tapatus neįregistruotas pavadinimas buvo teisėtai, nuosekliai ir teisingai naudotas ilgiau nei 25 metus iki 1993 m. liepos 24 d., įrodyta, kad naudojant tą pavadinimą niekada nebuvo siekiama pasinaudoti įregistruoto pavadinimo reputacija ir kad jis neklaidino ir negalėjo klaidinti vartotojų dėl tikrosios produkto kilmės bei tapataus pavadinimo problema buvo iškelta prieš pavadinimo registravimą. Atitinkamą neįregistruotą geografinį pavadinimą leidžiama naudoti tik tuo atveju, kai produkto kilmės šalis yra aiškiai nurodyta gerai matomoje etiketės vietoje. Ir įregistruotas, ir neįregistruotas pavadinimas gali būti kartu naudojami ne ilgiau kaip 15 metų, o praėjus šiam laikotarpiui neregistruotas pavadinimas nebegali būti naudojamas.

Maisto produktų reglamento suteikta apsauga yra atvira ir trečiosioms šalims, t.y. gali būti taikoma ir trečiųjų šalių pateiktoms registruoti geografinėms ar kilmės vietos nuorodoms. Nuo 2006 m. kovo 31 d., įsigaliojus naujam Maisto produktų reglamentui, paraišką registruoti trečiosios šalies geografinę ar kilmės vietos nuorodą trečiųjų šalių gamintojai paduoda tiesiogiai Europos Komisijai ir jiems nebereikia kreiptis į nacionalinę instituciją, kuri gali vilkinti, vengti ar neturėti galimybių nagrinėti jų pateiktas paraiškas.

Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1493/1999

Europos Sąjungos kompetentingos institucijos yra priėmusios gausybę teisės aktų, kurie, *inter alia*, yra skirti geografinių nuorodų naudojimo vyno sektoriaus produktams reglamentavimui. Atsižvelgiant į tai, šiame darbe bus aptartas tik svarbiausias šios srities Europos Sąjungos teisės aktas - 1999 m. gegužės 17 d. Tarybos reglamentas (EB)

Nr. 1493/1999 dėl bendro vyno rinkos organizavimo¹⁰⁵ (toliau – „Vyno rinkos organizavimo reglamentas“), pakeitęs iki tol galiojusį 1987 m. kovo 16 d. Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 822/87¹⁰⁶ dėl bendro vyno rinkos organizavimo bei kai kuriuos šį reglamentą įgyvendinusius reglamentus.

Vyno rinkos organizavimo reglamento preambulės 9 punktą nurodo, jog „Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 822/87 numatė, kad Taryba nustatys jo taikymo bendrąsias taisykles; taip susidarė sudėtinga įvairių teisės aktų sluoksnių struktūra; anksčiau minėtuose reglamentuose buvo labai daug techninių detalių, kurias reikėjo dažnai keisti, todėl šiame reglamente yra visos jo taikymui reikalingos gairės“. Preambulės 10 punkte nurodoma: „vyno rinkos organizavimo taisyklės yra labai sudėtingos; kai kurias atvejais jose nepakankamai atsižvelgiama į regionų įvairovę, todėl taisykles reikėtų kuo labiau supaprastinti ir sukurti bei įgyvendinti politiką, kiek įmanoma artimesnę gamintojui Bendrijoje“. Taigi naujasis Vyno rinkos organizavimo reglamentas buvo priimtas siekiant kiek įmanoma supaprastinti iki tol galiojusias paminėtas šio sektoriaus taisykles. Vis dėlto šis tikslas vargu ar buvo pasiektas, kadangi naujasis reglamentas ir toliau yra nuolat keičiamas bei pildomas. Atsižvelgiant į tai, šiuo metu rengiama nauja vyno rinkos organizavimo Europos Sąjungoje teisinio reglamentavimo reforma.¹⁰⁷

Vyno rinkos organizavimo reglamentas yra kur kas detalesnis nei Maisto produktų reglamentas bei apima ne tik geografinių nuorodų naudojimą vyno sektoriaus produktams, bet ir tokias vyno rinkos organizavimo klausimus, kaip vyno gamybos potencialas, gamintojų organizacijos ir sektorių organizacijos, vynininkystės procesai, pavadinimai, pateikimas ir apsauga, rūšiniai vynai pagaminti konkrečiuose regionuose, prekyba su trečiosiomis šalimis ir kita¹⁰⁸. Specifinis ir gana detalus šio sektoriaus reglamentavimas yra būtinas atsižvelgiant į tai, jog vyno kokybę tiesiogiai lemia vynu naudojamų vynuogių auginimo teritorija, dirvožemis, klimatas, taip pat vynuogių rūšis, distiliavimo sistema, kitos enologinės praktikos, gamybos metodai, alkoholio kiekis, atskirų regionų, o kartais net atskirų vyndarių, gaminių tradicijos bei kitos aplinkybės. Reglamentas įvirtina vynu klasifikavimą į taip vadinamus stalo vynu bei rūšinius vynu, pagamintus konkrečiuose regionuose (toliau - „rūšiniai vynai pkr“). Stalo vynai

¹⁰⁵ 1999 m. gegužės 17 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1493/1999 dėl bendro vyno rinkos organizavimo (OL, 1999 L 179 p. 1).

¹⁰⁶ Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 822/87 dėl bendro vyno rinkos organizavimo (OL, 1987 L 84p. 1).

¹⁰⁷ Plačiau apie planuojamą Europos Sąjungos vyno sektoriaus reformą žiūrėti: http://ec.europa.eu/news/agriculture/060630_1_lt.htm.

¹⁰⁸ 1999 m. gegužės 17 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1493/1999 dėl bendro vyno rinkos organizavimo, 1 str.

toliau skirstomi į stalo vynus bei stalo vynus, apibūdinamus geografinė nuoroda, tuo tarpu rūšinius vynus pkr sudaro šios kategorijos: rūšiniai likeriniai vynai, rūšiniai putojantys vynai, rūšiniai pusiau putojantys vynai ir kiti rūšiniai vynai, visi pagaminti konkrečiuose regionuose¹⁰⁹. Toks skirstymas nėra savitikslis. Stalo vynai gali būti gaminami be jokių derliaus apribojimų, jų gamybos teritorijos dažniausiai nėra apibrėžtos. Visai kitokios taisyklės yra taikomos rūšiniams vynams pkr. Tokių vynu gamybos reikalavimai, *inter alia*, apimantys apibrėžtas gamybos teritorijas, vynuogių derliaus, gaunamo iš vieno hektaro, ribojimus bei kitas kokybės kontrolės priemones, yra labai griežti.¹¹⁰ Rūšinių vynu pkr atveju, kokybė yra siejama su vyno gaminimui naudojamų vynuogių kilmės vieta, todėl jie, skirtingai nuo stalo vynu, gali būti žymimi ne tik geografinė, bet ir kilmės vietos nuoroda.¹¹¹ Be to, geografinė nuoroda stalo vynams, apibūdinamiems geografinė nuoroda, gali būti naudojama tik tuo atveju, jei ne mažiau nei 85 procentai vyno gaminimui naudojamų vynuogių yra auginamos vietovėje, kuri vadinama vyno pavadinime.

Reglamento 50 straipsnis nustato, jog geografinės nuorodos reiškia nuorodas į tai, kad produkto kilmės vieta yra trečiosios šalies, kuri yra PPO narė, teritorija arba tos teritorijos kuris nors regionas ar vietovė, jei tai geografinės kilmės vietai gali būti priskiriama tam tikra kokybė, reputacija ar kita kuri nors produkto charakteristika. Tuo tarpu 48 straipsnis pateikia pagrindinį kilmės vietos ar geografinės nuorodos naudojimo kriterijų: „Šiame reglamente nurodytų produktų aprašymas ir pateikimas bei bet kokios formos jų reklama negali būti klaidinga, galinti sukelti painiavą ar klaidinanti asmenis, kuriems jie skirti, visų pirmą pateikiant.“ <...> informaciją apie geografinę nuorodą. „Tai taikoma ir tuo atveju, kai informacija yra išversta į kitą kalbą arba kai yra nuoroda į faktinę produkto provenenciją, arba kai įrašomi tokie terminai kaip „rūšis“, „tipas“, „stilius“, „imitacija“, „prekės pavadinimas“ ir panašūs.“ Atsižvelgiant į tai, reglamentas įtvirtina draudimą Bendrijos teritorijoje geografinės nuorodas naudoti produktams, kurie nėra kilę iš geografinė nuoroda įvardijamos vietovės, netgi kai tikroji prekių kilmė arba geografinė nuoroda yra išversta į kitą kalbą arba vartojama kartu su tokiais žodžiais kaip „rūšis“, „tipas“, „stilius“, „imitacija“ ar panašiai. Reglamento 52 str. nustato draudimą

¹⁰⁹ 54 str.

¹¹⁰ Appellations of Origin and Geographical Indications in OECD Member Countries: Economic and Legal Implications. [interaktyvus] 2000 [žiūrėta 2007-03-02] p. 51. Prieiga per internetą: [http://www.ois.oecd.org/dis/2000doc.nsf/LinkTo/com-arg-amp-td-mp\(2000\)15-final](http://www.ois.oecd.org/dis/2000doc.nsf/LinkTo/com-arg-amp-td-mp(2000)15-final).

¹¹¹ XOURAFA, C. K. *Protection of Designations of Origin and Geographical Indications under the Law of the European Union* [interaktyvus]. 2000, [žiūrėta 2007-02-19] p. 17. Prieiga per internetą: <<http://www.margues.org/LGMS/Downloads/2000%20Winner.PDF>>.

naudoti pavadinimą, jau naudojamą kaip geografinė nuoroda: “jeigu valstybė narė naudoja konkretaus regiono pavadinimą rūšiniam vynui pkr pavadinti arba prirėikus vynui, skirtam perdirbti į tokį rūšinį vyną pkr, pavadinti, tas pavadinimas negali būti naudojamas pavadinti vėno sektoriaus produktus, kurie nėra pagaminti tame regione, ir (arba) produktus, pavadinčius tuo pavadinimu ne pagal atitinkamas Bendrijos ar nacionalines taisykles“.

Paprastai pagal nagrinėjamą reglamentą geografinė nuoroda yra laikomas geografinis konkretaus vynui naudojamų vynuogių kilmės regiono pavadinimas, tačiau yra tam tikrų istorinių išimčių: Prancūzijos *Muscadet* ir *Blanchet*, Ispanijos *Cava* ir *Manzzanilla* bei Portugalijos *Vinho Verde*, nėra realūs geografiniai pavadinimai, tačiau yra naudojami kaip geografinės nuorodos. Be to, geografinės nuorodos nebūtinai turi būti unikalios – terminas *Cava* yra naudojamas Ispaniškam rūšiniam putojančiam vynui pkr bei graikų stalo vynams apibūdinti, kaip teikiantis informaciją apie tokių vėnų brandinimą.

Pažymėtina, kad pagal reglamento 42 straipsnio 4 d. valstybės narės, siekdamos išlaikyti rūšinių vėnų pkr, stalo vėnų, kurie apibūdinami geografinė nuoroda, ir yra gaminami jų teritorijoje, putojančių vėnų ir likerinių vėnų esmines charakteristikas, vėnininkystės metodams ir procesams gali taikyti ir griežtesnius reikalavimus nei nustatyti reglamente. Atsižvelgiant į šią nuostatą, valstybių narių nustatyti apribojimai, o ypatingai reikalavimas išpilstyti vėną išskirtinai tik jo gamybos regione, kelia nemažai diskusijų dėl suderinamumo su laisvo prekių judėjimo Europos Bendrijoje principu. Europos Teisingumo Teismo pozicija šiuo klausimu buvo išsakyta 2000 m. gegužės 16 d. sprendime byloje *Belgija v. Ispanija*¹¹². Belgija padavė skundą prieš Ispaniją teigdama, jog nacionaliniuose aktuose nustatytas leidimas naudoti registruotą geografinę nuorodą *Rioja* tik ant Rioja regione Ispanijoje išpilstyto vėno yra eksporto ribojimas kiekio atžvilgiu, kadangi nebuvo įmanoma su *Rioja* nuoroda pardavinėti tokio vėno, kuris į Belgiją gabenamas tankeriuose ir tik po išpilstomas. Europos Teisingo Teismo nuomone toks ribojimas negali būti laikomas nesuderinamu su Europos Bendrijų teisės aktais. Visų pirma, geografinės nuorodos yra viena iš intelektinės nuosavybės rūšių, todėl joms, kaip ir kitiems intelektinės nuosavybės objektams gali būti taikomas Europos Bendrijų steigimo sutarties¹¹³ 36 straipsnis (dabartinis 30 straipsnis), nustatantis galimybę

¹¹² Europos Teisingumo Teismo 2000 m. gegužės 16 d. sprendimas byloje *Belgium v Spain*, C-388/95 (2001) ETMR 145 (ECJ).

¹¹³ Europos Bendrijų steigimo sutartis (Valstybės žinios, 2004, Nr. 2-2).

nukrypti nuo laisvo prekių judėjimo principo.¹¹⁴ Antra, vyno išpilstymas į butelius yra sudėtinė ir labai svarbi vyno gamybos proceso dalis, garantuojanti geografinę nuoroda *Rioja* žymimo vyno kokybę. Todėl reikalavimas išpilstyti vyną tik konkrečiame jo gamybos regione, kai toks reikalavimas yra viena iš sąlygų naudoti vyno gamybos regiono pavadinimą kaip registruotą geografinę nuorodą, nepaisant laisvo prekių judėjimo ribojimo, yra pateisinamas bei suderinamas su Europos Bendrijų teisės aktais. Tačiau tokio ribojimo atveju būtina įrodyti, jog kvestionuojamas reikalavimas išpilstyti vyną tik jo gamybos regione yra būtinas ir proporcingas tam, kad būtų išlaikyta geografinė nuoroda žymimo vyno reputacija.

Kas liečia kitų žymenų, tokių kaip prekių ženklai, naudojimą vyno sektoriaus produktams kartu su geografinėmis nuorodomis, reglamentas nustato, jog prekių ženklų naudojimas vyno produktams negali supainioti ar klaidinti vartotojų. Ši taisyklė netaikoma registruotiems prekių ženkams, kurie sutampa su geografinė nuoroda, naudojama vynui apibūdinti, jeigu toks prekių ženklas valstybėje narėje buvo įregistruotas ne vėliau kaip iki 1985 m. gruodžio 31 d. ir jis buvo faktiškai naudojamas be pertraukų nuo įregistravimo datos. Be to, gerai žinomo prekių ženklo savininkas gali ir toliau naudoti tokį prekių ženklą, bet tik tuo atveju, jei prekių ženklas buvo įregistruotas bent 25 metus iki to laiko, kada atitinkamą geografinį pavadinimą oficialiai pripažino gaminanti valstybė narė, ir jei toks prekių ženklas buvo faktiškai naudojamas be pertraukų.

Pažymėtina, jog ankstesnė Vyno rinkos organizavimo reglamento redakcija nenumatė prekių ženklo ir geografinės nuorodos koegzistavimo galimybes ir nustatė absoliučią vyno produktų geografinių nuorodų pirmenybę. Tokios griežtos nuostatos pakeitimą sąlygojo daug diskusijų visuomenėje sukėlęs Ispanijos įmonės Miguel Torres S.A. prekių ženklo *TORRES* atvejis. Torres šeima prekių ženklu *TORRES* žymimą bei itin gera reputacija pasižymintį vyną Ispanijoje gamina nuo 1969 metų. Be to, prekių ženklas *TORRES* yra registruotas daugybėje pasaulio valstybių. Savo ruožtu 1999 metų pradžioje Portugalijos vyriausybė pavadinimus *Torres* ir *Torres Verdas* pagal tuo metu galiojusią Vyno rinkos organizavimo reglamento redakciją įregistravo kaip saugomas Europos Sąjungos geografines nuorodas, skirtas vynams iš Portugalijos Tores regiono

¹¹⁴ XOURAFA, C. K. Protection of Designations of Origin and Geographical Indications under the Law of the European Union [interaktyvus]. 2000, [žiūrėta 2007-02-19] p. 8. Prieiga per internetą: <<http://www.margues.org/LGMS/Downloads/2000%20Winner.PDF>>.

žymėti.¹¹⁵ Pažymėtina, jog Tores regione gaminamas vynas nepasižymėjo aukšta kokybe. Jei vyno rinkos organizavimo reglamentas nebūtų buvęs pakeistas, daugiau nei 90 metų senumo prekių ženklas TORRES būtų buvęs uždraustas naudoti. Vis dėlto nors reglamentas ir buvo pakeistas reputaciją turinčių prekių ženklų naudai, Miguel Torres S.A. ir toliau negali uždrausti geografinės nuorodos *Torres* naudojimo, nors toks koegzistavimas be jokios abejonės klaidina visuomenę ir menkina prekių ženklo skiriamąjį požymį.¹¹⁶

Vis dėlto, net ir pakeista reglamento nuostata, skirta geografinių nuorodų ir prekių ženklų konfliktų sprendimui, yra pernelyg griežta, kadangi tik labai nedaugelis prekių ženklų gali atitikti joje pateiktus kriterijus.

Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 1576/89

1989 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 1576/89 nustatantis bendrąsias spiritinių gėrimų apibrėžimo, apibūdinimo ir pateikimo taisykles, be kitų nuostatų, įtvirtina ir spiritinių gėrimų žymėjimo geografinėmis nuorodomis taisykles.

Reglamentas nustato dvigubą spiritinių gėrimų apibūdinimų apsaugą. Pirmasis reglamento straipsnis įtvirtina spiritinių gėrimų kategorijas, taip pat pateikia minimalias tokių gėrimų gamybos specifikacijas, taip pat alkoholio koncentracijas. Kai kurios šių kategorijų nustato, jog tam tikrais pavadinimais žymimi spiritiniai gėrimai gali būti gaminami tik konkrečiose valstybėse. Pavyzdžiui, *Ouzo*, kuris yra anyžiais aromatintas spiritinis gėrimas, gali būti gaminamas tik Graikijoje ar Kipre, taip pat vynuogių išspaudų gėrimas *Grappa* gali būti gaminamas tik Italijoje. Be to, reglamentas nustato, jog aukščiau nurodytos spiritinių gėrimų kategorijos gali būti pakeistos ar papildytos ir kitomis geografinėmis nuorodomis, bet tik tuo atveju, jei jos neklaidina vartotojų. Tokios geografinės nuorodos yra skirtos spiritiniams gėrimams, jei jų gamybos etapas, kurio metu gėrimai įgyja būdingų ypatybių ir galutinius kokybės rodiklius, vyko nurodytoje geografinėje vietovėje. Konkrečių geografinių vietovių ribų nustatymas šiuo atveju yra paliktas kiekvienai iš valstybių narių.

Kaip Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1493/1999 dėl bendro vyno rinkos organizavimo, nagrinėjamas reglamentas taip pat įtvirtina draudimą Bendrijos teritorijoje geografinės nuorodos naudoti produktams, kurie nėra kilę iš geografinės nuoroda įvardijamos

¹¹⁵ Geographical Indications: Past, Present and Future. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-03-10]. p. 5. Prieiga per internetą: <http://www.cipr.org/activities/june2000/lakert.htm>.

¹¹⁶ *Ibid.*

vietovės, netgi kai tikroji prekių kilmė arba geografinė nuoroda yra išversta į kitą kalbą arba vartojama kartu su tokiais žodžiais kaip „rūšis“, „tipas“, „stilius“, „imitacija“ ar panašiai. Tačiau reglamente nėra pateikiamos vienodai skambančių geografinių nuorodų ir prekių ženklų ar kitų žymenų naudojimo spiritiniams gėrimams žymėti taisyklės.

Kilmės vietos bei geografinių nuorodų teisinės apsaugos įgyvendinimas Lietuvos Respublikoje

Lietuvos Respublikoje nėra atskiro išskirtinai geografinių nuorodų apsaugai skirto teisės akto, tačiau tam tikras reguliavimas egzistuoja. Prekių ženklų ir geografinių nuorodų santykį, taip pat teisių į geografines nuorodas gynimo nuostatas nustato Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas. Bendros nesąžiningą konkurenciją draudžiančios nuostatos yra įtvirtintos Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse¹¹⁷ bei Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatyme¹¹⁸, vartotojų teisių gynimo nuostatos įtvirtintos Lietuvos Respublikos vartotojų teisių gynimo įstatyme¹¹⁹. Tuo tarpu pagrindines 2006 m. kovo 20 d. Tarybos Reglamento (EB) Nr. 510/2006 dėl žemės ūkio produktų ir maisto produktų geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsaugos įgyvendinimo Lietuvos Respublikoje taisykles nustato 2007 m. vasario 26 d. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro įsakymas Dėl Žemės ūkio ministro 2002 m. gruodžio 20 d. įsakymo Nr. 449 „Dėl žemės ūkio ir maisto produktų kilmės vietos nuorodų ir geografinių nuorodų apsaugos taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo.

Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymo 2 straipsnis nustato, jog geografinė nuoroda – tai vietovardis ar kitas žodis arba žymuo, pagal kurį galima tiesiogiai arba netiesiogiai nustatyti, kad prekė yra kilusi iš tam tikros teritorijos, regiono ar vietovės, ir kuris sieja tos prekės kokybę, reputaciją ar kitas esmines savybes su jo geografine kilme. Tuo tarpu geografinė kilmė – tai šalis, teritorija, regionas ar vietovė, pagal kurią galima nustatyti prekės ar paslaugos tikrąją kilmės vietą. Taigi Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatyme pateikta geografinių nuorodų sąvoka praktiškai pažodžiui atkartoja TRIPS sutarties III skyriaus 22 straipsnyje pateiktą sąvoka.

Minimali geografinių nuorodų apsauga užtikrinama nustatant absoliučius atsisakymo registruoti ženklą ar jo registracijos panaikinimo pagrindus. Įstatymo 5 straipsnis nustato, jog žymuo nepripažįstamas ženklų ir neregistruojamas arba įregistruoto ženklo

¹¹⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262).

¹¹⁸ Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas (Valstybės žinios, 1999, Nr. 30-856).

¹¹⁹ Vartotojų teisių gynimo įstatymas (Valstybės žinios, 2007, Nr. 12-488).

registracija pripažįstama negaliojančia, jeigu jis, *inter alia*, sudarytas iš geografinės nuorodos arba turi geografinę nuorodą, skirtą žymėti prekėms, kilusioms iš kitos nei nustatytoji kilmės vieta, jeigu šios nuorodos naudojimas tokių prekių ženkle Lietuvos Respublikoje gali klaidinti visuomenę dėl tikrosios prekių kilmės vietos. Ši nuostata taikoma ir ženklams su geografine nuoroda, kuri, nors ir teisingai nurodo prekių kilmės vietą, tačiau gali klaidinti visuomenę neteisingai informuodama, kad prekės kilusios iš kitos vietos. Neregistruojami ir tokie ženklai, kurie nurodo tik prekių geografinę kilmę ar gali suklaidinti vartotojus dėl tikrosios geografinės prekių kilmės¹²⁰.

Vynų bei spiritinių gėrimų geografinėms nuorodoms Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatyme, kaip ir TRIPS sutartyje, suteikiama platesnė apsauga: ženklą registruoti atsisakoma kai jis yra sudarytas iš geografinės nuorodos ar turi geografinę nuorodą, skirtą žymėti vynui ar stipriems alkoholiniams gėrimams, kilusiems iš kitos nei nurodytoji kilmės vieta, net ir tada, kai jis nurodo tikrąją prekių kilmės vietą, arba kai ta geografinė nuoroda pateikiama išversta į kitą kalbą, ar kai ji vartojama su papildomais apibūdinamaisiais žodžiais, pavyzdžiui, „rūšis“, „tipas“, „stilius“, „imitacija“ ar panašiai.

Manytina, jog šių Lietuvos Respublikos prekių ženklų nuostatų neužtenka minimaliai geografinių nuorodų apsaugai pagal TRIPS sutartį užtikrinti. Pirma, šios nuostatos taikomos tik tais atvejais, kai yra siekiama registruoti prekių ženklą. Todėl teisėti geografinės nuorodos naudotojai neturi priemonių ginti savo teises, kai, siekiant nesąžiningai pasinaudoti reputacija, nuoroda yra naudojama ne kaip registruotas prekių ženklas, bet kaip neregistruotas žymuo prekių etiketės, įmonių pavadinimuose, iškabose ir panašiai. Pavyzdžiui, Lietuvoje jau kurį laiką yra reklamuojamas vieno Lietuvos gamintojo gaminamas putojantis vynas, kur šalia registruoto prekių ženklo *Alita* naudojama ir nuoroda *Champagne*¹²¹.

Svarbu ir tai, jog 2006 m. birželio 28 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymo pakeitimas, nustatantis, jog prekių ženklų savininkų teisių gynimo nuostatos *mutatis mutandis* turi būti taikomos ir teisių į geografines nuorodas gynimui. Tai reiškia, jog bet kuris teisę naudoti geografinę nuorodą turintis asmuo gali kreiptis į Vilniaus apygardos teismą bei reikalauti apginti pažeistas teises. Pareiškėjas turi teisę reikalauti pripažinti teises, įpareigoti nutraukti neteisėtus veiksmus, uždrausti atlikti veiksmus, dėl kurių gali būti realiai pažeistos teisės arba atsirasti žala, atlyginti turtinę žalą, įskaitant

¹²⁰ Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas. 6 str. 1 d. 4, 5 p.

¹²¹ Žr. www.alita.lt.

negautas pajamas ir kitas turėtas išlaidas taip pat taikyti kitus Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatyme bei kituose įstatymuose nustatytus gynimo būdus.

Šiuo atžvilgiu taip pat kyla tam tikrų sunkumų. Pirma, nėra aišku, kokias konkrečias teises turi geografinių nuorodų savininkai. Autorės nuomone, geografinių nuorodų savininkų teisės jokių būdu negali būti tapačios prekių ženklų savininkų teisėms. Tokia išvada darytina vien jau dėl to, jog nėra vienas iš geografinės nuorodos naudotojų, skirtingai nuo prekių ženklų savininkų, negali jos monopolizuoti bei drausti žymėti prekes kitiems to paties regiono gamintojams. Be to, geografinių nuorodų teisinė prigimtis lemia tai, jog nėra vieno konkretaus geografinės nuorodos savininko *per se*. Teisę naudoti geografinę nuorodą turi kiekvienas atitinkamame regione veikiantis ir nustatytas gamybos sąlygas vykdomas gamintojas. Taigi nėra aišku, kas gali pareikšti ieškinį dėl teisių į geografinės nuorodos naudojimą pažeidimo – tik suinteresuotas gamintojas ar ir organizacijos, atstovaujančios konkrečiame regione veikiančius ir geografinę nuorodą naudojančius gamintojus. Manytina, jog Lietuvoje veikiančių bei geografinę nuorodą naudojančių gamintojų organizacijos ieškinį galėtų pareikšti remiantis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso¹²² 49 straipsniu. Tačiau visiškai nėra aišku, kas turėtų ginti užsienio gamintojų interesus, kai Lietuvoje neteisėtai naudojama užsienio geografinė nuoroda. Dar sunkiau atsakyti į klausimą, kam pažeidimo atveju turėtų būti atlyginama neteisėtu geografinės nuorodos naudojimu padaryta turtinė žala bei kaip turėtų būti apskaičiuojamas tokios žalos dydis.

Atsakymo į šiuos klausimus neduota ir Lietuvos Respublikos teismų praktika. Pažymėtina, jog ankstesnė Lietuvos Respublikos prekių ir paslaugų ženklų įstatymo redakcijos¹²³, galiojusios iki Lietuvos įstojimo į PPO bei prisijungimo prie TRIPS sutarties, formuluotė dėl atsisakymo registruoti prekių ženklą, sudarytą iš geografinės nuorodos, buvo šiek tiek kitokia. Buvo nustatyta, jog prekių ir paslaugų ženklais negalima registruoti žymenų, kurie tapatūs ar panašūs į Lietuvos Respublikoje saugomus prekių kilmės vietos pavadinimus ar prekių kilmės vietos nurodymus, išskyrus tuos pavadinimus ir nurodymus, kurie kaip nesaugomas elementas įtraukti į ženklą, registruojamą asmens, turinčio teisę naudoti konkretų kilmės vietos pavadinimą ar kilmės vietos nurodymą. Be to, šioje redakcijoje nebuvo pateikiama prekių kilmės vietos sąvoka. Atsižvelgiant į tai, visa Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika

¹²² Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (Valstybės žinios, 2002, Nr. 36-1340).

¹²³ Lietuvos Respublikos prekių ir paslaugų ženklų įstatymas (nebegaliojantis) (Valstybės žinios, 1994, Nr. 89-1782).

geografinių nuorodų teisinės apsaugos srityje apsiriboja kilmės vietos sąvokos aiškinimu bei nurodymu, jog kombinuotame prekių ženkle esanti geografinė nuoroda yra pripažintina nesaugomu prekių ženklo elementu, nesuteikiančiu ženklo savininkui teisių į jį.¹²⁴ Galima išskirti 2000 m. kovo 14 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-175/2000, kur nuoroda *Biržiečių* buvo pripažinta nesaugomu alui skirtu prekių ženklo „Biržiečių NAMINIS ALUS“ nesaugomu elementu. Pažymėtina ir tai, jog šios srities Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika nagrinėja išsiimtinai tik prekių ženklų su geografinėmis nuorodomis teisėtumo klausimą, kai tokių ženklų registraciją ginčija suinteresuoti asmenys, savo prekių ženkluose norintys naudoti analogiškas geografines nuorodas. Tačiau nėra nė vienos nutarties, kur savo teises gintų teisėti geografinės nuorodos naudotojai. Taip pat kol kas nėra praktikos Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 510/2006 taikymo klausimu.

Kitas labai svarbus geografinių nuorodų teisinės apsaugos įgyvendinimo Lietuvos Respublikoje aspektas yra tai, jog 2006 m. kovo 20 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 510/2006 dėl žemės ūkio produktų ir maisto produktų geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsaugos yra tiesioginio veikimo teisės aktas, todėl Lietuvos Respublikoje galioja ir turi būti taikomas tiesiogiai. Vis dėlto Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija yra priėmusi Žemės ūkio ir maisto produktų kilmės vietos nuorodų ir geografinių nuorodų apsaugos taisyklės (toliau šiame darbe – „Taisyklės“), nustatančias esmines Tarybos reglamentu įtvirtintos geografinių ir kilmės vietos nuorodų registracijos sistemos įgyvendinimo Lietuvos Respublikoje taisyklės.

Kaip buvo minėta, 2006 m. kovo 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 510/2006 dėl žemės ūkio produktų ir maisto produktų geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsaugos panaikino iki tol galiojusį geografinių ir kilmės vietos nuorodų teisei apsaugai skirtą 1992 m. liepos 14 d. Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 2081/92. Atsižvelgiant į tai, 2007 m. vasario 26 d. buvo priimta nauja Taisyklių redakcija¹²⁵.

Taisyklių 3 punktas nustato, jog, jeigu registravimo paraiška yra susijusi su Lietuvoje esančia geografinė vietove, asmenų grupė, siekdama įregistruoti produkto pavadinimą Europos Komisijos tvarkomame saugomų kilmės vietos nuorodų ir saugomų geografinių

¹²⁴ LAT CBS kolegijos 2000 m. sausio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-25/2000; LAT CBS kolegijos 2000 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-175/2000; LAT CBS kolegijos 2000 m. gegužės 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-554/2000; LAT CBS kolegijos 2001 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-969/2001.

¹²⁵ 2007 m. vasario 26 d. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro įsakymas Dėl Žemės ūkio ministro 2002 m. gruodžio 20 d. įsakymo Nr. 449 „Dėl žemės ūkio ir maisto produktų kilmės vietos nuorodų ir geografinių nuorodų apsaugos taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo Nr. 3D-88 (Valstybės žinios, 2007, Nr. 27-998).

nuorodų registre, paraišką pateikia Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijai, kuri ir yra kompetentinga nacionalinė institucija Tarybos reglamento (EB) Nr. 510/2006 prasme. Ministerija ne vėliau kaip per 2 mėnesius patikrina ar paraiška atitinka reglamento bei Taisyklių reikalavimus ir pateikia ją Saugomų nuorodų ekspertų komitetui. Komitetas savo ruožtu teikia konsultacinio pobūdžio išvadą.

Jei gaunamos teigiamos išvados, ministerija registravimo paraiškos bendrąjį dokumentą paskelbia „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“. Per 30 dienų nuo tokio viešo paskelbimo kiekvienas suinteresuotas ir Lietuvos Respublikoje gyvenantis ar įsisteigęs fizinis ar juridinis asmuo turi teisę pareikšti motyvuotą prieštaravimą dėl paraiškos. Nesant prieštaravimo arba jei pareikštas prieštaravimas yra nepriimtinas, ministerijos valstybės sekretoriaus potvarkiu priimamas palankus sprendimas apie tai ministerijai paskelbiant „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“, o ministerijos tinklalapyje patalpinant specifikaciją, kuria remiantis buvo priimtas palankus sprendimas. Tolesnis paraiškos nagrinėjimas perduodamas Europos Komisijai. Iki tol, kol Europos Komisija priims sprendimą, produktui nacionaliniu lygiu gali būti suteikiama laikina apsauga.

Prieš teikdama Europos Komisijai registravimo paraišką, suderinusi su pareiškėju ministerija paskiria kompetentingą instituciją produkto specifikacijoje apibrėžtų sąlygų įvykdymui kontroliuoti¹²⁶ (22 punktas). Apie kontrolės institucijos paskyrimą informuojama ir Europos Komisija. Jeigu kontrolės institucija nustato, kad saugomą kilmės vietos ar geografinę nuorodą turintis produktas neatitinka produkto specifikacijos reikalavimų, ji nedelsdama informuoja ministeriją apie neatitikimą ir veiksmus, kurių buvo imtasi siekiant pašalinti neatitikimus. Savo ruožtu ministerija gali pareikšti oficialų išpėjimą, laikinai sustabdyti saugomos nuorodos naudojimą arba inicijuoti Saugomų nuorodų ekspertų komiteto posėdį, kuriame svarstomas siūlymas Europos Komisijai dėl registracijos panaikinimo. Kita vertus, taisyklėse nieko neužsimenama apie galimybę inicijuoti procesą dėl specifikacijos neatitinkantiems produktams žymėti užsienyje naudojamos lietuviškos geografinės nuorodos panaikinimo ir atvirkščiai. Ar Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija turi teisę kreiptis į užsienio teismus ar Europos Komisiją, reikalaudama nutraukti neteisėtą geografinės nuorodos naudojimą? Atsižvelgiant į tai, kad nuo įsigaliojimo Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 510/2006 visose valstybėse narėse veikia ir yra taikomas tiesiogiai, tokia galimybė egzistuoja. Šią išvadą

¹²⁶ Šiuo metu Europos Komisijai paduotose Lietuvos Respublikos paraiškose kaip kontrolės institucija yra nurodyta Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba.

patvirtina ir vieno Italijos teismų sprendimas, kur gynybos priemonės buvo pritaikytos prieš gamintojus, veikiančius už Italijos ribų¹²⁷.

Svarbu ir tai, jog Lietuva, skirtingai nuo kai kurių kitų Europos Sąjungos valstybių, nėra priėmusi jokių specialių teisės aktų, nustatančių baudas ar specialias gynybos priemones esant neteisėtam geografinės nuorodos naudojimui. Nesant specialių nuostatų, Lietuvos gamintojai pažeidimo atveju būtų priversti vadovautis bendromis Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso, Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo, Lietuvos Respublikos vartotojų teisių gynimo įstatymo, taip pat kitų teisės aktų nuostatomis bei susidurtų su aukščiau nurodytomis problemomis.

Galiausiai reikėtų paminėti, jog šiuo metu Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija yra perdavusi Europos Komisijai nagrinėti tris paraiškas dėl lietuviškų geografinių nuorodų įtraukimo į saugomų nuorodų registrus. Siekiama vieno gamintojo Telšių rajone gaminamus sūrius „Džiugas“, „Germantas“ bei „Žementalis“ registruoti saugomomis geografinėmis nuorodomis, tačiau Europos Komisijos atsakymas iki šios dienos nėra gautas.¹²⁸ Taigi Lietuvos gamintojai nėra aktyvūs, siekdami registruoti lietuviškas geografines nuorodas.

Apžvelgus visas tris Lietuvos gamintojo paduotas paraiškas, galima pastebėti, jog Lietuvoje geografinių nuorodų institutas suprantamas įdingai. Pirma, pavadinimai „Džiugas“, „Germantas“ bei „Žementalis“ nėra realūs Lietuvos geografinių regionų ar vietovių pavadinimai. Tiesa, pavadinimas Džiugas yra realiai egzistuojančio kalno pavadinimu, o Germantas – ežero, tačiau vargu ar šie pavadinimai Lietuvos vartotojų yra tradiciškai siejami su Telšių rajonu, t.y. produktų kilmės vieta. Tą patį galima pasakyti ir apie pavadinimą Žementalis. Svarbu ir tai, jog kartu su paraiškomis skelbiamuose bendruosiuose dokumentuose nurodytas produktų bei jų kilmės vietos ryšys taip pat yra abejotinas vien jau dėl to, jog norimų registruoti rūšių sūriai Telšių regione yra gaminami palyginus labai neseniai (kelis paskutinius dešimtmečius).

Galiausiai reikėtų paminėti, jog Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą pagal 1989 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 1576/89 nustatantį bendrąsias spiritinių gėrimų apibrėžimo, apibūdinimo ir pateikimo taisykles į saugomų geografinių nuorodų sąrašą buvo įtrauktos trys Lietuvoje gaminamų spiritinių gėrimų geografinės nuorodos – Vilniaus džinas, Čepkelių likeris ir Originali lietuviška degtinė.

¹²⁷ BENTLY, Lionel, SHERMAN, Brad. *Intellectual Property Law*. Great Britain: OXFORD University Press, 2001, p. 985-986.

¹²⁸ Žr. www.zum.lt.

PREKIŲ ŽENKLŲ TEISINĖS APSAUGOS SISTEMOS TAIKYMAS GEOGRAFINIŲ NUORODŲ APSAUGAI

Be geografinių nuorodų apsaugos pagal nesąžiningos konkurencijos draudimą įtvirtinančius teisės aktus bei registruotų geografinių nuorodų kaip *sui generis* teisių apsaugos, egzistuoja dar viena teisinės geografinių nuorodų apsaugos sistema – apsauga pagal prekių ir paslaugų ženklų teisę. Pagrindinis tokios apsaugos sistemos bruožas yra tai, jog saugant geografinę nuorodą kaip registruotą prekių ženklą, naudojama jau egzistuojanti prekių ženklų pasaugos sistema. Tokiu atveju nereikia jokių papildomų valstybės ar mokesčių mokėtojų investicijų tam, kad būtų sukurta nauja geografinių nuorodų registracijos ir apsaugos sistema. Taip pat tokia sistema apima ir netradicines geografines nuorodas, kurios nėra tik tam tikros vietovės pavadinimais, bet kartu yra ir ženklai, tokie kaip žodžiai, šūkiei, dizainas, trijų dimensijų ženklai, spalvos ar netgi garsai ir kvapai. Galiausiai tokia apsaugos sistema reiškia ir tai, jog esant neteisėtam geografinės nuorodos naudojimui prekių ženklo su geografinė nuoroda savininkai neturi laukti kol įgaliotos valstybinės institucijos imsis atitinkamų veiksmų ir gali patys nedelsiant inicijuoti savo teisių gynimą.¹²⁹ Be to, prekių ženklo savininkas gali geografinį pavadinimą naudoti ir tokių šalutinių produktų kaip marškinėliai ar raktų pakabukai, žymėjimui.¹³⁰

Tokia į galiojančią prekių ženklų apsaugos sistemą inkorporuota geografinių nuorodų teisinės apsaugos sistema dažniausiai sutinkama bendrosios teisės sistemos valstybėse tokiose kaip Australija, Kanada, Jungtinės Amerikos Valstijos bei Jungtinė Karalystė¹³¹, nors pastarosios atvejais yra šiek tiek kitoks.¹³²

Toliau šiame darbe bus patarta Jungtinių Amerikos Valstijų patirtis geografių prekių ženklų apsaugos srityje. Reikia pabrėžti, jog Jungtinės Amerikos Valstijos buvo pasirinktos kaip didžiausią patirtį šioje srityje turinti valstybė, sudaranti opoziciją Europos Sąjungos siūlomam geografinių nuorodų teisinės apsaugos modeliui.

¹²⁹ Geographical Indication Protection in the United States. United States Patent and Trademark Office [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-03-04]. p. 2. Prieiga per internetą: http://www.uspto.gov/web/offices/dcom/olia/globalip/pdf/gi_system.pdf

¹³⁰ Symposium on the International Protection of Geographical Indications. Organized by WIPO. Somerset West, Cape Province, South Africa, September 1-2, 1999. p. 46.

¹³¹ Appellations of Origin and Geographical Indications in OECD Member Countries: Economic and Legal Implications. [interaktyvus] 2000 [žiūrėta 2007-03-02] p. 12. Prieiga per internetą: [http://www.ois.oecd.org/dis/2000doc.nsf/LinkTo/com-arg-amp-td-mp\(2000\)15-final](http://www.ois.oecd.org/dis/2000doc.nsf/LinkTo/com-arg-amp-td-mp(2000)15-final).

¹³² Didžiosios Britanijos padėtis yra kitokia, nes, nors ji yra bendrosios teisės sistemos valstybė, Didžioji Britanija yra ir Europos Sąjungos narė, priėmusi Europos Sąjungos saugomų kilmės vietos ir geografinių nuorodų teisinės apsaugos sistemą.

Jungtinių Amerikos Valstijų patirtis geografinių nuorodų teisinės apsaugos srityje

Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau – „JAV“) geografinių nuorodų teisinės apsaugos sistema yra paremta egzistuojančios prekių ženklų apsaugos sistemos, administruojamos Jungtinių Valstijų patentų ir prekių ženklų biuro (angl. – *United States Patent and Trademark Office*), naudojimu. Geografiniai pavadinimai JAV gali būti registruojami kaip sertifikaciniai ar kolektyviniai prekių ženklai bei, išskirtiniais atvejais, kaip įprastiniai prekių ženklai.¹³³

JAV Prekių ženklų aktas nustato, jog geografiniai pavadinimai ar ženklai gali būti registruojami kaip sertifikaciniai prekių ženklai (angl. – *Certification Mark*), kurių paskirtis yra labai panaši į registruotų geografinių nuorodų paskirtį. Kaip pastarieji ženklai JAV yra saugomi tokie su produktų kilme iš konkrečios geografinės vietovės siejami pavadinimai kaip *Wisconsin Real Cheese* ar *100 % Kona Coffe*. Sertifikacinis prekių ženklas – tai bet koks žodis, pavadinimas, simbolis ar jų kombinacija, esant savininko sutikimui, komercinėje veikloje naudojamas kitų asmenų nei ženklo savininkas, ir užtikrinantis ženklo naudotojo gaminamų prekių ar teikiamų paslaugų kilmę iš tam tikro regiono, prekių gamybai naudojamas išskirtines medžiagas, gamybos būdą, kokybę ar kitas savybes. Taigi, sertifikavimo prekių ženklus nuo įprastų prekių ženklų skiria mažiausiai dvi savybės. Pirma, labai svarbus sertifikavimo prekių ženklo požymis yra tai, jog sertifikavimo prekių ženklo savininkas komercinėje veikloje jo nenaudoja, kadangi pats savininkas negamina sertifikavimo prekių ženklu žymimų prekių. Dažniausiai tokio ženklo savininku yra regioninės valstybinės institucijos, kurios ir nustato registruotų geografinių nuorodų specifikacijas primenančias ženklo sertifikavimo taisykles, t.y. savybes, kurias turi atitikti prekės, jei jas norima žymėti sertifikavimo prekių ženklu. Tokios institucijos taip pat kontroliuoja ženklo naudojimą, siekdamas, jog ženklu būtų žymimos tik tokios prekės, kurios pasižymi būtinomis savybėmis ir atitinka savininko nustatytus reikalavimus. Siekiant skaidrumo, ženklo naudojimo taisyklės kartu su paraiška pateikiamos ženklą registruojančiai institucijai. Tuo tarpu kiti asmenys sertifikavimo prekių ženklą gali naudoti tik turėdami jo savininko sutikimą. Pažymėtina, jog tam, kad sertifikavimo prekių ženklas veiktų kaip saugoma geografinė nuoroda, ženklo sertifikavimo taisyklėse turi būti įtvirtintas privalomas kokybinis ryšys tarp produkto ir atitinkamos geografinės teritorijos. Antras sertifikacinių prekių ženklų skirtumas nuo įprastinių prekių ženklų yra tai, jog

¹³³ Pažymėtina, jog JAV pasirinkta politika geografinių nuorodų apsaugos srityje užtikrina, jog JAV tinkamai vykdytų savo įsipareigojimus pagal TRIPS sutartį.

sertifikacinis prekių ženklas neskiria vieno konkretaus gamintojo prekių nuo kitų gamintojų. Tai reiškia, jog kiekvienas asmuo, kuris atitinka sertifikavimo standartus, gali naudoti tokį ženklą. Vis dėlto ir sertifikavimo prekių ženklai identifikuoja prekių kilmę – jei žymi prekių prigimtį ir kokybę bei patvirtina, jog prekės atitinka tam tikrus nustatytus standartus.¹³⁴ Sertifikavimo ženklai yra registruojami tam, kad būtų garantuojamos tam tikros produktų charakteristikos (kokybė, geografinė kilmė ir kt.), todėl tokių ženklų registravimo paraiškose nurodomos ir detalios jų naudojimo taisyklės. Geografiniai pavadinimai JAV gali būti registruojami ir kaip kolektyviniai prekių ženklai. Kolektyvinis prekių ženklas – tai tam tikros grupės (asociacijos, unijos ir pan.) registruotas ženklas, skirtas grupės narių gaminamoms prekėms žymėti, taip pat skirti grupės narių prekes nuo kitų gamintojų gaminamų prekių. Grupė, vienijanti tam tikrų prekių gamintojus, pati negamina kolektyviniu prekių ženklu žymimų prekių, tačiau gali reklamuoti ar kitais būdais populiarinti atskirų grupės narių gaminamas ir ženklu žymimas prekes. Tuo tarpu kiekvienas grupės narių turi teisę ženklą naudoti ir ant jų gaminamų prekių. Kaip ir įprasti prekių ženklai, kolektyviniai ženklai nurodo prekių kilmę, tačiau kolektyvinio ženklo atveju kilmė reiškia ne tai, jog prekes pagamino konkretus gamintojas, o tai, jog prekes gamina bet kuris iš grupės narių. Dėl šios priežasties nė vienas iš grupės narių negali pasisavinti kolektyvinio prekių ženklo.¹³⁵ JAV teisės aktai, skirti prekių ženklų apsaugai, nustato ir trečią geografinių pavadinimų registravimo galimybę - išskirtiniais atvejais geografinius pavadinimus leidžiama registruoti ir kaip įprastinius prekės ženklus. Pagal bendrą JAV galiojančią taisyklę, geografiniai pavadinimai negali būti registruojami prekių ženklais, nes jie yra aprašomieji ir neturi skiriamąjo požymio. Tačiau tuo atveju, jei geografinis ženklas yra naudojamas taip, kad skirtų vienas prekes nuo kitų, ir ilgainiui vartotojai ima tas prekes sieti su konkrečiu gamintoju ar jų grupe, toks geografinis pavadinimas nurodo ne vien tai, iš kokios geografinės vietovės prekės yra kilusios, bet ir konkretų tų prekių gamintoją. Ženklas įgyja taip vadinamą „paslėptą reikšmę“ ir skiriamąjį požymį: nors pirminė tokio geografinio ženklo reikšmė yra prekės kilmės vietovė, atsiranda ir antrinė reikšmė – nuoroda į gamybos šaltinį. Nuo to momento, kai geografinis žymuo įgyja skiriamąjį požymį, jis gali būti registruojamas prekių ženklu. JAV registruoto geografinio prekių ženklo pavyzdys yra ženklas *Vidalia onions*.

¹³⁴ Geographical Indication Protection in the United States. United States Patent and Trademark Office [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-03-04]. p. 1-6. Prieiga per internetą: http://www.uspto.gov/web/offices/dcom/olia/globalip/pdf/gi_system.pdf

¹³⁵ *Ibid.*

Galiausiai geografinės nuorodos saugomos ir be registracijos procedūros kaip bendrosios teisės prekių ženklai (angl. – *Common law trademarks*). Pavyzdžiui, Jungtinių Valstijų Patentų ir prekių ženklų biuras pripažįsta, jog geografinė nuoroda *Cognac JAV* yra saugoma kaip bendrosios teisės ar, kitaip tariant, neregistruotas sertifikavimo prekių ženklas, kadangi JAV vartotojai žodį *Cognac* pirmiausia sieja su Prancūzijos Konjako regiono provincijoje gaminamu brendžiu, bet ne su bendrinio stipriojo alkoholinio gėrimo pavadinimu.

Iš kitos pusės JAV nesaugo bendrinių produktų pavadinimų, kurie yra plačiai naudojami bei kuriuos vartotojai supranta kaip bendrą tam tikros grupės produktų pavadinimą, bet ne atitinkamą geografinę vietovę. Todėl, jei pavadinimas JAV yra pripažįstamas bendrinio, kiekvienas gamintojas be jokių apribojimų gali jį naudoti gaminamų prekių žymėjime.

Reikėtų pažymėti, jog sertifikavimo bei kolektyviniai prekių ženklai, skirtingai nuo geografinių nuorodų, gali būti registruojami iš karto kelioms skirtingoms produktų grupėms. Pavyzdžiui, JAV registruotu sertifikavimo prekių ženklu *A Taste of Iowa* (Ajovos skonis) gali būti žymimi labai skirtingi žemės ūkio ir maisto produktai, jei tik jų kilmės vieta yra Ajovos valstija. Kitas labai svarbus sertifikavimo, o taip pat ir kitų su kilme siejamų prekių ženklų, bruožas yra tai, jog skirtingai nuo geografinių nuorodų, jie be jokių apribojimų gali būti perleidžiami, t.y. gali dalyvauti civilinėje apyvartoje. Svarbu ir tai, jog, pavyzdžiui, Europos Sąjungoje registruotos geografinės nuorodos savininkų grupė turi įrodyti ryšį tarp produkto ir jo geografinės kilmės. Šis reikalavimas sertifikavimo ar kolektyviniams prekių ženkams nėra taikomas. Šiuo atveju produkto charakteristikos priklauso tik nuo ženklo savininko valios. Kita vertus, niekas netrukdo nustatyti, jog sertifikavimo ar kolektyvinis ženklas gali būti naudojamas tik iš konkrečios geografinės vietovės kilusiems produktams žymėti.¹³⁶

Apibendrinant šią apsaugos sistemą galima pastebėti, jog esminis šios sistemos trūkumas yra tai, kad geografiniai pavadinimai gali būti perleidžiami. Todėl negalima užtikrinti tarp produkto ir jo pakuotę žyminčios geografinės nuorodos. Tokiu atveju geografinio pavadinimo naudojimas nebeatlieka vartotojo informavimo apie prekės kilmę iš konkrečios geografinės vietovės funkcijos.

¹³⁶ Appellations of Origin and Geographical Indications in OECD Member Countries: Economic and Legal Implications. [interaktyvus] 2000 [žiūrėta 2007-03-02] p. 10. Prieiga per internetą: [http://www.ois.oecd.org/dis/2000doc.nsf/LinkTo/com-arg-amp-td-mp\(2000\)15-final](http://www.ois.oecd.org/dis/2000doc.nsf/LinkTo/com-arg-amp-td-mp(2000)15-final).

ATEITIES TENDENCIJOS GEOGRAFINIŲ NUORODŲ TEISINĖS APSAUGOS SRITYJE

Nors pirmieji tarptautiniai teisės aktai, be kitų nuostatų skirti ir geografinių nuorodų teisinei apsaugai, buvo priimti dar devynioliktojo amžiaus pabaigoje, paskutiniuosius dvidešimt metų tarptautinė geografinių nuorodų apsauga sulaukia vis daugiau pasaulinio susidomėjimo bei patiria savotišką atgimimą, paremtą tiek didesniu teisinės apsaugos poreikiu, tiek papildomomis produktų diferencijavimo galimybėmis pasaulinėje rinkoje. Ilgą laiką geografinės nuorodos buvo laikomos skirtomis tenkinti išskirtinai tik kelių vynu ir sūrio produktų gamyba užsiimančių valstybių interesus, be to, tai buvo tokia intelektinės nuosavybės rūšis, kurios paskirties ir teikiamos naudos iš tiesų niekas nesuprato. Tačiau situacija iš esmės pasikeitė po 1994 m. TRIPS sutarties įsigaliojimo. Kaip buvo minėta, šios sutarties II dalies 3 skyrius įtvirtina valstybių narių įsipareigojimus geografinių nuorodų teisinės apsaugos srityje. Daugybė valstybių, kurios buvo priverstos įgyvendinti šias nuostatas nacionaliniuose įstatymuose, suvokė, jog TRIPS sutarties II dalies 3 skyrius ne tik sukuria pareigas geografinių nuorodų apsaugos srityje, bet taip pat suteikia galimybę apsaugoti ir jų pačių turimas geografines nuorodas. Valstybės narės ir, visų pirma, Europos valstybės, pagaliau suvokė didelę geografinių nuorodų panaudojimo komercinėje veikloje galimybę bei tai, jog iki šiol ši galimybė dažnai buvo be pagrindo nuvertinama.¹³⁷

Svarbu ir tai, jog dvidešimtojo amžiaus industrializuoto žemės ūkio modelis be jokios abejonės įrodė gebėjimą gaminti milžiniškus žemės ūkio ir maisto produktų kiekius¹³⁸, galinčius „pamaitinti“ pasaulį, tačiau tuo pačiu vyraujanti masto ekonomija reiškė, jog smulkiems ūkininkams paprasčiausiai finansiškai nebebuvo naudinga toliau užsiimti žemės ūkiu. Atsakas tokiai masinei žemės ūkio bei maisto gamybai nesunkiai nuspėjamas. Vietinės Europos ūkininkų bendruomenės bei mažiau išsivysčiusių valstybių vyriausybės atsakė siekdamos papildomų teisinių priemonių – geografinių nuorodų apsaugos. Sukūrus sistemą, kuri leido vartotojams atpažinti išskirtinius produktus ir mokėti daugiau už kokybę, atsirandančią dėl to, jog produktai gaminami tik iš tradicinių žaliavų ar tik tradiciniais apdirbimo metodais, būdingais produktų kilmės

¹³⁷ Symposium on the International Protection of Geographical Indications. Organized by WIPO. Somerset West, Cape Province, South Africa, September 1-2, 1999. p. 11.;

¹³⁸ Geografinių nuorodų teisinė apsauga daugiausia yra siejama su žemės ūkio ir maisto produktų pavadinimų apsauga, todėl šiame darbe daugiausia dėmesio bus skiriama būtent žemės ūkio ir maisto produktų geografinėms nuorodoms. Vis dėlto, negalima nepaminėti geografinės nuorodos gali būti taikomos ir kitiems produktams.

regionams, geografinės nuorodos tapo tinkama priemone pereiti nuo kiekiu prie kokybe pagrįstos produkcijos.¹³⁹

Atsižvelgiant į tai bei suprantant geografinių nuorodų sukuriama pridėtinę vertę ir ekonomine naudą, Europos Sąjungos valstybės ir vis daugiau mažiau išsivysčiusių valstybių¹⁴⁰ siekia ne tik užtikrinti minimalią TRIPS sutartimi suteikiamą jų turimų geografinių nuorodų teisinę apsaugą, bet ir kiek įmanoma ją stiprinti. Dėl šių priežasčių geografinių nuorodų teisinės apsaugos tarptautinis reglamentavimas, taip pat galimos jo reformos vis dažniau tampa tarptautinių diskusijų objektu. Ypač dėl to, jog egzistuoja tvirta taip vadinamų Naujojo pasaulio valstybių, visų pirma, JAV, Australijos, Kanados, Argentinos ir kitų, opozicija Europos siekiui plėsti pasaulinę geografinių nuorodų teisinę apsaugą.¹⁴¹ Taigi šiuo metu pasaulinė geografinių nuorodų teisinės apsaugos plėtra yra savotiškoje kryžkelėje. Iš vienos pusės yra Europos Sąjunga su savo pasiūlymu išplėsti TRIPS sutartimi vynams ir spiritiniams gėrimams taikomą geografinių nuorodų teisinę apsaugą ir kitiems produktams, taip pat šiai sutarčiai pritaikyti Europos Sąjungos sukurtą daugiau nei dešimt metų sėkmingai veikiančią geografinių nuorodų registracijos modelį. Tuo tarpu iš kitos pusės yra JAV bei kitos ją palaikančios valstybės, kategoriškai nesutinkančios su Europos pasiūlymu, bei teigiančios, jog dabartinė tarptautinė geografinių nuorodų apsaugos sistema yra pakankama ir toks drastiškas jos išplėtimas tarnaus tik tam, jog būtų sukurtos neįveikiamos įėjimo į žemės ūkio ir maisto produktų rinkas kliūtys valstybėms, kurios nėra Europos Sąjungos narėmis.¹⁴²

Kaip buvo minėta, TRIPS sutartis numatė tolesnes valstybių narių derybas dėl geografinių nuorodų teisinės apsaugos ir, visų pirma, pasaulinės vynams taikomų geografinių nuorodų registracijos sistemos sukūrimo. Atsižvelgiant į tai, Europos Sąjunga PPO pateikė siūlymą pakeisti TRIPS sutarties III skyrių taip, kad šiuo metu vynu bei spiritinių gėrimų geografinėms nuorodoms taikomas teisinės apsaugos režimas būtų išplėstas ir kitiems produktams. Be to, siūloma įtraukti naują TRIPS sutarties priedą dėl daugiašalės geografinių nuorodų pranešimo ir registravimo sistemos sukūrimo. Europos Sąjungas siūlomas pritaikyti geografinių nuorodų teisinės apsaugos modelis yra paremtas idėja, jog

¹³⁹ EVANS, G.E, BLAKENEY, M., Protection of Geographical indications after Doha: Quo Vadis? In *Journal of International Economic Law (JIEL)* 9(3) [interaktyvus]. 2006, Nr. 9(3) [žiūrėta 2007-02-02] p. 583. Prieiga per internetą: www.geographicindications.com/JIEL%20July2006%20GI.pdf;

¹⁴⁰ Reikėtų atkreipti dėmesį, jog kai kurių geografinių nuorodų teisinės apsaugos išplėtimo priešininkų nuomone, mažiau išsivysčiusios valstybės negalėtų pasinaudoti geografinių nuorodų teisinės apsaugos nauda vien jau dėl to, jog intelektinės nuosavybės apsaugos kontrolės institucijų sukūrimas reikalauja nemažų investicijų;

¹⁴¹ *Cit. op. 7*, p. 575-577.;

¹⁴² *Cit. op. 7*, p. 575-577.;

įregistravus geografinę nuorodą daugiašaliame registre atsirastų taip vadinama „paneigiama prezumpcija“, kad pavadinimas yra saugomas kiekvienoje valstybėje PPO narėje. Valstybėms narėms turėtų būti suteikiamas 18 mėnesių terminas protestui dėl geografinės nuorodos registravimo pareikšti. Protestas būtų galimas tik esant teisėtam pagrindui, pavyzdžiui, norimas registruoti terminas yra tapęs bendrinio pavadinimu ar yra reputaciją turintis prekių ženklas ir pan. Esant protestui valstybės narės turėtų pradėti daugiašales derybas. Tuo tarpu nesant prieštaravimo dėl geografinės nuorodos registravimo, terminas taptų saugomu¹⁴³. Tokia sistema būtų kiekvienai valstybių narių privaloma bei teisiškai įpareigojanti.

Europos Sąjungos siūlymui bei geografinių nuorodų apsaugos išplėtimui kitiems produktams nei vynas ir spiritiniai gėrimai aktyviai pritaria tokios besivystančios valstybės kaip Turkija, Kenija, Nigerija, Pietų Afrikos Respublika, Kuba, Čekijos Respublika, Dominikos Respublika, Hondūras, Indija, Indonezija, Nikaragva, Pakistanas, Šri Lanka ir Venesuela. Mažiau išsivysčiusių valstybių siekis motyvuojamas galimybe pasaulinėje rinkoje diferencijuoti tokius daugybe amžių jose gaminamus produktus kaip arbata, kava ir ryžiai. Buvo suvokta, jog geografinės nuorodos gali tarnauti kaip tradicinių (folklorinių) žinių apsaugos priemonė. Minėtose valstybėse tradiciškai gaminami produktai paprastai nepasižymi labai aukšta kokybe, tačiau yra neabejotinai siejami su jų kilmės vieta, be to atspindi produktų ir jų kilmės vietos istorinius ryšius.¹⁴⁴

Neabejojama, jog tokios didelės besivystančios valstybės kaip Indija ar Kenija, yra gana geroje pozicijoje siekiant pasinaudoti saugomų geografinių nuorodų teisinės apsaugos stiprinimo žemės ūkio, maisto, taip pat rankų darbo gaminams teikiama nauda. Atsižvelgiant į TRIPS sutartyje pateikto geografinių nuorodų apibrėžimo apimtį¹⁴⁵, išplėtus apsaugą tokios valstybės įgytą galimybę pasaulinėje rinkoje diferencijuoti šiaip jau homogeniškus produktus, taip pat kelti jų kainą vien dėl kilmės iš konkretaus geografinio regiono net ir nedarant didelių investicijų į jų kokybę. Svarbu ir tai, jog prekių ženklai ar patentai paprastai vertę suteikia tik pramonėje ir komercinėje veikloje pritaikytoms nemažų investicijų pareikalavusioms inovacijoms. Tuo tarpu sumaniai

¹⁴³ TRIPS: Geographical Indications. Background and Current Situation. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-02-26]. p. 1-3. Prieiga per internetą: http://www.wipo.org/english/tratop_e/trips_e/gi_background_e.htm.

¹⁴⁴ EVANS, G.E, BLAKENEY, M., Protection of Geographical indications after Doha: Quo Vadis? In *Journal of International Economic Law (JIEL)* 9(3) [interaktyvus]. 2006, Nr. 9(3) [žiūrėta 2007-02-02] p. 604. Prieiga per internetą: www.geographicindications.com/JIEL%20July2006%20GI.pdf.

¹⁴⁵ TRIPS sutarties 22 str. nereikalauja tampraus kokybinio ryšio tarp produkto ir jo kilmės vietos, todėl saugomos ir tokios geografinės nuorodos, kurios yra skirtos žymėti produktams, dėl savo kilmės vietos įgijusiems atitinkamą reputaciją, nereikalaujant kilmės vietos geografinės aplinkos sąlygotų savybių ar charakteristikų.

panaudotos geografinės nuorodos veikia priešingai ir vertingu turtu paverčia jokių investicijų nereikalaujančias tradicijas.

Mažiau išsivysčiusių valstybių ambicijas siekiant apsaugoti jose gaminamus tradicinius produktus patvirtina tai, jog pirmoji trečiosios valstybės paraiška Europos Sąjungoje registruoti geografinę nuorodą 2005 m. birželio 13 d. buvo pateikta Kolumbijos kavos augintojų nacionalinės federacijos. Kolumbijos kavos augintojai saugoma kilmės vietos nuoroda siekia registruoti kavos pavadinimą *Cafe de Columbia*.¹⁴⁶

Iš kitos pusės, Europos Sąjungos pasiūlymui aktyviai priešinasi tokios didžiosios pasaulio valstybės kaip JAV, Kanada, Australija, kai kurios Lotynų Amerikos valstybės, Japonija, Naujoji Zelandija, taip pat kitos. Šių valstybių nuomone geografinių nuorodų apsaugos išplėtimas reikš ne ką kita, o dirbtinių rinkos kliūčių sukūrimą ne Europos Sąjungos valstybėms¹⁴⁷, t.y. geografinės nuorodos taps teisėta tam tikrų rinkų apsaugos nuo konkurencijos priemone. Europos Sąjungos oponentai įspėja, jog geografinių nuorodų apsaugos išplėtimas kartu reikš ir pareigą pripažinti kiltų valstybių narių saugomas geografines nuorodas. Kitais žodžiais tariant, išskirtinių teisių suteikimas vienai gamintojų grupei reiškia tų teisių atėmimą iš kitos. Turint omenyje tai, jog tokios PPO narės kaip Europos Sąjunga turi daugiau nei 700 registruotų geografinių nuorodų, aukštesnio lygio apsaugos pripažinimas gali tapti sunkia našta.¹⁴⁸ Ypač atsižvelgiant į tai, jog Europos Sąjungos siūlomas apsaugos išplėtimo modelis *de facto* panaikins galimybę naudoti bet kokias kitų valstybių narių saugomų geografinių nuorodų imitacijas, taip pat prekių ženklus, kurie iš dalies ar pilnai sudaryti iš geografinių nuorodų. Be to, piktnaudžiavimui pripažinti užteks vien tokių žymenų naudojimo fakto, t.y. nebeliks reikalavimo įrodyti galimo visuomenės klaidinimo.

JAV bei jas palaikančių valstybių PPO pateiktame pranešime *Feta* sūrio pavyzdys¹⁴⁹ pateikiamas kaip galimo PPO valstybių narių konflikto priežastis, kadangi šiuo metu sūriū tokio pavadinimu gamina daugybė gamintojų iš Australijos, Kanados, JAV ar Naujosios Zelandijos.¹⁵⁰

¹⁴⁶ Cit. op. 130, p. 601.

¹⁴⁷ *Ibid.* p. 576-579.

¹⁴⁸ *Ibid.* p. 604.

¹⁴⁹ Europos Teisingumo Teismo 2005 m. spalio 25 d. sprendimu byloje *Greece v. Commission*, C-465/02, C-466/02 (ECJ) sūrio pavadinimas *Feta* galutinai buvo pripažintas saugoma kilmės vietos nuoroda, skirta tik kai kuriose Graikijos regionuose gaminamam sūriui žymėti. Iki šio teismo sprendimo daugybėje valstybių, tarp jų ir tokiose Europos Sąjungos valstybėse kaip Danija, Vokietija, Jungtinė Karalystė, pavadinimas *Feta* buvo laikomas bendrinio iš ožkų ar karvių pieno gaminamo sūrio pavadinimu.

¹⁵⁰ *Cit. op.* 133

Vietoj TRIPS sutartimi vyno produktams bei spiritiniams gėrimams garantuojamos teisinės apsaugos režimo išplėtimo šios valstybės siūlo sukurti geografinių nuorodų pranešimo bei registravimo sistemą, paremtą savanoriškumo pagrindais. Pasirinkusios dalyvavimą tokioje sistemoje valstybės prieš priimdamos sprendimą suteikti geografinei nuorodai nacionalinę apsaugą būtų įpareigos vadovautis registru. Tuo tarpu kitos valstybės registru vadovautis būtų skatinamos, bet ne įpareigos.¹⁵¹

JAV bei jas palaikančių valstybių gamintojų pasipriešinimo ir nepasitenkinimo priežastis tikrai nėra sunku suprasti. Daugumos šių valstybių geografinių nuorodų apsauga yra paremta kolektyvinių bei sertifikacinių prekių ženklų registravimo sistemomis. Esant dviejų vienodų žymenų konfliktui, šiose valstybėse yra taikomas „pirmas laike – pirmas teisėje“ (angl. – „*first in time, first in right*“) principas. Tuo tarpu Europos Sąjungos pozicija registruotų kilmės vietos bei geografinių nuorodų apsaugos atžvilgiu yra paremta koegzistavimo koncepcija, t.y. pagal bendrą taisyklę geografinės nuorodos turi pirmenybę prekių ženklų atžvilgiu. Todėl anksčiau registruoti prekių ženklai negali užkirsti kelio vėlesnių geografinių nuorodų registravimui. Tuo tarpu geografinės nuorodos registravimas reiškia, jog paraiška registruoti homogenišką vėlesnį prekių ženklą turi būti atmetama. Be to, geografinės nuorodos registravimas užkertą kelią naudoti ir ankstesnius jai identiškus prekių ženklus, nebent tai yra reputaciją turintis ir ilgą laiką sąžiningai naudotas prekių ženklas. Pažymėtina, jog net jei prekių ženklas nėra panaikinamas, gamintojai turi tenkintis abiejų žymenų koegzistavimu. Tokia Europos Sąjungos geografinių nuorodų apsaugai skirtuose teisės aktuose vyraujanti koegzistavimo koncepcija nors ir netiesiogiai, bet buvo patvirtinta ir anksčiau minėtoje 2005 m. kovo 15 d.¹⁵² PPO Ginčų sprendimo kolegijos ataskaitoje Dėl JAV skundo prieš Europos Sąjungą dėl prekių ženklų ir geografinių nuorodų, naudojamų žemės ūkio ir maisto produktams, apsaugos. Formaliai ši kolegijos ataskaita neturi precedentinės galios, tačiau PPO išsakyta pozicija ir geografinių nuorodų pirmenybės principo patvirtinimas be jokios abejonės turės įtakos tolesniam geografinių nuorodų apsaugos teisės vystymuisi.

Taigi jei TRIPS sutartimi vyno produktams bei spiritiniams gėrimams suteikta apsauga bus išplėsta ir kitiems produktams, JAV bei jai pritariančių valstybių prekių ženklų savininkai atsидurs dar blogesnėje padėtyje. Pavyzdžiui, plačiai žinomai putojančio vyno

¹⁵¹ TRIPS: Geographical Indications. Background and Current Situation. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-02-26]. p. 1-3. Prieiga per internetą: http://www.wipo.org/english/tratop_e/trips_e/gi_background_e.htm.

¹⁵² PPO ginčų sprendimo kolegijos 2005 m. kovo 15 d. ataskaitą Nr. WT/DS29/R *European Communities – Protection of Trademarks and Geographical Indications for Agricultural Products and Foodstuffs* http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds/290_e.htm.; Ataskaita buvo patvirtinta 2005 m. balandžio 20 d.

geografinėi nuorodai *Champagne* TRIPS sutartimi suteikiamos apsaugos įgyvendinimas JAV, kur terminas *Champagne* ilgą laiką buvo laikomas bendrinio pavadinimu ir galėjo būti bet kurio gamintojo jei tik kartu buvo nurodoma tikroji produkto kilmė, reiškė, jog Kalifornijos valstijoje ilgą laiką gamintas putojantis vynas *Korbel California Champagne* tapo *Korbel California Sparkling Wine*. Pakeitus prekių ženklą, šio putojančio vyno gamintojas prarado dalį savo pirkėjų. Išplėtus apsaugą toks pats likimas lauks daugybės šiuo metu JAV naudojamų ženklų. Be to, net jei gerai žinomas ir reputaciją turintis prekių ženklas nėra panaikinamas, bet ir toliau egzistuoja kartu su saugoma geografine nuoroda, žymiai nukenčia skiriamasis prekių ženklo požymis. Daugelio gamintoju nuomone, toks požūris reiškia ne ką kitą, o privačios nuosavybės konfiskaciją be jokios kompensacijos bei egzistuojančios prekių ženklų apsaugos ignoravimą. Tokios įmonės kaip Kraft kasmet uždirba milijonus dolerių iš nebrangaus parmezano (angl. - *Parmesan*) sūrio, kurio pavadinimas kildinamas iš klasikinio *Parmigiano Reggiano*, pardavimų. Jau dabar Kraft yra priversta pardavimams Europos Sąjungoje pakeisti sūrio pavadinimą į *Pamessello*. Tuo tarpu jei geografinių nuorodų apsauga bus išplėsta, Kraft bus priversta nutraukti Parmesan sūrio pardavimus visame pasaulyje, nors toks sūris šioje įmonėje gaminamas dar nuo 1945 metų.¹⁵³

Nemažai kritikos susilaukia ir Europos Sąjungos teiginys, jog geografinių nuorodų teisinės apsaugos išplėtimas yra ypač naudingas mažiau išsivysčiusiom valstybėms. Pirma, siekis pasinaudoti registruotų geografinių nuorodų apsaugos teikiama nauda be kita ko reiškia ir nemažas investicijas. Nesant tinkamos nacionalinės geografinių nuorodų apsaugos sistemos, kurios sukūrimas reikalauja nemažų lėšų, valstybės negalėtų registruoti savo turimų geografinių nuorodų. Dar svarbiau – nebūtų įmanoma užtikrinti kitų valstybių narių geografinių nuorodų apsaugos įgyvendinimo bei, atitinkamai, priimtų tarptautinių įsipareigojimų. Todėl, atsižvelgiant į ribotus išteklius, mažiau išsivysčiusios valstybės išplėtos apsaugos teikiama nauda galėtų pasinaudoti tik esant pakankamam finansavimui.¹⁵⁴

Svarbu ir tai, jog pritaikius Europos Sąjungos siūlomą geografinių nuorodų teisinės apsaugos modelį, daugybė šiuo metu bendriniais laikomų pavadinimų taptų saugomais. Kartu su siūlymu reformuoti TRIPS sutartį Europos Sąjunga pateikė 41 produkto sąrašą,

¹⁵³Geographical Indications and Property Rights: Protecting Value-Added Agricultural Products. Bruce A. Babcock and Roxanne Clemens. MATRIC Briefing Paper 04-MBP 7. May, 2004 [interaktyvus]. [žiūrėta 2006-03-04]. p. 9. Prieiga per internetą: <http://www.card.iastate.edu/publications/DBS/PDFFiles/04mpb7.pdf>

¹⁵⁴ Reikėtų pastebėti, jog Europos Sąjungos pateiktame pasiūlyme be kita ko numatomos ir tam tikros mažiau išsivysčiusių valstybių finansavimo galimybės.

nurodydama, jog šiems pavadinimams turėtų būti suteikta pasaulinė apsauga.¹⁵⁵ Be kitų produktų šiame sąrašė yra ir tokie pavadinimai *Feta*, *Roquefort* ar *Mozzarella*. Nesunku nuspėti, jog draudimas naudoti tokius pavadinimus gali padaryti nemažai žalos besivystančių valstybių, o ypač tų, kurių geografinių nuorodų teisinė apsauga organizuojama pasitelkiant egzistuojančią prekių ir paslaugų ženklų apsaugos sistemą, ekonomikai.

Apibendrinus šias dvi konkuruojančias pozicijas galima pastebėti, jog Europos Sąjungos teikimas yra grindžiamas didesne nei dešimties metų patirtimi daugiašalės geografinių nuorodų teisinės apsaugos srityje. Todėl manytina, jog siūlymas Europos Sąjungos geografinių nuorodų apsaugos modelį išplėsti pasauliniu mastu bei pritaikyti TRIPS sutartyje nustatytai apsaugai yra genėtinais svarus ir galintis formuoti tolesnį tarptautinės geografinių nuorodų teisinės apsaugos vystymąsi. Kita vertus negalima nuvertinti ir JAV sudaromos opozicijos. Minėtas Europos Teisingumo Teismo sprendimas *Pharma* kumpio byloje¹⁵⁶, kur buvo pripažinta galimybė į produkto specifikaciją įtraukti net ir tokius gamybos etapus kaip pjaustymas, pakavimas ar etikečių uždėjimas, be Europos Sąjungos siūlomo geografinių nuorodų teisinės apsaugos modelio teikiamos naudos, parodo ir galimas grėsmes sąžiningai konkurencijai bei dirbtinei tam tikrų rinkų apsaugai. Svarbu ir tai, jog tik labai nedaugelis valstybių geba pilnai išnaudoti šiuo metu TRIPS sutartimi garantuojamą geografinių nuorodų teisinę apsaugą. Todėl net jei *status quo* liks nepakitęs, mažiau išsivysčiusios valstybės turės nemažas galimybes toliau stiprinti šiuo metu jų geografinėms nuorodoms teikiamą apsaugą.¹⁵⁷

Galiausiai reikėtų pastebėti, jog galimo konkurencijos ribojimo baimė, didelė praraja tarp Europos Sąjungos bei JAV taikomų geografinių nuorodų teisinės apsaugos sistemų bei itin didelė PPO valstybių narių diferenciacija ekonominio išsivystymo srityje reiškia, jog geografinių nuorodų teisinės apsaugos stiprinimas ir toliau išliks pasaulinių diskusijų objektu. Tuo pačiu, atsižvelgiant į tai, jog galutinis derybų dėl geografinių nuorodų apsaugos reformos terminas jau ne kartą buvo atidėtas¹⁵⁸, mažai tikėtina, jog artimiausioje ateityje pavyks pasiekti kompromisą.

¹⁵⁵ *Cit. op. 134.*

¹⁵⁶ Europos Teisingumo Teismo 2003 m. gegužės 20 d. sprendimas byloje C-108/01, *Conorzio del Prosciutto di Parma and Salumificio S Rita*, (2003) ECR I-05121 (ECJ).

¹⁵⁷ EVANS, G. E, BLAKENEY, M., Protection of Geographical indications after Doha: Quo Vadis? In *Journal of International Economic Law (JIEL)* 9(3) [interaktyvus]. 2006, Nr. 9(3) [žiūrėta 2007-02-02] p. 612. Prieiga per internetą: www.geographicindications.com/JIEL%20July2006%20GI.pdf.

¹⁵⁸ 14 November, 2001 WTO Ministerial declaration No. WT/MIN(01)/DEC/1 http://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min01_e/minded_e.doc>. 12, 18 paragrafai.

Išvados

1. Nuo pirmojo reikšmingo tarptautinio geografinių nuorodų teisinei apsaugai skirto teisės akto – Paryžiaus konvencijos dėl pramoninės nuosavybės apsaugos - geografinių ir kilmės vietos nuorodų apsauga tik stiprėjo. Tačiau valstybės PPO narės šio tikslo siekia skirtingais keliais: Europos Sąjunga yra pasirinkusi *sui generis* geografinių nuorodų teisinės apsaugos sistemą, tuo tarpu tokių valstybių kaip, pavyzdžiui, Jungtinės Amerikos Valstijos, geografinių nuorodų apsauga organizuojama pasitelkiant egzistuojančią prekių ženklų registracijos ir apsaugos sistemą.
2. Tradiciškai geografinės nuorodos greta prekių ir paslaugų ženklų, patentų, pramoninio dizaino ir panašiai, yra priskiriamos prie intelektinės nuosavybės objektų. Vis dėlto manytina, jog geografinių nuorodų prigimtis yra kitokia nei kitų intelektinės nuosavybės objektų, vien jau dėl to, jog pastarosios nėra nuosavybė tikrąja ta žodžio prasme.
3. Europos Sąjungos pasirinkta geografinių ir kilmės vietos nuorodų teisinės apsaugos politika vertintina kaip itin griežta ir kelianti nemažą grėsmę dirbtinio rinkų uždarymo atsiradimui. Vis dėlto Europos Sąjungos modelis yra paremtas didesne nei 10 metų patirtimi, todėl yra ganėtinai svarus ir galintis formuoti tolesnį tarptautinės geografinių nuorodų teisinės apsaugos vystymąsi.
4. Europos Sąjungos nuostata, jog vieną kartą Europos Sąjungos mastu įregistravus geografinę nuorodą, kelio atgal nebėra – tam tikras žymuo nebegali tapti bendrinium, vertintina kritiškai, kadangi galima situacija, kai per ilgą laiką registruotas pavadinimas *de facto* taps įprastiniu tam tikros rūšies produktų pavadinimu, tačiau negalės būti naudojamas kitų nei konkretaus regiono gamintojų. Šią išvadą sustiprina ir tai, jog geografinės nuorodos Europos Sąjungos mastu yra registruojamos neribotam laikui.
5. Nors Lietuvos Respublikos teisės aktai užtikrina minimalią geografinių ir kilmės vietos nuorodų teisinę apsaugą, teisių į geografines nuorodas gynimo procedūra nėra detalizuota. Be to, turint omeny dar ir itin negausią Lietuvos Respublikos teismų praktiką šioje srityje, egzistuoja teisinis neaiškumas.
6. Jungtinių Amerikos Valstijų siūlomas pritaikyti savanoriškumo pagrindais paremtas geografinių nuorodų apsaugos ir registravimo modelis nesukuria jokios pridėtinės vertės. Remiantis šiuo modeliu, prieš priimdamos sprendimą suteikti geografiniai nuorodai nacionalinę apsaugą, tik valstybės, pasirinkusios dalyvavimą registravimo sistemoje, būtų įpareigos vadovautis registru, tuo tarpu kitos valstybės registru

vadovautis būtų skatinamos, bet ne įpareigotos. Todėl šiuo metu egzistuojanti geografinių nuorodų apsauga iš esmės nepasikeistų.

7. Besitęsiančios nesėkmingos PPO valstybių narių derybos bei Jungtinių Amerikos Valstijų pasipriešinimas Europos Sąjungos siūlomam pritaikyti geografinių nuorodų apsaugos modeliui suponuoja, jog dabartinė padėtis geografinių ir kilmės vietos nuorodų teisinės apsaugos srityje dar kurį laiką išliks nepakitusi.

Santrauka

Pirmoji tarptautinė sutartis, be kitų nuostatų įtvirtinanti ir minimalius geografinių ir kilmės vietos nuorodų teisinės apsaugos standartus – Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės apsaugos - buvo priimta dar 1883 metais, tačiau šis netradicinis intelektinės nuosavybės objektas ilgą laiką nesulaukė didesnio pasaulinio susidomėjimo, o geografinių nuorodų apsaugos teikiama nauda buvo nepelnytai nuvertinama. Geografinių nuorodų teisinės apsaugos atgimimas yra siejamas su 1994 m. Pasaulio prekybos organizacijos Sutarties dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS) įsigaliojimu. Pagaliau buvo suvoktos didelės geografinių nuorodų panaudojimo komercinėje veikloje galimybės. Europos Sąjunga bei ją palaikančios besivystančios valstybės ėmėsi iniciatyvos kiek įmanoma stiprinti tradicinių vietovardžių teisinę apsaugą. Vis dėlto Lietuvai šis teisės institutas yra gana naujas, todėl kol kas nėra daug praktikos šiuo klausimu, o ir esanti negausi praktika yra nevienareikšmiška.

Būdingas geografinių nuorodų teisinės apsaugos bruožas yra itin didelė šio intelektinės nuosavybės objekto apsaugos koncepcijų įvairovė. Geografinių nuorodų apsaugai nacionaliniu ir regioniniu lygmeniu gali būti taikomos labai skirtingos teisinės apsaugos sistemos: pradedant *sui generis* registruotų geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsauga, apsauga pagal kovą su nesąžininga konkurencija reglamentuojančius teisės aktus, baigiant geografinių nuorodų apsauga pagal prekių ženklų teisę. Esant tokiai apsaugos sistemų įvairovei, pasaulinė geografinių nuorodų teisinės apsaugos plėtra atsidūrė savotiškoje kryžkelėje: iš vienos pusės yra Europos Sąjunga su savo pasiūlymu išplėsti TRIPS sutartimi taikomą geografinių nuorodų teisinę apsaugą bei pritaikyti Europos Sąjungos geografinių nuorodų registracijos modelį, iš kitos pusės - Jungtinės Amerikos Valstijos bei kitos ją palaikančios valstybės, aktyviai besipriešinančios šiam siūlymui.

Galima pastebėti, jog didelė praraja tarp Europos Sąjungos bei Jungtinių Amerikos Valstijų taikomų geografinių nuorodų teisinės apsaugos sistemų bei itin didelė Pasaulio prekybos organizacijos valstybių narių diferenciacija ekonominio išsivystymo srityje reiškia, jog geografinių nuorodų teisinės apsaugos stiprinimas ir toliau išliks pasaulinių diskusijų objektu. Tuo pačiu mažai tikėtina, jog artimiausioje ateityje pavyks pasiekti kompromisą.

Summary

The first international agreement *inter alia* establishing minimum standards for protections of geographical indications and designations of origin – the Paris Convention for Protection of Industrial Property - was adopted in 1883. However, for quite a long time geographical indications were considered to be the kind of intellectual property that nobody really understood and the advantage of their protection was wantonly depreciated. The resurgence of legal protection of geographical indications is considered to be a result of coming into force of the Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Law (TRIPS) of 1994. Since then the possibilities of using the protection of geographical indications in commercial activity were finally realized. Therefore, European Union as well as developing countries took the initiative to strengthen the protection of traditional geographical names. Nonetheless, this institute is rather new for Lithuania. That is why there is almost no case law on this issue.

The distinctive feature of protection of geographical indication is that there is a big variety of concepts for their protection. Various forms of protection of geographical indications might be used on international and national level: starting with *sui generis* protection of registered geographical indications and designations of origin as well as protections under laws on fair competition and ending with protection based on existing trademark registration systems. Taking into account the variety of protection systems, global development of protection of geographical indications is now at a cross road: European Union with a proposal to enhance the protection of geographical indications currently established by TRIPS Agreement as well as to adopt its registration system is on the one side and United States of America along with other countries making an opposition to the mentioned proposal on the other.

It must be noted that a deep division between Europe and the United States as to the manner in which geographical indications should be regulated and big differentiation between of member states of World Trade Organization are likely to lead to a consequence that enhancing of the protection of geographical indications remains the object of ongoing global discussion. Moreover, it is not likely that a compromise will be reach in the nearest future.

Literatūros sąrašas

Norminė literatūra

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262);
2. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (Valstybės žinios, 2002, Nr. 36-1340);
3. Lietuvos Respublikos Prekių ženklų įstatymas (Valstybės žinios, 2000, Nr. 92-2844);
4. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas (Valstybės žinios, 1999, Nr. 30-856);
5. Vartotojų teisių gynimo įstatymas (Valstybės žinios, 2007, Nr. 12-488);
6. 2007 m. vasario 26 d. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro įsakymas Dėl Žemės ūkio ministro 2002 m. gruodžio 20 d. įsakymo Nr. 449 „Dėl žemės ūkio ir maisto produktų kilmės vietos nuorodų ir geografinių nuorodų apsaugos taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo Nr. 3D-88 (Valstybės žinios, 2007, Nr. 27-998);

Tarptautinės sutartys

7. Lietuvos Respublikos ir Jungtinių Meksikos Valstijų supratimo memorandumas „Dėl geografinių nuorodų apsaugos“ (Valstybės žinios, 2001, Nr. 46-1620);
8. 1883 m. kovo 20 d. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės apsaugos (Valstybės žinios, 1995, Nr. 75-1796);
9. 1891 Madrid Agreement for the Repression of False and Deceptive Indications of Source of Goods http://www.wipo.int/treaties/ip/madrid/trtdocs_wo032.html;
10. 1958 Lisbon Agreement for Protection of Appellation of Origin and their International Registration http://www.wipo.int/lisabon/en/legal_texts/lisabon_agreement.htm;
11. Pasaulio prekybos organizacijos Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS) (Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620);
12. Bendrasis susitarimas „Dėl muitų tarifų ir prekybos“ (GATT 1994) (Valstybės žinios, 2001, Nr. 46-1620);
13. 14 November, 2001 WTO Ministerial declaration No. WT/MIN(01)/DEC/1 http://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min01_e/minded_e.doc;
14. 1967 Convention Establishing World Intellectual Property Organization. http://www.wipo.int/treaties/en/convention/trtdocs_docs_wo029.htm;

Europos Sąjungos teisės aktai

15. Europos Bendrijų steigimo sutartis (Valstybės žinios, 2004, Nr. 2-2);
16. 2006 m. kovo 20 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 510/2006 dėl Žemės ūkio produktų ir maisto produktų geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsaugos (OL, 2006 L 93 p. 12);
17. 2006 m. kovo 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 509/2006 dėl žemės ūkio ir maisto produktų kaip garantuotų tradicinių gaminių (OL, 2006 L 93 p. 1);
18. 2006 m. gruodžio 14 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1898/2006 nustatantis išsamias Tarybos reglamento (EB) Nr. 510/2006 dėl žemės ūkio produktų ir maisto produktų geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsaugos įgyvendinimo taisykles (OL, 2006 L 369 p. 1);
19. 1999 m. gegužės 17 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1493/1999 dėl bendro vyno rinkos organizavimo (OL, 1999 L 179 p. 1);
20. Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 822/87 dėl bendro vyno rinkos organizavimo (OL, 1987 L 84p. 1);
21. 1989 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 1576/89 nustatantis bendrąsias spiritinių gėrimų apibrėžimo, apibūdinimo ir pateikimo taisykles (OL, 1989 L 160 p. 1);
22. 1992 m. liepos 14 d. Tarybos reglamentas (EEB) 2081/92 dėl žemės ūkio produktų ir maisto produktų geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsaugos (OL, 1992 L 208 p. 1);

Speciali literatūra

Spausdintiniai leidiniai

23. PHILIPS, Jeremy. *Trade Mark Law A Practical Anatomy*. Great Britain: OXFORD University Press. 2003;
24. BENTLY, Lionel, SHERMAN, Brad. *Intellectual Property Law*. Great Britain: OXFORD University Press, 2001;
25. TRITTON, Guy. *Intellectual Property in Europe*. London: Sweet&Maxwell. 2002;
26. *Symposium on the International Protection of Geographical Indications*. Organized by WIPO. Somerset West, Cape Province, South Africa, September 1-2, 1999;
27. *WIPO Intellectual Property Handbook: Policy, Law and Use*. Ženeva: WIPO. 2001;
28. Intelektinė nuosavybė kaip kokybės gerinimo šaltinis. Vilnius: Justitia, 2003;
29. PRANEVIČIUS, Gediminas. Geografinių nuorodų apsauga. *Jurisprudencija*, 2004, t. 58(50);

30. EVANS, G.E, BLAKENEY, M., Protection of Geographical indications after Doha: Quo Vadis? In *Journal of International Economic Law (JIEL)* 9(3) [interaktyvus]. 2006, Nr. 9(3) [žiūrėta 2007-02-02]. Prieiga per internetą: www.geographicindications.com/JIEL%20July2006%20GI.pdf;
31. XOURAFA, C. K. *Protection of Designations of Origin and Geographical Indications under the Law of the European Union* [interaktyvus]. 2000, [žiūrėta 2007-02-19]. Prieiga per internetą: <<http://www.margues.org/LGMS/Downloads/2000%20Winner.PDF>>;
32. Summary of the Report of the Panel (WT/DS174/R) of March 15, 2005 regarding the Complaint by the United States against the European Communities on the Protection of Trademarks and Geographical Indications for Agricultural Products and Foodstuffs. United States Patent and Trademark Office [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-02-24]. Prieiga per internetą: http://www.uspto.gov/web/offices/dcom/olia/globalip/pdf/case_summary.pdf.
33. Possible Solutions for Conflicts between Trademarks and Geographical Indications and for Conflicts between Homonymous Geographical Indications. Standing Committee on Law of Trademarks, Industrial Designs and Geographical Indications. Fift Session. Geneva. [interaktyvus] 2000-09-11 [žiūrėta 2006-02-24]. Prieiga per internetą: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/sct/en/sct_5/sct_5_3.pdf
34. Document SCT/6/3 Rev. On Geographical Indications: Historical Background, Nature of Rights, Existing Systems for Protection and Obtaining Protection in other Countries. Standing Committee on Law of Trademarks, Industrial Designs and Geographical Indications. Eight Session. Geneva. [interaktyvus] 2002-05-31 [žiūrėta 2006-02-24]. Prieiga per internetą: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/stc/en/sct_8/sct_8_4.pdf.
35. Appellations of Origin and Geographical Indications in OECD Member Countries: Economic and Legal Implications. [interaktyvus] 2000 [žiūrėta 2007-03-02]. Prieiga per internetą: [http://www.ois.oecd.org/dis/2000doc.nsf/LinkTo/com-arg-amp-td-mp\(2000\)15-final](http://www.ois.oecd.org/dis/2000doc.nsf/LinkTo/com-arg-amp-td-mp(2000)15-final);
36. Summary of the Report of the Panel (WT/DS174/R) of March 15, 2005 regarding the Complaint by the United States against the European Communities on the Protection of Trademarks and Geographical Indications for Agricultural Products and Foodstuffs. United States Patent and Trademark Office [interaktyvus]. [žiūrėta 2006-02-24]. Prieiga per internetą: http://www.uspto.gov/web/offices/dcom/olia/globalip/pdf/case_summary.pdf;
37. European Policy For Quality Agricultural Products. European Communities [interaktyvus], 2006 [žiūrėta 2006-12-10]. Prieiga per internetą: http://europea.eu/agriculture/foodqal/qali1_en.htm;
38. Geographical Indications: Past, Present and Future. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-03-10]. Prieiga per internetą: <http://www.cipr.org/activities/june2000/lakert.htm>;

39. TRIPS: Geographical Indications. Background and Current Situation. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-02-26]. Prieiga per internetą: http://www.wipo.org/english/tratop_e/trips_e/gi_background_e.htm;
40. Geographical Indications and Property Rights: Protecting Value-Added Agricultural Products. Bruce A. Babcock and Roxanne Clemens. MATRIC Briefing Paper 04-MBP 7. May, 2004 [interaktyvus]. [žiūrėta 2006-03-04]. Prieiga per internetą: <http://www.card.iastate.edu/publications/DBS/PDFFiles/04mpb7.pdf>;

Praktinė medžiaga

41. LAT CBS kolegijos 2000 m. sausio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-25/2000;
42. LAT CBS kolegijos 2000 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-175/2000;
43. LAT CBS kolegijos 2000 m. gegužės 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-554/2000;
44. LAT CBS kolegijos 2001 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-969/2001;
45. Europos Teisingumo Teismo 2000 m. gegužės 16 d. sprendimas byloje C-388/97, *Belgium v. Spain* (2001) ETMR 145 (ECJ);
46. Europos Teisingumo Teismo 2002 m. kovo 14 d. sprendimas byloje *Commision v. Germany*, C-325/00 (2002) ECR I-09977 (ECJ);
47. Europos Teisingumo Teismo 1997 m. gegužės 7 d. sprendimas byloje, *Jacques Pistre and others*, C-321/94, C-322/94, C-323/94, C-324 (1997) CMRL 565, 587 (ECJ);
48. Europos Teisingumo Teismo 2005 m. spalio 25 d. sprendimas byloje *Greece v. Commision*, C-465/02, C-466/02 (2004) ECR I-07573 (ECJ);
49. Europos Teisingumo Teismo 2003 m. gegužės 20 d. sprendimas byloje C-108/01, *Consorzio del Prosciutto di Parma and Salumificio S Rita*, (2003) ECR I-05121 (ECJ);
50. Europos Teisingumo Teismo 1999 m. kovo 4 d. sprendimas byloje *Consorzio per la Tutela del Formaggio Gorgonzola v. Kaserei Champiognon Hofmeister*, C-87/97 (1999) ECR I-1301;
51. PPO ginčų sprendimo kolegijos 2005 m. kovo 15 d. ataskaitą Nr. WT/DS29/R *European Communities – Protection of Trademarks and Geographical Indications for Agricultural Products and Foodstuffs* http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds/290_e.htm.

Priedas Nr. 1

1. Oficialūs Eiropas Savienības logotipi:

2. Lietuvos Respublikos logotipi:

